

Piramida za Vinka in Jakca

Aktualno

**Pod Vršičem
pričakujejo ruskega
predsednika Putina**

STRAN 5

Jože Mencinger:

**Vse smo že
imeli, a smo
zavrgli**

STRAN 8 - 9

Sporočila:

**ZZB o žaljivi pridigi
upokojenega
kardinala Rodeta**

STRAN 33

Spominski park Taborska stena pripravljen na obiskovalce

Piramida za Vinka in Jakca dokončana

»Spominski park Taborska stena, kamenček k piramidi za Vinka in Jakca, je dokončan in v celoti pripravljen sprejeti obiskovalce.« S temi besedami je 2. julija Jože Oberstar, član predsedstva ZZB za vrednote NOB in predsednik kočevskega borčevskega združenja, na spominski slovesnosti uradno končal petletno zgodbo zbiranja kamenčkov, s katerimi so številni obiskovalci, med njimi največ otrok, dograjevali kamnito piramido v spomin na partizanska kurirja Vinka in Jakca, ki sta tukaj leta 1942 umrla pod streli okupatorjev.

// BESEDILO: **Jože Oberstar, Jožica Hribar** // FOTO: **Vasja Marinč**

Vjami pri Taborski steni se je spomladi in del poletja 1942 zadrževal del borcev Kočevskega odreda, v času napada 24. julija 1942 pa sta bila v votlini še ciklostilna tehnika in del štaba odreda, skupaj 13 bork in borcev. Zaradi izdaje domačinov so okupatorji jamo obkolili. Pred jamo sta bila na straži tedaj pionirčka, domačina iz doline, ki so jima starše odgnali v taborišče na Rab, Jakec Turk in Vinko Kalčič iz Belce. Italijani so se jima prikradli za hrbet in oba ubili. Nato so napadli borce v jami in ti so se kar 12 ur upirali sovražniku. Obrambo je vodil komandant zaščitnega voda Franc Bom-

bač - Matjaž, umrlo je sedem borcev. Pobiti partizani so našli svoje zadnje domovanje pod mogočnimi smrekami, Vinko in Jakec pa sta pokopana na jasi pred votlino. Slovesnost ob jami poteka od leta 1957, obiskovalci, predvsem učenci, pa so že od začetka pred jamo polagali kamenje v spomin na oba dečka.

Idejo za graditev piramide je dala na spominskem srečanju leta 2010 **dr. Maca Jogan**, takratna članica predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, in tako se je rodila akcija Kamenček k piramidi za Vinka in Jakca. Zamisel je podprlo tudi šolsko ministrstvo, ki je uresničitev naložilo Centru šolskih

Cvetje so položili tudi ob vhodu v jamo, v kateri so se zadrževali borci.

in obšolskih dejavnosti. V delo so bili vključeni še občini Osilnica in Kočevje, Republiški sklad za gozdove, Zavod za gozdove Slovenije, podjetje Snežnik in drugi izvajalci. V petih letih je bil projekt končan, ob vhodu v jamo pri taborski steni je zrasla piramida iz kamnov, vse skupaj pa je povezano v Spominski park, ki je tako varen za obiskovalce in pripravljen za obiske šol, najrazličnejših društev, skupin in posameznikov.

Jože Oberstar se je na slovesnosti zahvalil vsem, ki so pri projektu sodelovali, poleg županov Osilnice in Kočevja tudi številni predstavniki državnih in javnih služb in seveda anonimna množica obiskovalcev, predvsem otrok, ki so ob učni uri iz zgodovine polagali svoje kamenčke, da je zrasla današnja spominska piramida.

»To spominsko znamenje, podobno kot vsa druga, vsebujejo moralno sporočilo nosilcev in dejanj v prelomnem obdobju druge svetovne vojne, ko so okupatorji z vsemi sredstvi nasilja hoteli uničiti slovensko narodno skupnost, kar je netilo upor pri večini prebivalcev«, je med drugim dejal Jože Oberstar. Slovesnosti se je udeležil tudi Tit Turnšek, predsednik ZZB NOB. ■

Polaganje cvetja k piramidi za Vinka in Jakca

Čas za notifikacijo ADP

// PIŠE: **dr. Ivan Kristan**
ustavni pravnik in član Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije

Notifikacija Avstrijske državne pogodbe (ADP) je dejanje, ki bi moralo biti opravljeno že pred petindvajsetimi leti, ko je razpadla SFRJ in se je Slovenija osamosvojila. Z notifikacijo ADP bo Slovenija v odnosu do Avstrije prevzela položaj, ki ga je imela Jugoslavija, ta je ADP ratificirala leta 1956.

Notifikacija nasledstva ADP je potrebna z državnopravnega vidika, ker bo šele s tem aktom uresničena Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. V Ustavnem zakonu za izvedbo Temeljne ustavne listine je namreč določeno, da veljajo na ozemlju Republike Slovenije mednarodne pogodbe, ki jih je sklenila Jugoslavija in se nanašajo na Slovenijo. Da bi te pogodbe veljale, je treba notificirati nasledstvo ADP.

S to pogodbo (člen 5) so obnovljene meje Avstrije iz leta 1938, torej je z njo določena tudi meja z Jugoslavijo. Določitev meja z mednarodno pogodbo je primarnega pomena za vsako državo, torej tudi za Slovenijo kot naslednico Jugoslavije.

Slovenija je kot naslednica Jugoslavije upravičena, da uveljavlja svoj interes za uresničevanje vseh določb ADP. Poleg 5. člena so zanjo pomembne še druge določbe, med njimi 7. člen, v katerem so določene pravice slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji; 19. člen, ki se nanaša na ureditev vojnih grobov in spomenikov; in drugi odstavek 27. člena, v katerem so določene pravice Jugoslavije v zvezi z avstrijsko lastnino na ozemlju Jugoslavije.

Kot izgovor, da Slovenija do zdaj ni notificirala nasledstva ADP, so navajali nasprotovanje Avstrije, in sicer stališče, da Slovenija ni pravna naslednica Jugoslavije. Zoper to stališče se nista odzvala niti slovenska vlada niti državni zbor. Akt o notifikaciji nasledstva ADP bi morali sprejeti najpozneje takrat, ko je predsednik avstrijskega parlamenta

dr. Kohl (februarja 2005) z argumentom, da Slovenija ni pravna naslednica Jugoslavije, zavrnil možnost, da bi se delegacija Državnega zbora RS na Dunaju pogovarjala o položaju slovenske manjšine v Avstriji na podlagi 7. člena ADP. Žal slovenska vlada takrat ni pripravila akta o notifikaciji nasledstva ADP.

V petindvajsetih letih po osamosvojitvi nobena vlada ni pojasnila javnosti, zakaj državnemu zboru ni predložila ADP v notifikacijo.

Že Lojze Peterle kot predsednik prve vlade bi moral pojasniti, zakaj ni ADP v notifikacijo predložil že tedanji skupščini, saj je bil to dolžan storiti v treh mesecih po sprejetju Temeljne ustavne listine. Lojze Peterle bi se moral slovenskim državljanom in državljanom opravičiti, da kot predsednik tedanjega izvršnega sveta (vlade) ni opravil svoje ustavne dolžnosti.

Po prejšnjih odlašanjih pa je bila idealna priložnost za notifikacijo aprila 2011, ko je na povabilo dr. Danila Türka obiskal Ljubljano avstrijski predsednik dr. Heinz Fischer. Takrat je dr. Fischer dejal, da so po avstrijskem pravem stališču članice ADP samo tiste države, ki so takrat pristopile k pogodbi, ne pa njihove naslednice, kot sta Češka in Slovenija. Vendar pa to – poudarja dr. Fischer – ne ovira Slovenije, da ne bi notificirala ADP. Avstrija bo to vzela na znanje in se odnosi med državama ne bodo spremenili.

Tudi po Fischerjevem obisku se nihče od pristojnih ni zganil. Kot da avstrijskega predsednika ni bilo na obisku in kot da o notifikaciji ADP sploh ni bilo govora na skupni novinarski konferenci obeh predsednikov.

Zveza združenj borbe za vrednote NOB meni, da je zaradi spomina na žrtve, ki so padle za našo svobodo, ob 25. obletnici osamosvojitve treba notificirati ADP, tako da bo Slovenija prevzela mednarodnopravni položaj v odnosu do Avstrije, kakršnega je imela Jugoslavija.

SVOBODNA BESEDA

6 - 7: Kolumni:

Jože Poglajen: Planet žensk

Martin Premk: Domoljubne in demokratične sile

8 - 9: Aktualno:

Dr. Jože Mencinger: Vse smo že imeli, a smo zavrgli

11: Aktualno:

Vrnitev k patriarhalni družini? Ne, hvala!

12 - 13: Naš pogovor: Jože Slokar

14 - 15: Osamosvajanje Slovenije:

Brane Praznik: Teritorialci – varnostniki

z izkušnjami preteklosti

16 - 17: V metežu zgodovine:

Pripoved Tončke Drobnič iz Grahovega

18 - 21 Reportaže:

Slovesnost na Pokljuki

Malo poznani dogodki v Loški dolini

Spominska srečanja na avstrijskem Koroškem

22 -23: Mladi in vrednote

24 - 29: Dogodki

30 - 32: Pisma

39 - 40: Imeli smo ljudi

41 - 42: Vabila

Fotografija na naslovnici: Piramida za Vinka in Jakca ob Taborski steni pri Kočevju. (Foto: Vasja Marinč)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,

Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17

romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,

trimesečna naročnina: 9 evrov

ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Prva sodba v primeru spomenika v Grahovem

Pred dvema letoma postavljeni spomenik v spomin padlim domobrancem v Grahovem ni zanetil le spora med »partizani« in »domobranci«, ampak tudi tožbo, ki so jo vložili sorodniki pokojnega Mihe Pelana, enega izmed omenjenih na spomeniku. Spomladi 2014, še pred odkritjem spomenika domobrancem, padlim v spopadu s partizani novembra leta 1943, sta njegova nečaka Zdenka Zalar in Ernest Pelan od naročnika spomenika, društva Nova slovenska zaveza, zahtevala, da izbriše stričevo ime. Ker nista bila uslišana, sta na okrajno sodišče v Cerknici vložila tožbo za odstranitev stričevega imena s spomenika. Zatrjevala sta, da njun stric, ki je večino življenja preživel z njuno družino, ni bil domobranec, temveč je s partizani celo sodeloval. »Zdaj bi se v grobu obračal, če bi vedel, da se je njegovo ime znašlo na spomeniku domobrancev,« sta med drugim navedla. Njegova smrt v spopadu med partizani in domobranci novembra leta 1943 je bila splet nesrečnega naključja. Skupina domobrancev se je iz svoje postojanke zatekla v hišo Pelanovih, po odhodu pa je nekdo od njih v hiši pozabil strojnico. Miha Pelan je strojnico želel odnesti iz hiše, ko pa je stopil ven, so ga partizani misleč, da je oborožen domobranec, ustrelili.

Tožnika tudi menita, da uvrstitev imena na spomenik domobrancev pomeni kršitev pietete, ki spada k pravici do osebnega dostojanstva. Trdita še, da zapisi na spornem spomeniku ne navajajo dejstev in so ideološko obremenjeni, saj domobranci prikazujejo le kot nedolžne žrtve, partizane pa kot zločince. Zdaj je sodišče na prvi stopnji dosodilo, da mora društvo Slovenska zaveza s spomenika domobrancev odstraniti ime Mihe Pelana. Sodba še ni pravomočna. »Na odločitev sodišča se bomo seveda pritožili iz povsem preprostega razloga, ker mislimo, da imamo pravico na spomenik zapisati stvari, ki so resnične,« je izjavil Peter Sušnik, predsednik društva Nova slovenska zaveza, ki sorodnikom Mihe Pelana ne verjame. Odločitev sodišča na višji stopnji je pomembna tudi zato, ker bo vplivala na nadaljnjo sodno prakso v podobnih primerih.

T. Č.

Zavrtna pobuda Milana Zvera v EP

Predsednik Evropskega parlamenta Martin Schulz je 17. junija v Bruslju zavrnil pobudo slovenskega evropskega poslanca Milana Zvera, da bi v prostorih Evropskega parlamenta postavili spominsko ploščo žrtvam medvojnih in povojnih množičnih pobojev, ali kot je zapisal, več kot 200.000 žrtvam komunističnega genocida. Uradna razlaga za zavrnitev pobude predsednika Evropskega parlamenta je, da znamenje ne bo postavljeno zaradi nasprotovanja iz Slovenije.

Evropski poslanec Milan Zver je namreč 1. februarja naslovil pismo na predsednika Evropskega parlamenta Martina Schulza in na Manfreda Webra, predsednika največje parlamentarne skupine Evropske ljudske stranke (krščanskih demokratov), s predlogom za postavitve spominske plošče. Na Zverovo pobudo so v Evropskem parlamentu prejeli številne odzive iz Slovenije. Predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Tit Turnšek je v pismu Martinu Schulzu med drugim zapisal: »Pismo (Zverovo, op. ur.) uporablja besedo genocid in trditev o žrtvah komunističnega nasilja. Pojasniti je treba, da so bili med pobitimi večinoma pripadniki ustašev, četnikov, domobrancev in drugih kvizlinških formacij, ki so v času vojne povzročili mnogo zločinov med

civilnim prebivalstvom po vsej takratni Jugoslaviji.« Odzval se je tudi predsednik slovenske vlade Miro Cerar, ki je v pismu Schulzu tudi pisal, da »takšna zavajajoča pobuda ne zasluži podpore Evropskega parlamenta. Dejstvo je namreč, da so za množične poboje na slovenskem ozemlju odgovorne tedanje jugoslovanske oblasti. To pomeni, da Republika Slovenija, ki je nastala leta 1991, ne more biti odgovorna za te žrtve. Še manj pa je zanje odgovoren 'slovenski narod', kot to namiguje gospod Zver v svoji pobudi.«

Dejstvo je, da slovenskim domobrancem, ki so po koncu vojne pobegnili v Avstrijo, zavezniki niso priznali pravice, da bi jih obravnavali kot pripadnike redne vojske. Obravnavali so jih kot paravojaško milico, ki je delovala pod poveljstvom SS, in jih vrnili v Jugoslavijo.

T. Č.

Ruska razstava v vojaškem muzeju

Ruski center znanosti in kulture je v sodelovanju s Parkom vojaške zgodovine odprl razstavo z naslovom Oni so se borili za domovino, posvečeno 75. obletnici začetka napada nacistične Nemčije na tedanjo Sovjetsko zvezo. Razstava zajema dogodke »velike domovinske vojne« ter prikazuje neizmerno uničenje in izgube največjega spopada v zgodovini.

Odprtja so se udeležili Ljubov Glebova, vodja zvezne agencije skupnosti neodvisnih držav za rojake, ki živijo v tujini, ter mednarodno humanitarno sodelovanje, Galina Zamjatina, svetovalka veleposlaništva Ruske federacije v Sloveniji, Jurij Metelev, direktor Ruskega centra znanosti in kulture, ter Boris Rebec, podžupan Občine Pivka. Razstava bo na ogled vse poletje, delovni čas v muzeju pa je vsak dan od 10. do 18. ure.

Poletna vodstva v Bolnici Franja

Za vse vedoželjne obiskovalce (posameznike, družine) bodo tudi letos poleti (julij, avgust) organizirana javna vodstva v Partizanski bolnici Franja. Vodenja v slovenskem jeziku bodo potekala dvakrat na teden, in sicer ob sredah in ob sobotah, obakrat ob 15. uri. Vodnik bo obiskovalce pričakal na parkirišču pred Partizansko bolnico Franja, ob informativnih tablah. Cena vodenega ogleda je 5,5 evra na osebo za odrasle in 4 evre na osebo za šolsko mladino.

Za dodatne informacije lahko pokličete ali pišete v Cerkljanski muzej: telefon: 05/37 23 180. e-naslov: info@muzej-idrija-cerkno.si

Sto let Ruske kapelice pod Vršičem

Obletnica v znamenju obiska predsednika Putina

Letos mineva sto let od ene izmed največjih nesreč pod Vršičem, v kateri je leta 1916 umrlo približno 300 ljudi. Nanjo danes spominja Ruska kapelica, znamenitost Vršiča, ki je z nadmorsko višino 1611 metrov najvišji slovenski cestni preval. Spominu na ta tragični dogodek se bo konec tedna poklonil tudi ruski predsednik Vladimir Putin.

// PIŠETA: Tea Černe, Vojko Hobič

Putin se bo v soboto, 30. julija, dopoldne udeležil spominske slovesnosti pri ruski kapelici pod Vršičem, popoldne pa bo na ljubljanskih Žalah odkril spomenik na slovenskem ozemlju padlim ruskim vojakom med prvo in drugo svetovno vojno. V osmih letih obeh vojn je na naših tleh padlo okrog 3000 vojakov, zato spomenik sestavlja osem stebrov, na katerih so vklesana njihova imena, na vsakem stebriku je upodobljen žerjav. Spomenik, ki je delo ruskih avtorjev je zgrajen iz slovenskega marmorja, stal bo okrog 400 tisoč evrov in ga v celoti financirajo Rusi.

Sredi leta 1915 se je med Avstro-ogrsko monarhijo in Italijo, ki je pristopila k silam Antante, vnel spopad, tako imenovana soška fronta. To je bila med letoma 1915 in 1917 največja vojaška operacija, ki je do tedaj potekala na slovenskih tleh. Edina možnost za preskr-

bo avstro-ogrske vojske na soški fronti je bila graditev ceste čez prelaz Vršič, ki je povezala Gorenjsko z dolino Trente. Pred začetkom zime leta 1915 jo je začelo graditi približno 12.000 ruskih ujetnikov različnih narodnosti. Delo so spremljali hude vojne razmere, pomanjkanje hrane in oblačil, bolezni, mraz, bivanje v skromnih lesenih barakah. Nato pa se je 12. marca 1916 zgodila še nesreča: s strmin Mojstrovke se je usul plaz in pokopal od 170 do 300 ruskih ujetnikov ter od 10 do 80 avstrijskih vojakov. Natančno število žrtev ni znano.

V spomin na ta dogodek so preživele ruski ujetniki do 1. novembra 1916 s prostovoljnim delom zgradili leseno kapelico, ki je dobila ime Ruska kapelica. Zgrajena je v pravoslavnem slogu in je bila med prvo svetovno vojno veliko več kot le spomin na trpljenje ruskih vojnih ujetnikov, ki so izgubili življenje tisoče kilometre stran od svoje domovine. Bila

Utrinek z razstave v Moskvi
(Foto: Željko Cimprič)

je kraj molitve, sakralno mesto, kjer je ujetnikom vera budila upanje. Po koncu vojne se je večina ruskih ujetnikov vrnila v domovino, nekateri med njimi pa so ostali. Ob pravoslavnem prazniku svetega Vladimirja, ki goduje v juliju, so se srečevali ob Ruski kapelici. Tradicija srečanj je trajala od leta 1918 do leta 1941, ko se je začela druga svetovna vojna, ponovno so zaživela na začetku šestdesetih let minulega stoletja.

Razstava Kobariškega muzeja v Moskvi

V pripravah na obisk predsednika Putina v Sloveniji je v prostorih Muzeja sodobne zgodovine v Moskvi Kobariški muzej postavil razstavo »Velika vojna v Krnskem pogorju«. Razstava, ki je že gostovala na najimenitnejših lokacijah v številnih glavnih mestih, med drugim v Rimu, Parizu, Londonu, Budimpešti, Strasbourgu, na Dunaju in drugod, je v Moskvi dopolnjena z naslovom Sino-vi Rusije v slovenskih Alpah. Novi del razstave govori o ruskih vojnih ujetnikih na soški fronti, še posebej o tragičnih dogodkih v marcu leta 1916. Razstavo spremlja obširen katalog na 76 straneh.

Razstavo je sredi junija odprl slovenski minister za zunanje zadeve **Karel Erjavec**. Na odprtju je spregovoril tudi posebni predstavnik predsednika Ruske federacije za mednarodno kulturno sodelovanje **Mihail Švidkoj**. Razstava je do konca avgusta na ogled v Planinskem muzeju v Mojstrani. ■

Spomenik ruskim vojakom na Žalah. (Foto: Luka Cjuha/Dnevnik)

Jože Poglajen

Planet žensk

Ljudejski pregovor pravi, da ženska podpira tri vogale v hiši. Ženske naj bi torej bile sposobnejše, spretnješe, preudarnejše in učinkovitejše od moških. Toda v nasprotju s tem rekom so bile ženske – razen redkih izjem, denimo mitoloških boginj, Amazonk ali Device Orleanske ter bolj stvarnih Kleopatre, Marije Tezije, Katarine Velike – skozi zgodovino človeštva bolj ali manj odrinjene za štedilnik. Volilno pravico so denimo v Švici dobile šele v drugi polovici prejšnjega stoletja.

Danes se kaže drugačna slika. Poklici, v katerih so vedno prevladovali moški, postajajo »ženski« poklici. Denimo v šolstvu, zdravstvu in tudi v novinarstvu. Tako so bile na čelu največjih treh osrednjih slovenskih dnevnikov in RTV Slovenija še nedavno – ženske. V vladi pa je bila za medije odgovorna ministrica Julijana Mlakar. Še bolj drastične spremembe se kažejo v politiki, ki je bila stoletja – predvsem zaradi pogubnega vpliva Katoliške cerkve – za ženske prepovedano območje. Kot je znano, je bila volilna pravica žensk v Evropi prvič uvedena v Veliki Britaniji po prvi svetovni vojni. V Franciji in Italiji po drugi svetovni vojni. V Švici šele leta 1968 in na Portugalskem še šest let pozneje. Ob takem odnosu do žensk se torej ne gre čuditi, da jih med vodilnimi politiki prejšnjega stoletja ni najti. Izjema je Margaret Thatcher, ki je kot železna lady vladala Veliki Britaniji za številne – za sindikaliste, na primer – predolgih enajst let. Od leta 1979 do 1990. Dolgih zato, ker se z njo začnjata odpravljanje po strahotah svetovne vojne z muko uvedenih sestavin socialne države in vnovično vzpostavljanje nebrzdane vladavine kapitala in brezkompromisnega neoliberalizma. Ki – kot vidimo skoraj vsak dan – veliki večini ljudi ne prinaša nič dobrega.

Čeprav se je zdelo, da je Thatcherjeva v do tedaj povsem moškem političnem svetu izjema, ki potrjuje pravilo, ni tako. Tri leta po smrti železne lady ima Velika Britanija na čelu vlade znova žensko – Thereso May. Še več, njena protikandidatka za položaj premierke je bila tudi ženska – Andrea Leadsom. Nenazadnje na ženski bum v politiki kaže tudi velika možnost, da bo krmilo laburistov prav tako prevzela ženska – Angela Eagle. Res je, da je te spremembe v Britaniji povzročil šok, ko so s svojih funkcij odsto-

pili vsi moški, ki so navijali za izstop države iz Evropske unije. Rečeno nekoliko bolj grobo: ženske so prišle na vrh tudi zato, ker so moški, ki so zakuhali brexit, vključno z dosedanjim premierjem Cameronom, stisnili rep med noge in pobegnili s političnega prizorišča.

Ženske se na vrhove oblasti vzpenjajo tudi drugod po Evropi. Tako Angela Merkel že drugi mandat spretno in – treba je priznati – tudi uspešno krmari nemško ladjo. Predsednico vlade imajo že drugič zapored Poljaki. Nicola Sturgeon je pred dnevi postala predsednica škotske vlade. Žensko premierko, Jadranko Kosor, so imeli tudi Hrvati. Le v Evropski uniji v tem pogledu enakih možnosti tičijo še v izključujočem moškem srednjem veku. Premika se le v posameznih evropskih državah. Zgodovinski korak se v tem pogledu obeta Američanom. V ZDA bo, kot kaže, prvič v zgodovini za šefa države izvoljena ženska, Hillary Clinton. S kančkom moškega šovinizma bi ob tem lahko pripomnili, da manjka samo še to, da tudi vodenje Rusije in Kitajske prevzameta ženski, pa bo svet postal planet žensk. Ne le na državnih ravneh, ženske napredujejo tudi lokalno.

Tako je nedavno novo županjo dobilo večno mesto Rim. Nova županja Virginia Raggi je napovedala, da bo mesto rešila podgan.

No, v Sloveniji je županj komaj za vzorec, a se na bolje obrača v parlamentu. Če je v prejšnjih letih v poslanskih klopih sedela le dobra desetina poslank, se statistika v zadnjih letih izboljšuje. Tako danes med 90 poslanci najdemo več kot tretjino ženk. Še bolj se feminizira ministrska funkcija. In ne nazadnje, tudi

Slovenija se je sicer po nekoliko čudnih poteh, a vendarle, z Alenko Bratušek vpisala na seznam držav, kjer je (bila) na čelu vlade ženska.

Smo torej v trendu. Toda ali prevlada žensk res sama po sebi pomeni nekaj dobrega? Ne nujno. In ne vedno. Slovenske medije je, kot že rečeno, do nedavnega obvladovala štiriperesna deteljičica žensk: Mateja Babič (Delo), Suzana Rankov (Dnevnik), Katja Šeruga (Večer) in Ljerka Bizilj (RTV Slovenija). V času njihovih vladavin so naklade dnevnikov in gledanost nacionalne televizije radikalno padale, še bolj kot prej je namesto sposobnosti in znanja v teh medijih prevladovalo klanovstvo po načelu: ni važno, kaj zna, važno je, da je naš.

Ni torej vse zlato, kar se sveti.

Martin Premk

Domoljubne in demokratične sile

Tako ali tako se ne bo zgodilo nič, a po govoru »škrlatnega princa« Franca Rodeta v Šentjoštu bi morala država Slovenija najmanj napovedati vojno državi Vatikan. Pri vojaškem napadu na Vatikan bi se tako lahko sklicevali, da gre za širjenje demokracije v totalitarno državo, v kateri voditelji niso izbrani z demokratičnimi volitvami, v kateri ženske nimajo nobenih pravic, kjer so vsi mediji pod nadzorom oblasti in v kateri diktatorski voditelji spijo na skritih gomilah zlata in denarja. Da pa vatikanski predstavniki lahko nekaznovano širijo sovraštvo v tujini, pa tako nenehno dokazuje plodoviti kardinal, ki nas je že pošteno ozmerjal z nemškimi ovčarji, ki svoje pokojne mečemo v smeti, a ima očitno še vedno pravico vsem nam soliti pamet.

A ker je njemu in še nekaterim dovoljeno vse, si je ljubitelj bivanja v razkošnih dvorcih spet privoščil izbruhe laži in sovraštva do narodnoosvobodilnega boja. Ponavljal je stare laži in zgodovinske izkrivljenosti, med drugim tudi ostudne primerjave, da bi morali tako kot drugi evropski narodi, Danci, Nizozemci, Belgijci, tudi Slovenci biti med drugo svetovno vojno nedejavni in čakati, da vojna mine. Pri tem se vedno molči, da med nacistično zasedbo zahodni narodi niso bili razkosani in obsojeni na uničenje kot manjvredni slovanski podljudje. Ni pričevanj o tem, da bi nacisti Dance trpali na živinske vagonne in jih vozili v Srbijo; ne o tem, da bi nacisti Nizozemcem jemali otroke in jih dajali v pomenčevanje ali pa da bi Belgijce množično obešali na drevorede samo zato, ker so Belgijci.

Slovenci so bili med drugo svetovno vojno tako kot Judi obsojeni na uničenje. Zato se ves zdravi svet sprašuje, zakaj se Judje niso upirali še bolj, kot so se. Tudi upor v varšavskem getu, čeprav od vsega začetka obsojen na neuspeh, je spoznan za junaško dejanje. Če ne zaradi drugega, so šli Judje v ta upor vsaj v upanju na pokončno in dostojanstveno smrt. Pri nas pa se najdejo zdradaharski duševni ubožci, ki se sprašujejo, zakaj smo se med drugo svetovno vojno sploh uprli uničenju. Višek ogabnosti je razglasiti ljudi, ki so se bojevali za nacizem v okviru zločinske organizacije SS pod poveljstvom nacističnih vojnih zločincev, za »domoljubne in demokratične sile«. Za njegovo kardinalsko prevzišenost so vsega gorja med drugo svetovno vojno seveda krivi »komunisti« in »revolucija«, pred katero so se morali zaščititi ubogi »krščanski ljudje«. Začuda so se ubogi kristjani ščitili tako, da so služili okupatorju le na območju, kjer je imela vpliv ljubljanska nadškofija s knezoškofom Gregorijem Rožmanom na čelu.

Partizanska vojska se je bojevala za svobodo tudi na Gorenjskem, Primorskem, Štajerskem in v Prekmurju, pa tam zaradi »komunistov« in »revolucije« nihče ni množično podil ljudi v naročje nacistov in fašistov. Pri vzpostavitvi vaških straž in pozneje slovenskega domobranstva pa je ljubljanska nadškofija imela pomembno, če ne celo vodilno vlogo. In če že toliko govorijo o »revoluciji«, ki naj bi se jo šli komunisti, bi bilo treba začeti govoriti tudi o medvojni inkviziciji, ki jo je počela Katoliška cerkev. Marsikdo je končal pod noži domobrancev ali v koncentracijskem taborišču zgolj zato, ker je bil premalo veren. Katoliška cerkev je vojno želela izkoristiti, da obračuna z vsemi neverniki in si deželo popolnoma podredi. Pri tem ji je bilo vseeno, ali bo dežela nemška ali italijanska, samo da Cerkev obdrži oziroma razširi svojo oblast.

Ta vloga Katoliške cerkve pri narodnem izdajstvu ter hlapčevanju nacistom in fašistom je očitno za njene predstavnike bolečina, ki ne mine, in sramota, ki ne zbledi. Da bi morda priznali svoje napačno početje ter se ljudem opravičili za vse gorje, ki so ga povzročili, ni nikoli pričakovati. Zato se ne prenehajo poskušati, da se zgodovinske dogodke iz druge svetovne vojne spreobrne ali izbriše. Jasno mora

biti, da »večna Cerkev« pri tem niti v sanjah ne misli odnehati ali popustiti. Za sabo ima dosti sredstev (gomile naropanega zlata in denarja iz raznih sleparij, kot so Zvon holdingi ali razne banke Ambrosiane, dohodki iz veleposesti itd.), časovno omejitev za dosego tega cilja pa jim predstavlja »večnost«.

Kot se je bilo treba upreti, da je Cerkev prenehala se-

žigati ljudi in knjige, spodbujati vojne in osvajanja, ter da je priznala znanstveno razlago sveta, bo tudi zdaj treba z uporom prisiliti predstavnike božjega kraljestva na zemlji, da nehajo lagati o drugi svetovni vojni in s tem netiti sovraštvo med ljudmi. A kot je videti, so tako država kot vse »družbenopolitične organizacije« popolnoma ravnodušne do potvarjanja zgodovine, razen tistih seveda, ki to zavestno počnejo. Razglaševanje raznih domobrancev, ki so se ne samo bojevali proti lastnemu narodu, ampak so to počeli v okviru zločinske organizacije SS, bi moralo biti zakonsko prepovedano. Temelj bi lahko bila resolucija Združenih narodov proti poveljevanju nacizmu, a se ob njej vsi predstavniki države delajo nevedne, čeprav so vsa dejstva jasna. Ker bi se v tem primeru nehala slepljenje javnosti s partizani in domobranci, ki včasih spominja že na otroške igre med partizani in Nemci, in bi morali predstavniki države in strank potem celo začeti delati v korist ljudi.

Razmišljanje ekonomskega strokovnjaka, podpredsednika v Demosovi vladi

Vse smo že imeli, a smo zavrgli

Časi so čudni. Ne le da ne vemo, kam gremo, nič bolje ne vemo, kje smo. Tudi pri ugotavljanju stanja v gospodarstvu se vse bolj zanašamo na občutke potrošnikov, trgovcev, producentov in vse manj na podatke o dejanskem dogajanju. A tudi z merljivimi količinami so težave; osrednjo makroekonomsko kategorijo bruto domači produkt (BDP) sestavlja vse več storitev, ki spadajo v kategorijo »sezuvanja čevljev na letališčih«, kar formalno povečuje BDP.

// PIŠE: **Jože Mencinger**

Tudi z razlagami, kaj in zakaj se kaj dogaja, ni bolje. Zdaj prvi ekonomist sveta, nobelovec Paul Krugman, meni, da je bila v zadnjih treh desetletjih ekonomska veda, ki naj bi razlagala dogajanje in nanj tudi vplivala, »v najboljšem primeru nekoristna, v najslabšem pa škodljiva«. Od »ekonomskih zakonitosti« so krizo preživele le tiste, ki jih lahko uvrstimo med »common sense« oziroma po slovensko v zdravo kmečko pamet – na primer, da bogastvo ne more kar naprej rasti po 30 odstotkov, če produkt, iz katerega nastaja, raste po pet, varčevanje pa po nič odstotkov.

Kriza je številne samoumevnosti spremenila v leporečja ali ideološko navlaško, denimo Lizbonsko strategijo in njeno ustvarjanje »družbe znanja« s polno zaposlenostjo. Pri njej je bilo sicer že ob nastanku povsem gotovo, da je uporabna le za politične govore in nič drugega, manj ocenljiva pa je bila velika posredna škoda, ki jo je ustvarjala z iluzijami ekonomike ponudbe in s popolnim zanemarjanjem povpraševanja.

Tudi prepričanje, da globalizacija, ki temelji na neomejeni svobodi trgov, na brezmejni konkurenci in svetosti zasebne lastnine, vsem kar samodejno prinaša blaginjo ter odpravlja revščino in zaostalost, zdaj zamenjuje spoznanje, da sadove globalizacije uživajo le deli posameznih družb in le nekatere družbe ter da globalizacija v drugih povečuje revščino, brezposelnost in neenakost.

Kriza je sesula vero v koristnost kapitalistih trgov, ki naj bi zagotavljali zbiranje prihrankov za investicije, dobro gospodarjenje s premoženjem in kazali njegovo pravo ceno. Nič od tega; gre za nekakšno globalno igralnico, v katero drobni vlagatelji prinašajo denar, z njim se upravitelji premoženja igrajo monopoli, rezultati njihovih iger pa imajo

usodne posledice za tisoče zaposlenih po vsem svetu.

Tudi bolj temeljne »ekonomske zakonitosti« so postale vprašljive. Na primer, da gospodarimo zato, da bi odpravili pomanjkanje dobrin, a dejansko gospodarimo zato, bi ustvarili dovolj dela. Ali pa da je privatnik zmeraj dober, država pa zmeraj slab lastnik, da trg in konkurenca zmeraj znižujeta cene, monopol pa jih povečuje. Vse je postalo relativno: enkrat drži, drugič ne.

Pred petindvajsetimi leti

Pred dobrimi petindvajsetimi leti sem verjel, da je privatna lastnina vsaj potreben, če ne zadosten pogoj za gospodarsko učinkovitost. V to še verjamem, a

V iskanju izhoda se spet pojavljajo rešitve, kot so soudeležba delavcev pri dobičku in soupravljanje ali celo samoupravljanje. Pojavljajo se osnutki zakonov, ki sramežljivo predlagajo skromne spremembe, a še ti najbolj skromni poskusi se ne premaknejo nikamor; končajo v klopih parlamenta, ki se raje ukvarja z neumnostmi.

manj trdno kot takrat, saj se je pokazalo, da so lahko privatni lastniki mnogo slabši kakor država ali samoupravljavci in da nasilno uveljavljanje trga tam, kamor ne spada, zmanjšuje blaginjo. Res so bili lastniki pri nas ustvarjeni s certifikatsko privatizacijo, ki je lahko ustvarila le neodgovorne lastnike premoženja na prvi stopnji in enako neodgovorne lastnike premoženja – finančne sklade – na drugi. Ti so zbrano premoženja na borzi zapravili, za reševanje »njihovih« podjetij ni nič ostalo. Po njihovem mnenju bi bilo reševanje metanje denarja v vrečo brez dna, a na dnu te vreče so ljudje, ki so povsem nemočni, saj jih je kapitalizem, kakršnega smo sprejeli ali sami ustvari-

li, spremenil v reprodukcijski material. Naše oblasti pravijo, da ne smejo pomagati, ker bi s tem, kot jim pravijo evropske oblasti, rušili tržno gospodarstvo, na katerem temelji EU. Toda ali smo kdaj poskusili ugovarjati njihovim odločitvam, čeprav je vse bolj jasno, da so ravnanja evropskih uradnikov pristranska, da so njihove analize zgrešene in da njihove zahteve krizo poglobljajo in uničujejo slovensko gospodarstvo?

V iskanju izhoda se spet pojavljajo rešitve, kot so soudeležba delavcev pri dobičku in soupravljanje ali celo samoupravljanje. Pojavljajo se osnutki zakonov, ki sramežljivo predlagajo skromne spremembe, a še ti najbolj skromni poskusi se ne premaknejo nikamor; končajo v klopih parlamenta, ki se raje ukvarja z neumnostmi.

Zdaj postajo popularno govorjenje o socialnem podjetništvu, kar naj bi pokrivalo prizadevanja za spremembe. Vse to in mnogo več smo že imeli, a smo leta 1991 vse skupaj zavrgli! Zdaj naj bi se sramežljivo vračali tja, kjer smo že bili.

Pot pa je dolga in ne preveč ravna, s številnimi vračaji na že prehojeno, kar se pokaže, če gledamo nazaj. Samoupravljanje so si izmislili po letu 1950, potem ko so si jugoslovanski komuni-

sti v sporu s Stalinom nekaj let zaman prizadevali, da bi bili boljši komunisti od sovjetskih, denimo s kmečkimi delovnimi zadrugami. A dejanski razvoj samoupravljanja je imel mnogo stranpoti, bilo ga je zdaj manj, zdaj več. Še dolgo sta bili tudi formalno od štirih temeljnih gospodarskih odločitev, KAJ, KAKO, KOMU in KDAJ proizvajati, le prvi dve preneseni na podjetja in s tem na samoupravljavce, drugi dve pa sta še desetletje ostali državi. Ko sta bili v drugi polovici šestdesetih let tudi ti dve preneseni na podjetja in s tem na samoupravljavce, se je pokazalo, da so si odločanje prisvojili direktorji, pa tudi da je to začelo ogrožati moč politikov in partije, ki je postala odvečna. ■

Od samoupravljanja do kapitalizma

Zato se je v sedemdesetih letih začelo »poglabljanje samoupravljanja«, dejansko pa smo ustvarili sistem, ki niti teoretično ni mogel delovati, saj ob množici institucij ni bilo več jasno, kdo odgovarja na katero od štirih vprašanj. Gre za razdobje TOZD-ov, POZD-ov, SISEOT-ov, samoupravnih sporazumov in družbenih dogovorov. Sistem je deloval, ker ni deloval. V osemdesetih se je začela jugoslovanska kriza, različni poskusi njenega reševanja pa so bili neuspešni, Tito in Kardelj, ki sta zmeraj »vedela«, kaj je prav, sta umrla. No, nekaj od samoupravljanja je predvsem v Sloveniji ostalo celo po političnih spremembah – da ni šlo le za nekaj, kar je štirideset let prej vsilila politika, se je pravzaprav najbolj pokazalo šele, ko je bilo formalno odpravljeno. Kazalo se je v veliki pripadnosti delavcev svojim podjetjem. Potem pa je tudi to počasi izginjalo; delavci so se vse bolj spreminjali v dninarje, ki jih najameš, ko jih potrebuješ, in odpustiš, ko jih ne potrebuješ, postali so »delovna sila«, ki mora biti poceni. Tako vsaj pravijo »delodajalci«, zbrani v Gospodarski zbornici, ki pri vsem tem niso nič drugega kot delojemalci z individualnimi pogodbami.

Zdaj je večina ljudi prepričana, da smo kapitalizem uvedli z zmago Demosa na volitvah leta 1990. Pa ne drži. Uvedla ga je še jugoslovanska oblast oziroma natančneje Mikuličeva komisija v letu 1988, čeprav tega najbrž sploh ni vedela. V dveh zakonih, ki sta sledila, to je v Zakonu o tujih vlaganjih in v Zakonu o podjetjih, je bila uvedba kapitalizma nedvoumna. Vsebovala jo je določba, da odloča tisti, ki prinaša kapital, in ne tisti, ki daje delo. Nam je v takratni oblasti ostalo le še, da kapitalizem uveljavimo. O tem, da ga ne bi, sploh nismo razmišljali. Ne mi, ki smo dvomili o prejšnjem sistemu, in ne tisti, ki so nekaj let prej verjeli v združeno delo. Kako uvesti kapitalizem, da ne bi povzročili škode, pa ne takrat in ne zdaj ni bilo nikomur prav jasno. Poskusi to narediti počasi s postopno desetletno privatizacijo s pomočjo dokapitalizacij, ki bi jo začeli notranji lastniki in ki so odražali nauke Aleksandra Bajta o lastnikih v pravnem in ekonomskem smislu, so bili na začetku 1991. zavrnjeni, ker naj bi šlo za prikrito nadaljevanje samoupravljanja. A takrat je veljalo, da je treba vse, kar smo imeli prej, takoj odpraviti in pozabiti, saj bosta privatna lastnina in trg odpravila vse težave in prinesla splošno blaginjo. Besedi samoupravljanje in socializem sta za dobri dve desetletji postali psovki.

Slovenija in pika! – knjiga treh mladih avtorjev

Knjigo *Slovenija in pika!* – junija je izšla pri Cankarjevi založbi – so napisali trije mladi avtorji: Boštjan Furlan, Ožbej Peterle in Marko Balažič. To besedno zvezo je prvi uporabil Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije, pisecem knjige pa se zdela primerna za naslov knjige, saj »je najlepše zadela bistvo edinstvenega zgodovinskega trenutka«. Osamosvojitve Slovenije.

V knjigi so zbrani intervjuji štiriindvajsetih oseb, ki so bili nosilci slovenske osamosvojitve in pa ugledne osebnosti iz tujine, povezane z gospodarskim in političnim dogajanjem pri nas. Intervjuji si sledijo abecednem redu priimkov oseb: Igor Bavčar, France Bučar, Andrej Capuder, Francis Fukuyama, Gregor Golobič, Spomenka Hribar, Jaime Jaramillo Vallejo, Jelko Kacin, Marko Kremžar, Milan Kučan, David Lipton, Jože Mencinger, Ivan Oman, Borut Pa-

Franc Zagožen, pobudnik ustanovitve Slovenske kmečke zveze (SKZ): »Razprodati gotovo ni rešitev. To je konec. Izhod je drugje.« Milan Kučan je na vprašanje, kako si je predstavljal proces sprave po tem, ko sta si z nadškofom Alojzijem Šuštarjem segla v roke pri maši zadušnici v Kočevskem rogu 8. julija 1990, odgovoril: »Spravno slovesnost sem razumel kot pietetno in ne politično dejanje. A v Sloveniji je prevladalo stališče, da je to politični problem in da ga je treba politično reševati.«

Razprodati gotovo ni rešitev. To je konec. Izhod je drugje

hor, Lojze Peterle, Ernest Petrič, Boris Pleskovič, Dušan Plut, Marjan Podobnik, Ciril Ribič, Dimitrij Rupel, Jeffrey Sachs, Anton Stres in Franc Zagožen.

Knjiga ne pokriva samo osamosvojitvene tematike, ampak odkriva dejstva, »zakaj petindvajsetletni razvoj samostojne države ni potekal v skladu s pričakovanji državljanov, ki so na plebiscitu 23. decembra 1990 z veliko večino sprejeli odločitev, da Slovenija postane samostojna in neodvisna država«. Odstira tudi ozadja dogajanj, ki niso bila na očeh javnosti. Tako izvemo, da je bila Služba družbenega knjigovodstva (SDK) zaprta leta 1994 zato, ker je njen obstoj »predstavljal oviro pri prehodu v neodvisen bančni sistem«, kot je izjavil Jaime Jaramillo Vallejo, višji finančni strokovnjak pri Mednarodnem denarnem skladu. O prodaji državnega premoženja je spregovoril tudi pokojni

Kot so na predstavitvi povedli avtorji, je v pripravi že naslednja knjiga, v kateri bodo svoje poglede na slovensko osamosvojitve predstavili še nekateri drugi tedanji pomembni akterji. ■

T. Č.

Slovensko gospodarstvo

O razprodaji Slovenije

Odločitev države za prodajo lastnega deleža v nekem danem podjetju je stvar mikroekonomske presoje in ne vodenja gospodarske politike. Če je podjetje pomembno za delovanje narodnega gospodarstva, ima njegova prodaja lahko tudi večje narodno-gospodarske posledice.

// PIŠE: **France Križanič**

Za podjetja, ki so naravni monopoli (na primer Telekom in Aerodrom Ljubljana), je prodaja tvegana, saj prepušča monopolni prihodek privatnikom in najverjetneje njegov odliv v tujino. Nekateri gospodarski subjekti (kot sta na primer NKBM ali pa Mercator) s svojimi storitvami omogočajo delovanje dobršnega dela našega gospodarstva. Delujejo torej kot tako imenovana »mrežna podjetja«. Za podjetja, kot so Elan, Fotona, Helios in Unior, velja, da so razvojno intenzivna. Prevzemnik jih bo v procesu prilagajanja svojemu načinu poslovanja ustrezno zmanjšal in prilagodil svojim interesom (pri Elanu lahko ta proces opazujemo ob opustitvi programa razvoja in proizvodnje skakalnih smuč). Kupec podjetja pridobi trg in odpravi konkurenco, slovensko narodno gospodarstvo pa izgubi delovna mesta srednjega sloja: upravljavce, razvijalce, tržnike, tehnologe in vsa druga delovna mesta, vezana na uspešno delujoča jedra podjetij.

Prodaja podjetij, ki nimajo narave monopolov, niso zelo razvojno intenzivna in ne oskrbujejo ali odkupujejo blaga in storitev od večjega dela slovenskega gospodarstva, na prvi pogled ne predstavlja večjega makroekonomskega vprašanja. Takšni primeri, vključeni v različne državne načrte odprodaje, so: Aero, Cinkarna Celje, Paloma, Terme Olimia. Podjetja, kot so Žito, Ljubljanske mlekarne, Pivovarna Union in Laško, smo že odprodali. Vprašanje je, kaj bo od teh gospodarskih subjektov ostalo po njihovem prevzemu. Iz dosedanjih središč razvoja na nekem sicer omejenem območju bodo postala hčerinske družbe za proizvodnjo in prodajo. Lastnik jih bo uporabljal, dokler se stroški (zlasti plače) ne povišajo do take mere, da se mu bo splačalo proizvodnjo preseliti tja, kjer so ti stroški (plače) nižji. V jeziku teorije mednarodnih ekonomskih

odnosov bi rekli, da smo podjetja proizvodnega ciklusa (ta, ki z angažmajem znanja oblikujejo raznovrstnost ponudbe na trgu) spremenili v tako imenovane »footloose podjetja« (ta, ki se selijo na območja z najnižjimi stroški).

Seveda pa so v Sloveniji podjetja, ki bi jim zelo koristil verodostojen strateški partner. Vendar jih je treba temu partnerju tudi prodati. Takšno podjetje je bilo na primer Adria Airways. Tako kot je bilo prodano, predstavlja »laboratorijski primer«, na katerem bomo lahko opazovali, kako bo novi lastnik spreminjal poslanstvo tega podjetja ne glede na potrebe mobilnosti slovenskega prebivalstva.

Vprašajmo se še, kakšne bodo končne posledice, če bo začeti proces razprodaje podjetij s sedežem in težiščem njihovih razvojnih funkcij v Sloveniji stekel do konca (Mercator ob prevze-

soočili z eksodusom (med 1880 in 1910 se je, po podatkih Enciklopedije Slovenije, odselila približno tretjina našega prebivalstva). Drugače od takratnih razmer si bodo tokrat morali ljudje, ki bodo ostali, za svoj obstoj zelo verjetno pomagati z razbojništvom. Gre za obliko preživetja obstrancev, izključnih ali ubogih (teoretično jo je v knjigi »Razbojniki« obdelal angleški zgodovinar Eric Hobsbawm). V sodobnem svetu razbojniške tolpe oziroma združbe imenujemo »gangs«.

Naj končam optimistično. Ko je Nobelov nagradenec Simon Kuznets (pojasnilo za bralce Svobodne besede: od 1942 do 1944 je vodil državni organ, ki je v ZDA organiziral proizvodnjo za vojaške potrebe – »Bureau of Planning and Statistics, War Production Board«.) empirično analiziral, kaj vpliva na moderno gospodarsko rast, je odkril štiri tako imenovane nacionalne dejavnike (velikost, lega, naravne danosti in zgodovinska dediščina narodnega gospodarstva), zaradi katerih se ta med državami razlikuje. Po drugi strani pa je ugotovil, da obstajajo tudi trije tako imenovani transnacionalni (vsem skupni) dejavniki: (1) sistem produkcije, ki temelji na tehnološkem potencialu, danem z dosežki znanosti;

Ob nadaljevanju nepremišljene razprodaje in transformacije samostojnih podjetij v podružnice bo Slovenija namreč dosegla raven, ko pri nas ne bo več mogoče uvajati gospodarskega razvoja, akumulacija bo odtekala, podjetja infrastrukturne narave pa bodo skrčila svojo ponudbo.

mu ni bil državno, ampak zasebno podjetje, proces prodaje podjetij po letu 2012 je sprožila država, a je bil precej širši od prodaje državnih deležev). Ob nadaljevanju nepremišljene razprodaje in transformacije samostojnih podjetij v podružnice bo Slovenija namreč dosegla raven, ko pri nas ne bo več mogoče uvajati gospodarskega razvoja, akumulacija bo odtekala, podjetja infrastrukturne narave pa bodo skrčila svojo ponudbo. Spet bomo polkolonija in tako kot na koncu 19. stoletja se bomo

(2) želja po višjem življenjskem standardu ter (3) nacionalna država. Proces razprodaje Slovenije (njenih ključnih podjetij) je po letu 2012 postal mogoč zaradi nedelovanja (neustreznega delovanja) Kuznetsovega tretjega transnacionalnega dejavnika: organizirane nacionalne države. Začetek sodne obravnave odgovornih za destabilizacijo Slovenije (namenjeno ustvarjanju možnosti za razprodajo Slovenije) pomeni, da tak scenarij ni neizogiben. Morda pa vendarle lahko ostanemo optimisti. ■

Javno mnenje o tem, kakšno družino želimo

Vrnitev k patriarhalni družini? Ne, hvala!

Po vseh skozi desetletja ponavljajočih se javnomnenjskih raziskavah v Sloveniji je razvidno, da je družina prva in najpomembnejša vrednota ljudi v naši državi ne glede na starost, spol, socialni položaj ali politično prepričanje. To sploh ni čudno, saj odločitve politike že leta zmanjšujejo podporne mehanizme družbene solidarnosti in družina vse bolj spet postaja edina prestrezna mreža v kakršni koli stiski: ko ljudje ne dobijo dela ali ga izgubijo, ko jih stisnejo revščina, starost, boleznii ali jih udari osebna čustvena stiska.

// PIŠE: **Sonja Lokar**

Hkrati pa je v zadnjem času vse več poskusov, da se odprto razumevanje in sprejemanje raznovrstnosti družin, kakršno imamo zapisano v Ustavi ter v dokumentih in zakonodaji o družinski politiki, izriva in nadomešča z izredno nazadnjaškimi opredelitvami. Skrajna, klerikalna desnica nas očitno poskuša vrniti v čase »vse za vero, dom, cesarja« in vse, ženske, moške, otroke, stare starše, potisniti v davno presežene družbene vloge.

Kako se razlikujemo v vrednotah ljudi, ki pridigajo vrnitev k tradicionalni – recimo bobu bob – patriarhalni družini, in mi, ki živimo svoje raznovrstne družine 21. stoletja?

V tradicionalni družini je oče najvišja avtoriteta, hranilec in branilec družine, z ženo se posvetuje, a njegova beseda je zadnja. Edini pravi otroci so biološki otroci, edini pravi starši so biološki starši. Oče je tu, da mater in njih usmerja in vodi s trdo roko. Otroci v patriarhalni družini so lastnina in odgovornost staršev in vloga staršev je, da jih ukrojijo po svojih vrednotah in svoji podobi.

Ženska je v prvi vrsti mati, vzgojiteljica in skrbnica družine, oče ji pomaga, a temeljna odgovornost za gospodinjstvo, dobrobit vseh družinskih članov je njena in njej mora podrediti vse svoje druge potrebe in ambicije. Glavni smoter družine je rojevanje otrok, zakonska zveza je najvišja oblika družine. O telesu ženske odločajo krščanske cerkvene dogme in država prevzame vlogo, da jo k spoštovanju teh dogem po potrebi tudi prisili. Rojevanje ni samo njena osebna odločitev, ampak tudi nacionalna dolžnost.

V družinah 21. stoletja so njeni odrašli in drugi člani enakopravni, otrok ima neodtujljive pravice. Naš otrok ni samo naš biološki otrok, ampak vsak otrok, do

vsakdo od njih dosegel svoje življenjske cilje in kako si bodo med seboj pri tem pomagali. Vsaka trajna skupnost ljubeče in s skrbjo drugega za drugega povezanih ljudi je družina. Zakonska zveza je le ena od takih skupnosti. O svojem telesu, spolnosti, partnerskih zvezah, morebitni poroki ženska odloča sama. O rojevanju odloča sama. Da bi lahko bila dobra mati, rojeva zaželene otroke in v političnem procesu je sposobna doseči, da družba naredi vse, kar je potrebno, da ona in njena družina lahko živita polno, svobodno, odgovorno življenje zasebno, v poklicu, v javnosti.

Zavedam se, da družine, kakršne nam kot edino zveličavni model ponuja

Nikakor pa ne sprejemam, da bi kdor koli na to kopito ene od oblik družine, ki se zgodovinsko poslavlja, s silo politizirane Cerkve in totalitarne države poskušal nategniti vso pisano paletu različnih družin, v katerih si ljudje s svobodo in odgovornostjo za svoje življenje v intimi postavljamo temelje za svobodno in odgovorno družbenost.

katerega smo se pripravljene vesti kot odgovorni in ljubeči, skrbni starši. Starševstvo ni predvsem biološki odnos, je v prvi vrsti socialni odnos. Nihče otroka nima pravice zanemarjati ali ga »vzgojati« z ustrahovanjem, poniževanjem ali nasiljem. Država mora vedno zavarovati in poskrbeti za najboljši interes otroka, kadar se izkaže, da tega njegovi biološki ali socialni straši ne znajo ali ne zmorejo. V družinah 21. stoletja so otroci svobodna in odgovorna bitja, ki prevzemajo svoje odgovornosti v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Odrasli smo njihova opora, odgovorni smo za to, da ob naši ljubeči pozornosti in pomoči razvijejo vrednostni sistem, svojo individualnost, najdejo svojo identiteto, negujejo svoje talente in da postanejo socialno odgovorna, ustvarjalna družbena bitja.

Ženska v družinah 21. stoletja je svobodna in enakopravna, z drugimi družinskimi člani se dogovarja, kako bo

skrajna klerikalna desnica, v Sloveniji še obstajajo. Dopuščam, da so v njih srečni moški in ženske, ki so se za takšno družino svobodno in zavestno odločili. Dvomim, da so v takih družinah srečni tudi otroci, ker jim je odvzeta pravica, da rastejo v svobodi in odgovornosti za prevzemanje vrednot in stila življenja, ki jim bodo krojili odraslo življenje. Nikakor pa ne sprejemam, da bi kdor koli na to kopito ene od oblik družine, ki se zgodovinsko poslavlja, s silo politizirane Cerkve in totalitarne države poskušal nategniti vso pisano paletu različnih družin, v katerih si ljudje s svobodo in odgovornostjo za svoje življenje v intimi postavljamo temelje za svobodno in odgovorno družbenost.

Sicer pa, zadnja javnomnenjska anketa je prepričljivo pokazala, da se z menoj strinja velika večina ljudi v Sloveniji. Na vprašanji o uvedbi verouka v javne šole in o prepovedi splava je prišel prepričljiv večinski odgovor: Nikakor ne, ne, hvala! ■

Jože Slokar, slovenski minister za promet v zadnji jugoslovanski vladi

Ko ti lastna država razpada pred očmi

Pri založbi Modrijan je tik pred obletnico osamosvojitve izšla knjiga *Listi iz dnevnika, Slovenci v Beogradu v času osamosvajanja*, ki jo je napisal Jože Slokar, nekdanji zvezni sekretar za promet in zveze – danes bi rekli minister – v vladi Anteja Markovića, zadnji vladi nekdanje Jugoslavije. V knjigi, ki sicer zajema celotno življenje avtorja, rojenega v Ajdovščini leta 1934, ki je izkusil življenje pod italijansko oblastjo, Slokar opisuje svojo poklicno pot v Primorju Ajdovščina, na čelu Slovenskih železnic, v Samoupravni interesni skupnosti za ekonomske odnose s tujino (SISEOT) in danes težko razumljive bitke za konvertibilne devize ter delo v zadnji jugoslovanski vladi.

// POGOVARJALA SE JE: **Jožica Hribar**

V drugem delu pa knjiga prinaša zanimivo in dragoceno osebno pripoved človeka, ki je doživel razpad države, v kateri je bil del izvršilne oblasti. Hkrati pa je bil kot Slovenec lojalen do svoje nove države in nove oblasti, zato sta z Živkom Preglom, podpredsednikom Zveznega izvršnega sveta (ZIS), na zahtevo slovenskega vodstva, da ju potrebujejo v Beogradu, vztrajala v zvezni vladi vse do napada JLA na Slovenijo.

Predgovor h knjigi je napisal Slavko Pregl, brat pokojnega Živka Pregla. »Ob vrnitvi ni zmagoslavja. Zasluge se pišejo na novo in v novi zgodovini za vse ni prostora,« pa Pregl povzame tudi Slokarjevo neprijetno izkušnjo po vrnitvi iz Beograda.

Kaj bi kot prometni minister storili v aktualnem primeru Luke Koper?

Predvsem bi od vlade in obalnih občin, še posebej od Kopra, zahteval, da jasno povedo, kaj je strateška opredelitev Kopra in Izole ter pristanišča med njima. Če bi bila opredelitev, da je Koper pristaniško mesto, potem je drugi in pozneje mogoče še tretji tir potreben ne glede na to, koliko tovora ima pristanišče zdaj. Avstrija je dva tira z Dunaja do Trsta zgradila, ko sploh še ni bilo nobenega tovora in je šele progla ustvarila možnosti za industrializacijo dežel ob njej. V našem primeru bi takšna usmeritev zahtevala, da Koper postane okno v Evropo (za Kitajsko ali pa še za koga drugega). V tem primeru je treba za namene pristanišča rezervirati vso obalo med Kopro in Izolo. Če bi že naše prejšnje vlade tako razmišljale in se opredelile, bi že takrat ves izkopani material iz graditve predora Markovec nasipavali v ta predel morja in ustvarili

osnovo za prihodnje pomole.

Če pa naj Koper in Izola postaneta turistični, univerzitetni, mogoče celo igralniški mesti, potem je treba pristanišče usmeriti v butično pristanišče s specifičnim tovorom: avtomobili, zabojniki ..., obalo med Izolo in Kopro pa je treba nameniti najsodobnejši, moderni rivieri z verigo hotelov na hribovskih nad njo. V tem primeru bi bilo treba obstoječo progo le občutno posodobiti in jo avtomatizirati, vključno z dodatno zgraditvijo novih izogibalšč in napajalnih postaj.

Kako pa gledate na medsebojna obtoževanja o pristojnosti nad lastništvom Luke Koper?

Najpomembnejše je neizpodbitno dejstvo, da je lastnik infrastrukture pristanišča v Kopru država, in te ne sme in ne more odtujiti ali prodati. Glede na način njenega financiranja je lastnik pravzaprav tudi slovensko gospodarstvo, ki je desetletje in več vsako leto na podlagi individualnih pogodbenih obveznosti odvajalo za graditev pristaniške infrastrukture 0,5 odstotka svojega bilančnega dohodka. Operater na tej infrastrukturi je v pristanišču zdaj kolektiv Luke Koper. Tako kot na avtocestah, v BTC, tudi na železniški infrastrukturi ... je skladno z evropsko direktivo lahko operater kdor koli, ki je najboljši in najkonkurenčnejši in prinaša lastniku največje dolgoročne koristi. Luški kolektiv si ne more svojega položaja na pristaniški infrastrukturi izboriti s štrajki, ampak z najučinkovitejšim delom in najboljšimi rezultati.

Bili ste tudi dolgoletni direktor Slovenskih železnic, leta 1988 pa ste doživeli znameniti štrajk strojevodij, zaradi katerega ste zapustili železnice, kjer so takrat »prevzeli oblast«

sindikati. Kako ste doživeli ta čas in kako danes gledate na to?

S štrajkom se je poslovna politika na železnici in do železnice namesto na transportno tržišče preusmerila v naročje države. Ob taki usmeritvi in omejenih možnostih ukrepanja tam nisem imel več kaj iskati. Moja takratna ocena se je, na žalost, uresničila. Obseg dela se je katastrofalno zmanjšal, čemur so sledile (sicer »mehke«) odpovedi zaposlenim. Ducat direktorjev se je zamenjalo, skoraj na vsako leto. Začeli so se tudi objektivni zunanji vzroki za tako stanje. Tudi za ladijskega kapitana je orkan objektivna ovira, toda od njega in posadke je odvisno, ali bo ladjo rešil ali potopil. Menim, da nobena vlada pri železnicah ni odigrala svoje vloge in uresničila svoje dolžnosti in odgovornosti do slovenskega naroda.

Ko ste bili vi direktor železniškega gospodarstva, je bil narejen program

graditve nove železniške postaje v Ljubljani po zamisli arhitekta Marka Mušiča. Kaj je ustavilo gradnjo, kateri interesi so bili v ozadju, da celo po 32 letih v prestolnici države še vedno nimamo sodobne železniške postaje?

Po mojem vedenju je sedanjí projekt že četrti, ki so ga ljubljanski arhitektni in finančni lobiji uspešno potopili, spodbujeni z velikim pohlepom po zaslu¿kih. Od zrušenega projekta Marka Mušiča so minila celo desetletja »veselega« projektiranja sedanjega projekta, ki ga, kot kaže, čaka enaka usoda kot prejšnje. Cela plejada županov in županj je to mirno dopuščala.

Po poklicu ste gradbeni inženir, svojo kariero ste začeli v domačem,

ajdovskem Primorju, v katerem ste prehodili pot od praktikanta do direktorja in iz podjetja po devetih letih odšli, »ne da bi slišal eno besedo zahvale«, kot pišete. Kaj so vam tako zamerili?

Vsakega obdobja, poti in potovanja je enkrat konec. Menim, da je bil pred mojim odhodom iz Primorja končan pomemben razvojni cikel. Primorje je postalo pomemben graditelj v jugoslovanskem merilu. Imelo je na voljo najsodobnejšo tehnologijo, opremo in kadre. Poslovalo je finančno povsem neodvisno od bank, ker je opremo nabavljalo le ob delnih blagovnih kreditih dobaviteljev. Največja prednost pa smo bili domačini, ki smo imeli podjetje za svoj drugi dom.

Kako ste kot Ajdovec doživljali propad Primorja in zlom slovenskega gradbeništva, kje se je po vašem mnenju zalomilo?

Menim, da je slovensko gradbeništvo spravilo na kolena od države tiho tolerirano postopno usmerjanje k monopolu na tržišču, posledica tega je bila sprevrženost, ki se je kazala v tem, da so bili obračunske vrednosti in izvedbeni roki celo nekajkrat prekoračeni. Vlade pa so vodile kampanjsko investicijsko politiko: enkrat je bilo dela preveč, drugič premalo. Primorje je nekaj od prednosti, ki sem jih naštel prej, zanemarilo. Zato je ob začetku krize potonilo.

Leta 1989 ste postali minister za infrastrukturo v vladi Anteja Markovića, ki ga je vsa Jugoslavija videla kot rešitelja. Kakšne so bile takratne razmere v Beogradu?

Nasledili smo vlado Branka Mikulića s katastrofalno inflacijo in usihajočim gospodarstvom. Mene je pritegnil Markovićeve program. Predvideval je enakopravnost lastnin in svobodo gospodarskega organiziranja, konvertibilnost dinarja in sprostitev deviznega poslovanja, svobodno politično združevanje v stranke in ukinitvev monopola partije. In seveda vključevanje v evropske povezave ...

Naši začetki in prvi uspehi so bili zelo spodbudni. Večji del programa smo intenzivno uresničevali. Tudi na prometnem področju smo dosegli lepe uspehe. Z »bencinskim dinarjem« smo zagotovili soudeležbo pri najemanju tujih posojil za graditev avtocest. V Sloveniji so takrat odprli pet novih gradbišč avtocest. Za železnico smo sprostili cene prevoznih storitev in pripravljali enak koncept financiranja železniške infrastrukture. Razbili smo monopol letalskega prevoznika Jata in omogočili Adrii Airways, da je iz čarterskega postala še mednarodni linijski prevoznik, ter ji odprli šest mednarodnih linij.

Kakšen človek je bil Marković, je po vašem verjel v svoje reforme?

Marković je svoje reforme živel, dihal. Zavedal se je, da so takrat znane oblike socializma preživete, neprilagojene in zbirokratizirane. Hotel je ustvariti temelje »novega jugoslovanskega socializma«. Prvi koraki so začeli kazati prve spodbudne rezultate. To pa ni bilo po volji »trdorokcem«, ki so se združili okrog Miloševića in znamenitega memoranduma, ki je imel za cilj »Veliko Srbijo«, in začeli so Markovićevevu programu »puščati kri«. Zgodili so se znamenite jogurtne revolucije, ukinitvev avtonomnih pokrajin, vdor Srbije v jugoslovanski monetarni sistem, srbski embargo na gospodarske odnose s Slo-

venijo, ustanovitev Srbske krajine ...

Vlada in premier Marković sta bila vse bolj na stranskem tiru in le nemočno smo gledali za odhajajočim vlakom, imenovanim »novi socializem«. Pomagala niso več niti nenačelna zavezništva, ki se jih je Marković v svoji nemoči posluževal. Slovenci v vladi smo s skrajnimi naporí ta paktiranja poskušali ovirati, nekatera nam je celo uspelo preprečiti.

Z gotovostjo pa trdim, da smo člani slovenske ekipe v zvezni vladi individualno sprejemali ukrepe, ki so bili v korist Sloveniji in Jugoslaviji, odločno branili interese Slovenije in se odločno upirali ukrepom, ki bi ali so škodili Sloveniji. Vse to je potekalo ob tesni in konspirativni, skoraj dnevni povezavi s predstavniki slovenskih oblasti. Naša vrnitev domov je bila dovoljena šele s posebnim sklepom Predsedstva Republike Slovenije.

V svojih spominih pišete tudi o tem, kako ste kot zvezni minister obiskali Knin, ko se je tam začela tako imenovana »balvanska revolucija« in so s hlodi blokirali ceste. Ste se tedaj že zavedali, da države ni več mogoče rešiti?

Moje obisk Knina se je zgodil na zahtevo hrvaške vlade in je bil zadnji poskus tudi zvezne vlade, da obvlada pobesneli stampedo prometnega kaosa, ki se je tam začel. Moj predlog je bil kratek in jednat. Dosegel sem, da je vlada sprejela ukaz, da armada zasede progo, jo varuje in prepreči njeno vsakonočno miniranje, odstrani vse cestne barikade in zagotovi mir v Krajini. General Anton Tus, bodoči načelnik Tuđmanovega armadnega poveljstva in moj prijatelj, mi je naslednji dan povedal, da je na seji generalštaba postavil vprašanje, kako namerava štab izvršiti ukaz vlade. Odgovoril mu je Kadrijević: »Kaj si neumen, ali hočeš, da bo Milošević mislil, da smo proti njemu?«

Čeprav ste v Beogradu vztrajali, vse dokler je slovensko vodstvo to zahtevalo, v prepričanju, da vas tam potrebujejo, pa vas je po vrnitvi v Slovenijo čakalo razočaranje. Niso vam ponudili službe in nikogar ni zanimal vaš ekonomski položaj. So se vas novi oblastniki bali ali vas niso več potrebovali?

Menim, da so to spoznanja, ki jih doživljajo bolj ali manj vsi »veterani«. Po bitki nastopi čas »vnazajšnjih žrtev in naknadnih junakov« kot je zapisal Slavko Pregl v predgovoru k moji knjigi, citat pa si je sposodil pri Matjažu Kmeclu. ■

Dogajalo se je pred 25 leti

Teritorialci – varnostniki z izkušnjami preteklosti

Avtor zapisa je bil leta 1991 pripadnik obveščevalno-varnostne službe Ministrstva za obrambo, danes je upokojeni častnik Slovenske vojske in član ZB na Veliki Loki pri Trebnjem. Izhaja iz partizanske družine, partizani so bili njegov oče in trije njegovi bratje. Leta 2000 je izšla njegova knjiga Branilci domovine, leta 2007 pa knjiga Trgovci s smrtjo. V obeh kot neposredni udeleženec piše o preprodaji orožja, danes »materi vseh slovenskih afer« in sramotnem madežu na osamosvojitvi. Je tudi avtor dela Tisk in tiskarji na Medvoškem v letih 1944-1945.

// BESEDILO IN RISBI: Brane Praznik

Kakšnih štirinajst dni pred agresijo smo imeli varnostniki iz vseh enot in z vseh koncev Slovenije urjenje v Centru za obrambno usposabljanje v Poljčah. Takratni vodilni delavci iz varnostne službe ministrstva za obrambo in nekateri strokovnjaki iz policije so nam razlagali novonastale razmere ter nam skušali dopovedati, kaj bodo naše naloge v morebitni vojni.

Ne spominjam se, ali je takrat kdor koli glasno ali naravnost omenjal kot možnega bodočega nasprotnika JLA. Med vrsticami pa nam je bilo jasno povedano, da je treba pričakovati prav takšno možnost. V dveh dneh usposabljanja so nam skušali vcepiti nekaj osnovnih postopkov in prijemov iz protiobveščevalne dejavnosti ter nas naučiti osnove samoobrambe.

V Poljčah sem takrat med množico neznanih in mladih obrazov srečal nekaj starih znancev še iz obdobja, ko smo se slovenski varnostniki teritorialne obrambe večkrat usposabljali na Pokljuki. Našel sem celo dva znanca, s katerima sem bil skupaj kot rezervist na daljšem tečaju v Pančevu, kjer je imela JLA center za usposabljanje obveščevalcev, protiobveščevalcev in vojaških policistov. Po dolgem času smo si veselo stiskali roke in si na obrazih brali zadovoljstvo, ker so nas vendarle vključili v rezervni sestav. Toliko soli smo že imeli v glavah, da nam je bilo popolnoma jasno, kam pes taco moli. Navsezadnje so nas, nekoč preverjeni (partijski) kader, na tečajih v nekdanji vojski šolali prav zato, da bi v morebitni vojni odkrivali svojo in tuje neumnosti.

Veliko nismo govorili. Tisti, ki smo šli skozi daljša šolanja, smo se samo muzali, ko so nam odgovorni možje z vso resnostjo, vendar zelo preprosto razlagali metode in postopke obveščevalnega in protiobveščevalnega dela ter nas učili samoobrambnih veščin. Starim mačkom sta bila učenje samoobrambnih veščin in razlaga posebnih metod nepotrebna, za nove pa je bilo vse skupaj preskromno. Odprtih ust so spremljali usposabljanje.

Prav zaradi tega nas je zaskrbelo, kaj bo, če bo res prišlo do zaostritve. Kot se je pozneje izkazalo, nas ni skrbelo zaman. Novincev, protiobveščevalnega

V vsaki vojni so največ šifrantov postrelili lastni ljudje.

dela popolnoma neveščih ljudi, ni mogoče v dveh dneh usposobiti za tako zahtevne naloge in jih pahnuti v boj s šolanimi obveščevalci in protiobveščevalci JLA.

Strokovnjaki so nam na usposabljanjih v preteklosti pogosto govorili, da potrebujejo za šolanje dobrega poklicnega operativca v varnostni službi pet let, za rezerviste pa se čas šolanja še podaljša – še enkrat dlje. Komuniciranja, uporabe posebnih operativnih metod, analitičnega obveščevalnega in protiobveščevalnega dela, uporabe tehničnih sredstev za prikrito snemanje, prisluškovanja in sledenja ter tisoč drugih veščin se resnično ne da naučiti v dveh dneh.

Premalo znanja

Znanja je manjkalo predvsem ljudem, ki so takrat zasedali vodilne položaje v varnostni službi. Po večini so prišli na dolžnosti v varnostno službo Teritorialne obrambe (TO) iz policije, zato so njihove razlage in pojasnila bili prej policijski kot vojaški. Takšen je bil tudi direktor VI. uprave, kot se je imenovala varnostna služba MORS (Ministrstvo za obrambo). Končal je vojaško akademijo, zapustil vojsko, se zaposlil v policiji v Tacnu, se nato povezal s Peterletom in naredil strmo kariero do brigadirja in trgovca z orožjem.

Vsem v opravičilo je treba povedati, da takrat obveščevalnih in protiobveščevalnih strokovnjakov, ki bi jim lahko zaupali usposabljanje, preprosto ni bilo. Starim varnostnikom je bilo jasno, da se vsaj metode protiobveščevalnega dela bistveno razlikujejo od metod dela policije. Tega neznanja vodilni niso mogli nadomestiti čez noč s prizadevnostjo in dobro voljo, kakor ga je večina mlajših fantov, ki so jih vključili v operativno delo varnostne službe. Mlajši so praviloma manjkajoče znanje med agresijo nadomestili z veliko prizadevnostjo, improviziranjem in odpovedovanjem. Vodilni pa so pozneje marsikdaj samo (slabo) improvizirali.

Nekateri »strokovnjaki« so si domišljali (in si pogosto še domišljajo), da so »kupili« vse znanje z dvakratnim ogledom kakšnega vohunskega filma ali s prebiranjem knjig s podobno vsebino. »Samouki« v obveščevalnem in protiobveščevalnem delu, kot je na primer Anton Krkovič, so TO in državi med agresijo in po njej naredili veliko škode. Seveda gre predvsem za tiste »samouke«, ki so bili že takrat blizu politikov na oblasti ter blizu vojaških funkcionarjev in so bili zato praviloma zaupanja vredni ter pozneje postavljeni na dokaj odgovorne položaje. Začeli so uveljavljati svoja kadrovska merila, predvsem pa nezaslišane metode obveščevalnega in protiobveščevalnega dela, ki so temeljile na oblikovanju konstruktov, na podtikanjih in sejanju laži. V »svobodi« so te metode postale kar nekakšna stalnica, seveda predvsem v podporo politi-

kom, ki takšne strokovnjake postavljajo na položaje. V praksi se je pokazalo, da politizacija in nestrokovnost lahko vodita ta del obrambnega mehanizma – iz afere v afero.

Pot usposabljanja za delo v varnostni službi je bila v teritorialni obrambi običajno dolga, povezana z različnimi prihodami.

Moja izkušnja

Sam sem začel »kariero« rezervista varnostnika, ko so me spomladi leta 1971 z vabilom poklicali na takratni republiški štab TO v Ljubljani in me – kar je bilo za tiste čase kar neverjetno – vljudo vprašali, ali bi bil pripravljen opravljati naloge šifranta.

Sprejel me je postavni podpolkovnik Lojze Lenič, ki je po videzu sodil v generacijo mojega očeta. Že v prvem delu zelo prijaznega pogovora se je izkazalo,

»V Šiški so mi povedali, da si bil precej dejaven in da si kot mladinec precej sodeloval s TO. Menda ste imeli celo svoj vod mladincev prostovoljcev? Kako pa je bilo s tisto zadevo – ste resnično sodelovali na vajah TO kot diverzanti?«

Vprašanja o oboroženem mladinskem vođu, ki smo ga neformalno ustanovili po tistem dogovoru z občinskim štabom TO, so bila precej nadležna. Prav lahko bi jih povezali s hrvaškimi dogodki, ki so v tistem letu v javnosti še močno odmevali. Kar oddahnil sem si, ko mi je verjel, da je šlo samo za pretiran militarizem naše generacije, in ko je nadaljeval z manj nadležnimi podatki iz mojega življenja.

»Zvedeli smo, da si bil med služenjem vojaškega roka večkrat nagrajen za športne uspehe ... dobil si tudi značko najboljšega vojaka ... pa strelsko medaljo,« je bral z nekakšnega kartona in ga pazljivo skrival, da mi ne bi oči zašle na zbrane zapise.

poveljstvih kaj narobe – narobe pa gre vedno – ali če je nasprotnik odkril zaupne podatke, so bili za to krivi šifranti. Poleg tega si na vsaki vaji – ker gre za zaupne podatke – zaprt med štirimi stenami. Z nikomer se ne smeš pogovarjati ... To ni zame! Dajte mi kakšno drugo nalogo. Jaz sem rad med ljudmi.«

Zaman so bili tudi njegovi dodatni poskusi, da bi me prepričal. Vztrajal sem, da tega dela ne bom prevzel, in pika. Navsezadnje, če so me že poklicali na pogovor, potem imam menda pravico povedati svoje mnenje. »Lahko pa mi ukažete in me razporedite na to dolžnost, saj se v vojski tako dela, ampak z veseljem je ne bom opravljal,« sem dejal.

Najbrž mu je bilo žal, da bi za prazen nič vložil toliko prizadevanj za preverjanje mojih osebnih podatkov in zbiranje informacij o tem, kakšen tič sem, pa me je zato razporedil med varnostnike.

da sta z mojim očetom resnično generacija in da sta nekaj časa skupaj celo partizanila. Med klepetom se je izkazalo, da je poznal tudi nekatere moje strice, da ve, koliko bratov imam, kje sem v službi ... Požiral sem kepo, ko je po vrsti našteval osebne podatke in opisoval moje življenje, ki sem se ga pravzaprav šele dobro zavedal. Takrat se mi je komaj kaj malega sanjalo, kaj pomeni tako imenovana popolna »preverka« (preverjanje, op. ur.) kandidatov kot metoda in dela varnostne službe.

»Mi smo ugotovili, da si med služenjem vojaškega roka opravil šolanje za šifranta in radiotelegrafista ter da si služil v izvidniški enoti,« je pripovedoval in me skušal kar najbolj prepričati, da sem v praven času pravi človek za pravo nalogo.

Po približno polurnem klepetu je dejal: »No, kaj praviš, bi šlo?«

Prepričan je bil, da me je z laskanjem, z znanstvom z mojim očetom in s strici tako omrežil in prepričal, da bom od veselja kar poskočil in hitro privolil v njegovo ponudbo. »Veste, tovariš podpolkovnik – ne bo šlo!« sem mu odgovoril.

Prvi pogovor s podpolkovnikom Lojzetom se mi je globoko vtisnil v spomin, posebej pa njegov razočarani obraz, ko sem odklonil ponudbo. Obraz se mu je skremžil, kot da je vanj brcnil konj.

»Prav nič se ne branim, celo vesel sem, če bi me vključili v TO,« sem mu pojasnjeval, »ampak za šifranta ne bom. V vsaki vojni so največ šifrantov postrelili lastni ljudje. Toliko sem že prebral vojaških knjig, da vem, da kadar je šlo v

V naslednjih letih sem tudi sam kot rezervist sodeloval pri kadrovanjih ljudi na odgovornejše – predvsem na poveljniške naloge v TO. Toda če smo že našli fanta, ki je bil pošten in je ustrezal po strokovni plati, ga je bilo največkrat treba skoraj dobesedno izpuliti iz krempljev kadrovanja, ki so popolnjevajali rezervne enote JLA.

Vodilni delavci v takratnih sekretariatih za obrambo so bili tesno povezani z vojsko. Nekateri so bili celo nekdanji poklicni častniki. Najprej so odmerili svoje ljudi JLA, šele »ostanek« je lahko dobila TO. Na srečo je imela nekdanja vojska svoja merila kadrovanja, ki se niso povsem skladala z razmišljanjem v TO. Najbrž je prav zato TO rasla in se razvila v učinkovito vojsko. ■

Spomini **Tončke Drobnič** iz Grahovega

Edina iz družine sem se odločila za partizane

Tončka Drobnič se je rodila 29. marca 1919 v Grahovem pri Cerknici, umrla je 19. avgusta 2007. O svoji odločitvi za odhod v partizane je pogosto pripovedovala, leta 1982 je svoje spomine tudi zapisala. Spomine je uredil borec Rakovške čete in njen znanec Jože Simčič - Jelen, skrajšan spominski zapis objavljamo v sodelovanju z njenim sinom Andrejem Drobničem, ki je k maminemu zapisu dodal nekaj podrobnosti. Njena pripoved je zanimiva zato, ker je bila edina iz družine, ki se je odločila za odhod v partizane.

Grahovo, julija 1942

Bilo je v nedeljo, na začetku julija leta 1942 v Grahovem pri Cerknici, kjer smo imeli sestanek mladinske organizacije Skoj. Takrat sem prijateljela z Ivanom Turšičem - Iztokom z Rakeka, poznejšim narodnim herojem, ki je že bil v partizanih. To me je spodbudilo, da sem začela razmišljati o tem, da grem za njim in se tudi sama pridružim partizanom. Na tem sestanku sem jim zaupala svojo odločitev, da vstopim v Rakovško četo, in dogovorili smo se, da me bodo prevzeli borci partizanske enote, ki je taborila na Križni gori.

Razmere v naši družini so postajale nevzdržne. Med mladimi naprednimi Sokoli je veljalo prepričanje, da nam okupator ne bo prinesel nič dobrega, a bolj desno usmerjeni pripadniki katoliške mladine niso mislili tako in med njimi so pozneje rekrutirali največ pripadnikov bele garde. Po tem sestanku sem si začela pripravljati opremo, ki jo bom potrebovala v partizanski enoti, doma pa sem pazila, da se ne bi z ničimer izdala. Pri nas doma namreč nismo bili vsi enakih misli in prepričanja o tem, za katero stran se opredeliti, domači so me gledali postrani in oprezali za mano. Njihovo mnenje je bilo, da »rdeči« v gozdu ne morejo preživeti. Sosedu in prijateljici Malka Gornik Uleča in Jelka Prhne, Štefinova Jelka, s katerima sem sodelovala v vaškem odboru OF, sta mi pomagali zbrati denar za hlače, ki mi jih je sešil Jože Gornik - Grabelnikov.

V tistem času se je polno vojaštva in vojaške tehnike valilo proti Loški dolini, Blokam ... Začela se je velika roška ofenziva, okupatorji so prečesali vasi, polja in posebno gozdove. Pobjjali so,

požigali, ljudje so si sami kopali grobove, veliko ljudi se je znašlo v preiskovalnih zaporih, številne so odpeljali v internacijo. Bilo je gorja, solz, strahu. Za nami so ostajala pogorišča. To so bili začetki bele garde in domobrancev, ki so se zbirali v postojankah na Blokah in v Begunjah. Ti okupatorski pomagači so zverinsko pobijali partizane. Vse zveze s partizani so bile pretrgane, zato sem morala ostati doma in čakati. Govorili so, da so po ofenzivi vsi partizani pobiti, toda bila sem trdno odločena, da ob prvi priliki odidem v partizane.

»Visoki« obisk

Nekega dne je v mojo sobo vstopila sestra Pepa in mi rekla, naj grem v sosednjo sobo, v »hišo«, kot smo ji rekli. Ko sem vstopila, sem obstala sredi sobe. Na klopi je sedel visok, v črno fašistično uniformo oblečen moški. Govoril je, da dobro ve, kje in kdo so partizani, da ima tudi slike, na katerih sem slikana skupaj z njimi. Zahtevala sem, naj mi slike pokaže. On pa je ostro zahteval, da moram priti v Cerknico. Še ostreje je dodal, da ve, da sem zbirala hrano za partizane. Ko sem odgovorila, da o tem ničesar ne vem, se je začel ozirati v sestro. Pepa je gledala v tla in molčala, čutila sem, da se v fašistovi glavi nekaj ne ujema. To sem izkoristila in se nekako izmuznila iz sobe in zbežala iz hiše, pred njo pa sem zagledala očeta, sestro Angelo z možem in prevajalko Slakovo, ki so čakali fašista. Stekla sem nazaj v zadnjo sobo, kjer me je dohitela sestra Angela in mi s srepim in sovražnim pogledom fizično grozila ter me zmerjala z mrho. Z prezirom, ki ga do tedaj nisem pre-

mogla, sem se obrnila in zbežala. V veži sta me prestregla oče in svak Franc Breclj z velikim mesarskim nožem in mi grozila, da me bosta razsekala na tnilu. Prezir me je pognal do malih vrat na balkon in stekla sem po stopnicah stran od hiše. Bežala sem na vas med ljudi. Šla sem k sosedom, Ulečim. Sesedla sem se na klop pred hišo poleg Uleče mame in njene hčerke Malke, s katero sva bili prijateljici. Nič nisem govorila, kaj sem pravkar doživela doma – le njuna bližina mi je dala občutek varnosti. V sebi namreč še nisem mogla dojeti vsega, kar se je zgodilo doma. V meni pa je

Tončka Drobnič med NOB
(Foto: arhiv Andrej Drobnič)

ključevalo: zakaj tako, domači, zakaj?

Tresla sem se, Malka me je objela in občutila sem neizmerno toplino, zato sem se nekoliko pomirila pri teh prijateljskih, a vendar tujih ljudeh. Takrat sva se z Malko zadnjič videli in bilo je, kot bi se poslovili za vedno. V meni je dozorelo spoznanje, da v Cerknico na kvesturo ne smem, ker se od tam ne bom nikdar več vrnila. Čez nekaj dni so fašisti od podpori belogardistov odpeljali mojo prijateljico Malko Gornik, ki ni prišla niti do sosednje vasi Martinja, kajti v ovinku Trstenik so jo zvezli v gozd pod Slivni-

co, jo posilili in zverinsko ubili. Lahko bi tudi sama tako končala, zavedla sem se, da sem za las ušla aretaciji.

Fašisti so me iskali še dvakrat. Enkrat sem se skrila v svinjskem hlevu, ko so vstopili v hišo, sem ušla in se ulegla med liste repe v zelniku za kozolcem, da me niso našli. Drugič so me presenetili v hiši, ker jih je bilo zunaj polno, se nisem mogla izmuzniti iz hiše. V veži sem vzdignila pokrov na podu nad vodnimi koriti, ki so vodila vodo na mlinska kolesa za pogon kovaškega kladiva – norca v spodnjih prostorih, saj je skozi hišo na sredini tekla voda iz vodnega zajetja. Legla sem v vodno korito tako, da je iz vode gledal samo nos, da sem lahko dihala. Italijani so natančno preiskali hišo in okolico, prišli so tudi do vodnih korit, ki so bila pod stropom spodnjih prostorov, fašist je segel z roko preko roba le nekaj centimetrov od mojega nosu in ugotovil, da je tu le voda. Za las sem ušla aretaciji, usoda mi je namenila, da

Tončka Drobnič je služila kot model kiparju Zdenku Kalinu za stranske kipe na spomeniku na Urhu. Na enem od teh kipov drži v naročju svojega sinčka Andreja. (Foto: Jožica Hribar)

sem se vedno izmuznila skozi šivankino uho in preživela. Ostala sem živa in rečem lahko, da so me varovale nadnaravne sile, moj angel varuh.

Oče mi je pljunil v obraz

V kuhinji sem nekega dne pomivala posodo, ko sem zaslišala po kamnitih tleh trde očetove korake. Bili so nenavadno trdi. Že po tem sem vedela, da se bo nekaj zgodilo. Prišel je naravnost v kuhinjo

in se postavil pred mene. Kričal je name in mi pljunil v obraz. Samo pogledala sem ga, očeta! Izmila sem si obraz v vodi, v kateri sem pomivala, solz pa nisem mogla zadržati. Pustila sem delo in šla ven, tja na konec vrta. Hotela sem biti sama, da sem se lahko zjokala, za menoj je prišla moja domača muca, ki mi je, kot da bi vedela za moje težave, zlezla v naročje.

Vedela sem, da je moj odhod nujen, spraševala pa sem se, kje dobiti zvezo s partizani.

Moje noči so bile zaradi stiske brez spanja. Ofenziva je še trajala, če je kdo kaj vedel o partizanih, je raje molčal. Mene je gnalo med ljudi. Skrivaj sem obšla vse, za katere sem upala, da bi pri njih kaj zvedela o partizanih ali dobila zvezo. Bila je nedelja 15. avgusta 1942, na veliki šmaren, ko sem se praznično oblekla in odšla k maši z namenom, da me vidijo, da sem tu, med vaščani. Že vsa utrujena od iskanja sem pozno popoldne prišla do mlina k Veselovim (pisali so se Šega) v Žerovnici in premišljevala, kako bi prišla z besedo na dan in jih vprašala, ali partizani kaj pridejo pri njih. Takrat pa zagledam dva partizana, sovaščana Staneta Šego in Vrbčovega Ivana iz Cerknice, ki sta prihajala iz gozda. Pozdravili smo se in se kar gledali od veselja in presenečenja. Svojim očem nisem mogla verjeti, da sem se srečala s partizanoma. Stane me je takoj spoznal in predlagal deseto uro zvečer v borovem gozdu za odhod v partizane. Ne vem, ali sem se poslovila od Veselovih, vem le, da so mi dali velik kos kruha. Tekla sem domov, na glavni cesti nedaleč od Perkusa sem začela stopati z bolj umirjenim korakom, da ne bi vzbujala suma, čeprav je bila takrat cesta prazna.

Odhod k partizanom

Zvečer sem pustila v svoji sobi goreti luč, kot da sem doma. Previdno sem se izmuznila iz hiše, nisem se mogla posloviti od nikogar, ga objeti ob slovesu. Pred hlevom me je čakal domači pes Runo, da sem ga pobožala, in odšla sem od doma v temo. Za menoj sta šli dve domači mački do gozdička za hišo. Mačke so bile edine, ki so se poslovile od mene in so ostale moje vseživljenjske spremljevalke. Še isti večer sem postala partizanka. Sestri Pepa in Angela sta takoj zjutraj šli karabinjerjem prijaviti, da me ni. Domači so me začeli iskati, zasliševali so ljudi in verjeli, da me bodo Italijani ujeli živo. Jaz pa sem bila tedaj že v partizanski četi na Križni gori nad Šteberkom. Težko je najti besede, kaj sem

tedaj v sebi čutila in doživljala. Preveval me je občutek olajšanja, varnosti in sproščenosti. Tak občutek se poloti človeka, ki je srečno prebil hude nevarnosti in stiske. Imela sem občutek, da mi je življenje podarjeno v tem novem, popolnoma drugačnem življenju sredi dobrih, zvestih, hrabrih ljudi in tovarišev.

Približno deset dni zatem je naša partizanska enota odšla s Križne gore na nove položaje nad Babno polico, kjer so osnovali Loški odred iz Rakovške čete, Zidanskovega bataljona in Kočevskega odreda. Loški odred je imel ob ustanovitvi štab in dva bataljona. Dodeljena sem bila v 1. četo 1. bataljona. Kmalu zatem smo v Loškem odredu ustanovili Dekliško četo, ki je štela 16 deklet.

V partizanskih enotah je bilo posebno doživetje partizanska prisega, ko smo za komisarjem ponosno izgovarjali besedilo: »Bojeval se bom z vsemi svojimi močmi za svobodo slovenskega naroda, če bo treba, bom dal tudi svoje življenje ...« S Faniko Črnugelj Urhovo iz Podcerkve sva bili takrat v odredu sprejeti v komunistično partijo. Sprejel naju je Franc Cimperman - Tesar. Začelo se je moje partizansko življenje. Med boji z Italijani in belogardisti na Babni polici sem bila ranjena, imela sem prestreljeno desno nogo, ki je močno krvavela. Eden izmed partizanov mi je iz zaklona potisnil puškino kopito, da sem se ga oprijela, in me je potegnil na varno v zaklon. Ivan Turšič Iztok pa mi je rešil življenje, ko je prerešetal sovražnika. Italijani pa so vpili »glejte blondinko iz Grahovega – ne streljajte« (guarda bionda di Grahovo – non sparate), hoteli so me ujeti živo. Pa jim ni uspelo. Ranjeno so me prenesli v bolnišnico na Birinščku nad Babnim Poljem, ki jo je vodil zdravnik Aleksander Gala - Peter. Z 9. korpusom smo leta 1945 vkorakali v Trst.

Svoboda, toda ...

Prišli so tudi konec vojne ter svoboda in novo življenje. S kolikšno radostjo in srečo so si svojci, znanci, prijatelji padali v objem po vsem prestanem! Tudi jaz bi rada prihajala pred domači prag in mojim povedala, da sem se vrnila. Pa ni bilo tako, moji domači niso bili mojih misli in moje politične opredelitve – na naši strani in z mojim konjem pa sva bila toplo in z navdušenjem sprejeta sredi vasi, ljudje so se veselili, da sem se vrnila živa in zdrava. Domačega praga nisem prestopila še vrsto let ... A kot se rado zgodi, sem se na koncu, leta 1978, vendarle spet vrnila domov, v svojo rojstno hišo. ■

Slovesnost na Pokljuki ob 31. spominskem pohodu na Triglav

Triglav je kot simbol svobode

Dve odlični potezi sta letos uspeli organizacijskemu odboru 31. spominskega pohoda na Triglav ob sklepni slovesnosti na Pokljuki: izbira Luigie Negro za slavnostno govornico in Katje Stušek, ki je s svojimi varovanci, učenci otroške gledališke šole v Gledališču Toneta Čufarja na Jesenicah vodila in pripravila program. Če k temu dodamo še vedno odlične glasbenike orkestra Slovenske vojske in ubrano petje članov Partizanskega pevskega zbora ter prelepo kuliso gorskih očakov okrog Pokljuke, je slika popolna.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar, Franc Štibernik

Uspešne prireditve seveda ne bi bilo brez 494 pohodnikov, od katerih se jih je na Triglav povzpelo 385, brez množice praporščakov in seveda brez nekaj tisoč obiskovalcev, ki so prišli z vseh koncev Slovenije. Seveda so bili toplo pozdravljeni žal vse bolj redko prisotni borci: Angelca Vidic - Vlasta, ki je bila leta 1943 v partizanski patrulji, ki je na vrh Triglava ponesla jugoslovansko zastavo, Ivo Miklavčič in Janko Heberle, borce Prešernove brigade, pa Franc Sever - Franta, borec Šlandrove brigade, Albin Pibernik, najmlajši udeleženec igmanskega marša, prekomorca Danilo Škorja in Oswald Močnik, morda smo koga spregledali. In gostje: prvi predsednik Milan Kučan z ženo Štefko, župani Bohinja, Bleda in Doberdoba: Franc Kramar, Janez Fajfar in Fabio Visintin. Pa Ladislav Lipič, predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Tomaž Čas, predsednik Zveze policijskih veteranskih društev Sever, Alojz Štajner, predsednik Zveze slovenskih častnikov, in številni drugi.

Partizanskih patrulj, ki so se med vojno z zastavo povzpele na Triglav in Janeza Brojana, ki je leta 1991 ob osamosvojitvi Slovenije na očaku razvil devetmetrsko trobojnico, se je v svojem nagovoru

Katja Stušek in njeni varovanci na prireditvi

spomnila **Danica Mandeljč**, predsednica organizacijskega odbora. Slavnostna govornica **Luigia Negro**, predsednica slovenskih kulturnih društev in neutrudna borka za pravice manjšine v Reziji, je v svojem nagovoru spomnila na to, da del našega naroda živi tudi onstran meje, da se še vedno bojuje za svoje pravice, ob tem pa odkriva in spoznava svojo matično domovino. »Počasi nam gre, a se trudimo,« je dejala in opozorila na praznjenje slovenskih vasi v Reziji, na izgubo identitete, na pozabljanje slovenskega jezika. Ko je zbrane nagovorila v rezijanskem narečju, je seveda niso razumeli ...

Z recitacijami in pripovedmi pa je skozi program svoje učence vodila povezovalka **Katja Stušek**. Mladi člani gledališke šole Gledališča Toneta Čufarja so obiskovalce navdušili z žarom, s katerim so recitali pesmi znanih slovenskih avtorjev, največji aplavz pa si je prislužil mladi David Matej Mandeljč, ki je na

harmoniki zaigral dve Avsenikovi skladbi, med njimi tudi zahtevno skladbo Vetter nosi pesem moja ...

Vtisi pohodnika Franca Štibernika

Že od pete ure zjutraj so se v petek vile kolone pohodnikov, članov ZZB za vrednote NOB, veteranov vojne za Slovenijo, članov združenja Sever in slovenskih častnikov, s Pokljuke proti Triglavu. Pohodo za vseslovenski spominski pohod partizanov in mladih na Triglav je leta

1985 dal odbor skupnosti borcev Prešernove brigade v spomin na partizansko patruljo 16 borcev Prešernovega bataljona, ki so 5. avgusta 1942 skušali na vrh ponesti slovensko zastavo, a so se morali zaradi vzpenjanja italijanske patrulje s trentarske in nemške proti Kredarici umakniti. Svojo namero so uresničili dve leti pozneje. Prva je 30. maja 1944 slovensko zastavo s peterokrako zvezdo razvila skupina partizanov 3. SNUB Ivana Gradnika. Drugo partizansko patruljo, ki se je 2. avgusta 1944 na Triglav povzpela s trentarske strani, so sestavljali člani igralske skupine 9. korpusa, ki jih je vodil Herman Šrebrnič, župnik iz Soče. Tretja partizanska odprava se je na vrh Triglava povzpela 20. oktobra 1944 v počastitev osvoboditve Beograda. V 6. spominskem pohodu borcev in mladine na Triglav so leta 1991 prvič sodelovali pripadniki Teritorialne obrambe Slovenije. Od leta 1995 je postal pohod skupna

Franco Štibernik, predsednik ZZB Grosuplje, s praporom pri Aljaževem stolpu

Luigia Negro in Milan Kučan

Prapori in zastave na Kredarici

priredivitev treh veteranskih organizacij in Zveze slovenskih častnikov.

Člani ZB NOB Grosuplje smo letos že desetič zapored ponесли prapor združenja na Triglav. Sam nosim prapor na vrh Triglava z izhodišča na Pokljuki in nazaj tako, kot so slovensko zastavo na vrh nosili naši partizanski borci. Posebni občutki me pre-

vevajo, ko na vrhu Triglava iz nahrbtnika potegnem društveni prapor in ga obesim na težak lesen drog. Plapolanje prapora ob Aljaževem stolpu odpihne vse bolečine in utrujenost ter vzbudi nepopisen občutek sreče in nacionalnega ponosa.

Po osvojitvi Triglava, kratkem nagovoru in pevskem nastopu članov Partizan-

skega pevskega zbora smo se pohodniki podali proti Kredarici, kjer je zvečer potekala spominska prireditev z nagovori organizatorja, pohodnih skupin in predstavnikov zvez. 31. spominski pohod je minil v lepem vremenu in odličnem tovariškem razpoloženju članov vseh veteranskih organizacij. ■

REPORTAŽA

Nedelja med prijatelji in tovariši v Loški dolini

Slabo poznani kraji in dogodki

»Loška dolina je dolina prijaznih ljudi. Prikrita v objemu mogočnih notranjskih gozdov skriva številne lepote in skrivnosti ... /.../ Tu živimo že iz roda v rod in s ponosom čuvamo in ohranjamo svoja naravna in kulturna bogastva našim zanamcem ter vsem obiskovalcem od blizu in daleč ...«

// BESEDILO: **Saša Jankovič** FOTO: **Mišo Ivačič**

Tako piše na spletni strani *Loška dolina.net*. Loška dolina je res blizu, pa za marsikoga tudi zelo daleč in slabo poznana.

Zato smo bili nadvse hvaležni Janji Janež in njeni družini, da so nam skupaj s številnimi tovariši iz doline pripravili nepozabno in poučno nedeljsko srečanje in nas popeljali skozi zgodovino doline. Seveda se zgodovina tega skoraj skritega dela naše domovine ni začela šele v temačnem in za marsikoga usodnem času druge svetovne vojne; kljub temu pa je zanimivo, da na isti

spletni strani prav o tem času izvemo bore malo. O njem piše le: »Med drugo svetovno vojno je bila Loška dolina pod italijansko okupacijo, po kapitulaciji Italije pa je bila okupirana od Nemcev.«

Med italijansko in nemško okupacijo pa se je dogajalo marsikaj. Ob veličastnem spomeniku na Ulaki, delu Plečnikovega učenca Vinka Glanza in njegovega svaka Borisa Kalina, posvečenega 419 borcem NOB in žrtvam fašizma iz Loške doline, nam je zgodovinar **Anton Avsec** pripovedoval: »V sodelovanju s krajevno duhovščino, ki

je pripravila sezname vseh pripadnikov OF, so Italijani začeli izvajati tridnevne uničevalne akcije. Najprej so vas obkoleli, pobrali moške in jo požgali, vsaj nekaj hiš; drugi dan so jih vozili sem na streljanje, tretji dan pa ostale v internacijo. To so ponavljali tri tedne, vsaka vas je prišla en dan na vrsto.«

Najhujše pa je doletelo Babno Polje po veliki italijanski ofenzivi leta 1942. 30. julija so na Vražjem vrtcu pobili 40 civilnih žrtev iz Babnega Polja. Dan prej so italijanski vojaki v bližini ustrelili devet

Kostnice padlih in v bolnišnicah umrlih partizanov v Loški dolini

Babnopoljcev med košnjo trave. Drugih 40 so odpeljali v koncentracijsko taborišče na Rabu, domove in gospodarska poslopja na Vražjem vrtcu pa požgali. Na to spominjajo kamnit spomenik v obliki Triglava in železni križi na kraju ustrelitve. Starčki in matere z otroki so se zatekli v civilna taborišča pod Snežnikom in celo v Gorskem Kotarju.

Skoraj hkrati so začele v bližini Babnega Polja delovati slovenske vojaške partizanske bolnišnice Snežnik, ki so jih vse do konca njihovega delovanja oskrbovali obubožani prebivalci Babnega Polja. Nikoli niso bile izdane. Na Županovem lazcu so jim leta 1976 postavili spomenik, na številnih lokacijah, kjer se delovale, pa so postavili znamenja iz hrastovega lesa z imenom in časom delovanja. Ob poti stoji tudi okrogla, iz lomljencev zidana grobnica s kamnito napisno ploščo, obdana z železno verigo. V njej so pokopani ranjenci iz snežniških bolnic in drugi borci. V bližini Babnega Polja je leta 1943 začela delovati tudi terenska lekarna Planjava.

Spomin na snežniške bolnišnice se je ohranil le po zaslugi peščice posameznikov, tudi naših gostiteljev, čeprav so si zdravnica dr. Božena Ravnihar Nataša in številni, ki so v njih delali, prizadevali, da bi njihov pomen v knjigi ovrednotili zgodovinarji. *Vodič po poteh partizanskih bolnišnic pod Snežnikom* je v letih 2009 in 2014 izdal v dveh delih Mitja Jerič - Dimitrij.

Naše tovariško srečanje se je sicer začelo v Pudobu pri Žnidaršičevih. Obiskali smo letališče Nadlesk, od koder so zavezniki ranjene partizane vozili v Bari. Pot nas je nato vodila v Podcerkev, rojstni kraj pisatelja Matevža Haceta, komisarja 4. grupe odredov in XIV. divizije. Njegov sin nam je razkazal lepo urejeno domačijo. Loška dolina je tudi sicer tesno povezana z legendarno XIV. divizijo. Vanjo oziroma v njene brigade je bilo vključenih veliko domačinov, mnogo se jih z znamenitega pohoda ni nikoli vrnilo. Ljudje se še spominjajo

Mogočen spomenik na Ulaki, delo Vinka Glanza in Borisa Kalina

mitingov poleti 1943, predvsem mladega pesnika Karla Destovnika - Kajuha. Ko je pozneje padel pri Žlebniku, ga je na vrtu domačije pokopal prav Franc Bavec, oče enega naših gostiteljev iz Podcerkve. S XIV. divizijo je z Markovca krenila na pohod na Štajersko tudi Bračičeva brigada, prej Loška.

V Ložu stoji znamenje, ki spominja na prvi napad oktobra 1941 na italijansko vojsko pri nas. Vodil ga je izkušeni jugoslovanski oficir Ljubo Šercer, ki se je takoj pridružil OF. V Ložu se je rodil

tudi narodni heroj Janez Hribar, eden prvih organizatorjev NOB, med drugim namestnik političnega komisarja 14. divizije in član slovenske delegacije na drugem zasedanju Avnoja in po vojni pobudnik za ustanovitev podjetja Kovioplastika Lož.

Naše srečanje v Loški in Babnopoljski dolini se je končalo z druženjem s potomci ljudi, ki so med vojno bivali v taboriščih in bolnišnicah pod Snežnikom in se bojevali v 14. diviziji: s Pavličevimi, Bavčevimi in Kovačevimi iz Podcerkve, z Žnidaršičevimi in Kočevarjevimi iz Pudoba, pa z Blažem Lipovcem iz LD Babno Polje. Na poti skozi Dolino so nas spremljali Slavko Vesel, Branko Plos in predsednik KO ZB Loške doline Ivan Plos. Z nami pa so bili legendarni poveljnik Franc Sever - Franta, borec 3. prekomorske brigade Danilo Škorja, zgodovinar Anton Avsec, člani Društva za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije iz Laškega, pripadniki Zveze slovenskih častnikov iz Laškega in drugi. Za številne od nas so bili ti kraji in tukajšnji dogodki povsem nova odkritja. ■

Na letališču Nadlesk

Pestro spominsko dogajanje na avstrijskem Koroškem

Kdo in zakaj ponareja zgodovino

V organizaciji Zveze koroških partizanov sta v zadnjem času na avstrijskem Koroškem potekali dve odmevni in zanimivi spominski prireditvi, ki sta privabili veliko domačinov in obiskovalcev iz Slovenije, odmevni pa sta bili tudi v medijih. Konec junija je bila spominska slovesnost na Peršmanovi domačiji nad Železno Kaplo, dobra dva tedna zatem pa pohod in spominska slovesnost na Komelju nad Pliberkom.

// PIŠETA: **Jožica Hribar, Saša Jankovič**

Na Peršmanovi domačiji v Lepeni nad Železno Kaplo že tradicionalna slovesnost poteka v spomin na tragični 25. april 1945, ko so pripadniki SS-ent in policije zagrešili strahovit pokol enajstih članov družin Sadovnik in Kogoj. Gorska kmetija družine Sadov-

sednik Zveze koroških partizanov Milan Wutte.

Odmeven je bil govor Eve Blimlinger, ki je govorila v nemščini, a so prevod njenega govora razdelili udeležencem slovesnosti. Razmišljala je namreč o tem, zakaj prihaja do ponarejanja zgodovine in zakaj jo »ponarejajo in zanikajo

Slovesnost pri Peršmanu (Foto: Bojan Jeram)

nik je bila namreč že od leta 1942 pomembno oporišče odporiškega gibanja, poboj na Peršmanovi domačiji pa je prerasel v simbol trpljenja koroških Slovencev pod nacističnim režimom, zato se tu vsako leto zbere veliko svobodoljubnih ljudi, nekdanjih borcev in protifašistov. Letos se je spominskega srečanja z lepo izvedenim kulturnim programom, v katerem je med drugim nastopil odličen mešani pevski zbor Danice iz Škocjana, udeležilo veliko ljudi iz Slovenije, Avstrije in tudi iz Bosne. Slavnostna govornica je bila rektorica Akademije za slikarsko umetnost na **Dunaju Eva Blimlinger**, v imenu ZZB za vrednote NOB pa je navzoče nagovoril predsednik **Tit Turnšek**. Goste sta pozdravila tudi župan Železne Kaple Franc Josef Smrtnik in pred-

tisti, ki sebe še zmeraj vidijo ... v fašistični, nacistični tradiciji,« kot je v Objektivu, sobotni prilogi Dnevnika, 9. julija ob njenem govoru zapisal Oto Luthar.

Prireditev na Komelju (Foto: Jožica Hribar)

Komelj

Tradicionalnega pohoda na Komelj se je letos udeležilo več kot sto pohodnikov, med njimi so bili člani ZZB iz Celja in Žalca. Na slovesnosti ob spomeniku pri Cimprcu, ker so se pohodnikom pridružili še obiskovalci iz Slovenije in domačini, pa so se spomnili na dogodke pri Apovniku, ko je v boju z nacisti 12. oktobra 1944 padlo 12 borcev Domnove čete. Ob spomeniku so letos postavili tudi dvojezični zapis o tem tragičnem dogodku. Prireditve se je začela z mašo, ki sta jo darovala domači župnik Ivan Olip in pater Bogdan Knavs iz Ljubljane, in nadaljevala s kulturnim programom, ki ga je vodil Andrej Mokar. V njem so sodelovali moška pevska zbor Foltej Hartman in Vinko Poljanec, z recitacijami pa Jožica Ocvirk in Aljaž Verhovnik, ki je zbrane tudi pozdravil v imenu ZZB za vrednote NOB Slovenije. V imenu Zveze koroških partizanov pa jih je nagovoril predsednik Milan Wutte.

Slavnostni govornik je bil **Gregor Krištof**, predsednik Zveze pregnancev in pregnank Koroške. »Šele v zadnjih letih tudi avstrijski politiki priznavajo partizanski odpor kot pomemben prispevek k osvoboditvi Avstrije, pa čeprav je ta odpor že omenjen v osnovnih listinah te republike. Zavedam se, da smo imeli v Evropi kar 70-letno obdobje miru ... zato vas prosim in rotim: pripovedujte mladim, kaj ste doživeli, da se bodo sposobni upreti desnim populistom, ki vse poenostavljajo. Kajti le obširno in utrjeno znanje pripomore k temu, da odpravimo probleme našega časa. Predvsem se moramo truditi, da sovraštvo, ki je povzročilo toliko žalosti, gorja in smrti, ne bo imele odločilnega vpliva na našo družbo,« je med drugim dejal. ■

Priповed *Petre Jurečič*, 8. razred OŠ Podbočje

Sodelovala sem na literarnem natečaju

Začelo se je aprila leta 2015, ko je učiteljica slovenščine učence obvestila o literarnem natečaju, ki so ga razpisali pri Združenju borcev za vrednote NOB Krško. Sama sem seveda takoj začela razmišljati, kaj bi napisala, saj me takšne teme zelo zanimajo. Učiteljica je predlagala, naj poskusim napisati kakšno pesem o vojni. Naj se pogovorim s svojo staro mamo, ki je vojno doživela daleč stran od doma!

Zal ni šlo po mojih načrtih in mi ni uspelo narediti intervjuja, ker se moja stara mama zelo malo spomni. Zato sem na podlagi mojega znanja in zanimanja za zgodovino napisala pesem z naslovom *Vojna*. Na pomoč je priskočila tudi učiteljica zgodovine, ki mi je razložila še nekaj zgodovinskih dejstev. Tako je v pesmi zajeta resnica o dogajanju v tistem času in izraža nesmisel vojne. Zanimivo je, da sem dobila navdih za pesem in jo napisala med šolskim odmorom. Moj

se ga udeležili 17. junija. Na avtobusu je gospod Alojz Štih razlagal o preteklosti partizanskih bolnišnic, ki jih je bilo med vojno na Slovenskem več kot dvesto, nam najbližja je bila na Bohorju. Poleg tega smo med potjo izvedeli tudi ogromno drugih zgodovinskih dejstev iz časa druge svetovne vojne. Med drugim tudi o tem, kako so izdajali partizane Italijanom in Nemcem, ti so jih ujeli in pobili. Tujci so svoje vojake odpeljali v bolnišnice, medtem ko so ponekod partizani umirali po gozdovih, zato so na-

Utrinek z izleta v Bolnišnico Franjo

sošolec in prijatelj je pesem pretipkal na računalnik, učiteljica pa je popravila pravopisne napake. Na koncu sem z učiteljicama za zgodovino in slovenščino analizirala napisano pesem in tik pred rokom smo jo poslali na natečaj.

Učiteljica likovne umetnosti pa je predlagala, da narišem še risbo na temo druge svetovne vojne. Res sem narisala risbo z naslovom *Okupatorjevo opustošenje*, na kateri sem prikazala surovost Nemcev do partizanov.

Ko sta bila izdelka oddana, sem bila nestrpna in ogromno sem spraševala o rezultatih natečaja. Ob koncu letošnjega šolskega leta pa se je zgodilo preseenečenje. Vsi sodelujoči smo za nagrado prejeli izlet v bolnišnico Franja, ki smo

stale partizanske bolnišnice.

Na avtobusu sem doživela še eno preseenečenje. Prejela sem nagrado za najboljšo pesem, dobila sem MP3-predvajalnik. Ob prijetnem druženju smo po postanku na bencinski črpalki v Idriji kmalu prispeli v vas Dolenji Novaki na Cerkljanskem. Pričakala nas je vodnica Sanja in pot nas je vodila ob slapu in po gozdu do soteske, kjer se nahaja bolnišnica. Med potjo smo izvedeli, da je zdravnik Viktor Volčjak leta 1943 vodil graditev te bolnišnice, imenuje pa se po Franji Bojcu Bidovecu, ki je kot zdravnica delovala v tej bolnici. Včasih poti po gozdu do bolnice niso poznali, edina pot do bolnišnice je bila po reki Pasici. Ogleдали smo si 16 barak. Žal je leta 2007 hud

naliv odnesel 14 barak, tako ostajata le še dve iz časa vojne, to sta baraka 1 za ranjence z bunkerjem in baraka 9, to je prostor za ranjence in mizarška delavnica. V tej bolnici naj bi se zdravilo več kot tisoč vojakov. Bolnica Franja je imela srečo, saj je okupator ni odkril.

Po ogledu smo se z avtobusom odpeljali proti domu. Z izleta mi bodo ostali nepozabni spomini, saj sem izvedela veliko novega o času druge svetovne vojne in se sprehajala po čudoviti naravi.

Vojna

*Nekoč huda vojna je bila
in slovenske kraje je opustošila.*

*Hvala vsem sestram,
da so se posvečale partizanom
trpečim!*

*Hvala vsem, ki so ljudi rešili
v mislih bolečih!*

*Hvala vsem, ki so se borili
in domovino pred hudim rešili!*

*Koliko mater slovenskih je jokalo,
ko se je na bojiščih toliko krvi prelivalo?*

*Koliko truda so vložili,
da so domovini zmago priborili?*

*A so tudi partizani
ogromno porazov doživeli
in močno trpeli.*

*Velika nevarnost nam je grozila,
a pogum in vztrajnost
partizanov sta nas rešila.*

*Zdaj pa srečni smo vsi v Republiki
Sloveniji,
vojne 70 let že ni.*

*Da takšna stvar se ne ponovi,
to želimo vsi.*

*Po vojni pa se je bilo treba potruditi
in domove prenoviti.*

Avtorica: Petra Jurečič
Razred: 7.
Šola: OŠ Podbočje
Mentorica: Suzana Čuš

Obisk spominske hiše Molniške čete v Sostrem

Datumi so oživali z zgodbami

V ponedeljek, 12. junija, smo se učenci devetih razredov Osnovne šole Sostro odpravili do spominske hiše v Podlipoglav. Toplo nas je pozdravil Stanislav Smrekar, ki je v njej rojen. Pospremil nas je v notranjost hiše, kjer je začel govoriti o svojih spominih na drugo svetovno vojno, ko so okupatorji prišli in požgali vse, kar so ljudje imeli: hleve, hiše in kozolce. Družine so bile prisiljene oditi, iz svojih domov so lahko ljudje vzeli le najnujnejše. Gospodu Smrekarju so se pozneje pri pripovedi pridružili še drugi.

// PIŠE IN FOTO: **Martina Vogel**

Janko Heberle, ki je bil doma z Gorenjskega, dolga leta pa vodi mestni odbor ZZB za vrednote NOB Ljubljana, nam je pojasnil potek zgodovinskih dogodkov, ki jih je predstavil v kronološkem zaporedju in vsakemu dodal osebno noto iz svojega življenja. V datume iz preteklosti, ki nam prej niso pomenili nič drugega kot le številke, je vtisnil spomine in jih s tem oživil za vse prisotne.

Nihče izmed nas 15-letnikov, ki smo na tak sončen ponedeljek sedeli v tisti sobi, si ni mogel predstavljati, kako je, ko te na brezskrben dan fašisti poberejo s ceste, ko se kot navaden najstnik v coklah in majici vračaš domov, in te napotijo v delovno taborišče na Rabu. To se je namreč zgodilo **Jožetu Prepeluhu**, ki je bil v času bivanja na Rabu še deček.

Pripovedovalci: Janko Heberle, Ivan Benedikt - Matiček, Jože Prepeluh, Magda Lovec in Stanislav Smrekar

S pripovedmi so datumi postali zgodbe.

Tam je med množico ljudi spoznal domačega duhovnika, s katerim sta si bila z vsakim dnevom bližje, saj sta preživljala podobne stiske. Sanjala sta, da bo duhovnik ob njuni odrešitvi iz taborišča v domači cerkvi govoril zgodbe, ki sta jih skupaj doživljala, vendar se to nikoli ni

zgodilo, saj se je duhovnikova molitev končala v nečloveškem taborišču. Gospod Prepeluh je preživel vse grozote in se čez leta vrnil nazaj domov, kjer se je v času, ko ga ni bilo, dogajalo marsikaj.

O bitki na Molniku in o nastanku Molniške čete je pripovedoval **Ivan Benedikt - Matiček**, ki je bil borec v tej četi. Povedal nam je pretresljivo zgodbo o tem, kako je v bitki izgubil oko, ki mu ga je odrezal kar frizer. Svoje izjemne hrabrosti ni kazal le pred mnogo leti, ko se je bojeval proti okupatorjem, temveč na plano pride njegov brezmejni pogum vsakič, ko se so oči s svojimi spomini in o njih pripoveduje mladim.

Najmlajša izmed vseh, ki je obudila spomine – v primerjavi z gospodi, ki so vsi stari že več kot 90 let – je bila **Magda Lovec**, ki šteje 85 let. Pripovedovala nam je o dogodkih, ki jih je doživljala kot tedaj desetletna deklica. Bila je hči narodnega

heroja Toneta Trtnika - Tomaža, od katerega se je morala posloviti v svojih rosnih letih, saj so ga okupatorji pokončali kot mnogo drugih. Izgubila je tudi mamo, ki jo je iskala med trupli žrtev na Urhu in je nikoli ni našla.

Na našem srečanju ni manjkalo nostalgичnega zgodovinskega razpoloženja, domovinske zavednosti in izliva raznovrstnih čustev pričevalcev. Naslikali so nam podobe določenega obdobja, ki se nikoli ne bi smele pripetiti. Priče smo bili

tudi solzam, ki nas lahko opomnijo, koliko grozot so povzročali okupatorji na slovenskem in drugih ozemljih.

Ne le da so požigali, kar je bilo ljudem dragega, ter pokončali njihove sanje, ki so jih dolgo gradili na svoji težko priborjeni zemlji. Pobili so mnogo ljudi, ki niso ničesar zagrešili. Življenje so odvzeli mnogo materam in očetom. Razdrli so družine in vezi, ki nikoli ne bi smele biti razdrte.

Stanislav Smrekar, Janko Heberle, Jože Prepeluh, Ivan Benedikt Matiček in Magda Zovec so nas poleg pripovedovanja o svojih izkušnjah v času druge svetovne vojne počastili tudi z modrostjo, ki je zaslužna, da sta se Slovenija in Evropa rešili izpod nadzora italijanske in nemške oblasti. Skrivnost našega uspeha se skriva v enotnosti ljudi, ki so si izborili svobodo, da jo danes skupaj uživamo. Le če stopimo skupaj, lahko premikamo meje. ■

Jasenovac/Hrvaška:

Člani ZB za vrednote NOB Kočevje smo se na začetku junija podali na strokovni ogled Spominskega parka in nekdanjega koncentracijskega taborišča Jasenovac na Hrvaškem in spominskega območja Donja Gradina v BiH. Čeprav so grozote ustaškega koncentracijskega območja Jasenovac številnim znane, smo z zanimanjem poslušali razlage, na tem območju pa je še vedno čutiti grozote, ki so se tukaj dogajale med drugo svetovno vojno.

Do zdaj je znanih nekaj čez 80 tisoč imen ubitih v tem koncentracijskem taborišču.

Nato smo se odpravili še čez reko Savo na območje Spominskega parka Donja Gradina v Bosni in Hercegovini, kjer je bila neke vrste »podružnica« Jasenovca oziroma taborišče za hitro ubijanje ljudi. Tukaj so ustaši ubili približno 300 tisoč ljudi. Večino so ubili z noži, sekirami in kladivi, ker je bila krogla za taboriščnike predraga. Do zdaj so odkrili 120 grobišč, v vsakem je bilo po nekaj tisoč ostankov taboriščnikov. Kot pravijo, pa naj bi bilo še vedno veliko neodkritih posmrtnih ostankov ljudi, šlo naj bi za nekaj tisoč ostankov taboriščnikov.

Na Spominskem območju Gradina še vedno obstajajo kotli, v katerih so kuhali človeške ostanke pobitih, pomešanih s sodo, in nato iz tega izdelovali milo. V taborišču Jasenovac je bilo največ ubitih Srbov, Judov, Romov ter mnogo pripadnikov drugih narodov: od Bošnjakov, Hrvatov do drugih narodov, med njimi tudi 266 Slovencev, od tega osem slovenskih duhovnikov.

Obe taborišči sta lep primer človeške norosti in nesmiselnosti vojne. Dodajam zapis preživele taboriščnice: »Težko je pozabiti, kako ustašica zaradi enega aspirina ubije mlado Judinjo, ni mogoče pozabiti, kako so srbske otroke trgali iz materinih naročij, jok in kriki me še danes spremljajo. Ti otroci, številni komaj rojeni, so umrli od lakote in bolezni.«

Jasmin Rizvić, foto: Pavel Majerle

Sutjeska/BiH:

Delegacija ZB za vrednote NOB Slovenije se je tudi letos udeležila spominske slovesnosti v čast bitke na Sutjeski, od katere je minilo že 73 let. Žal pa sta bili tudi letos slovesnosti dve: na prvi, v soboto, 11. junija, ki jo je pripravil Sabnor BiH, smo se zbrali protifašisti iz vseh nekdanjih republik naše skupne domovine; na drugi, v nedeljo, 12. junija, so se slavnega preboja partizanskih sil v peti sovražnikovi ofenzivi, imenovani Schwarz, in hkrati ene najpomembnejših bitk v drugi svetovni vojni sploh spominjali predstavniki Republike Srbije, Republike srbske in dela Črne gore.

Kljub prizadevanjem članov Sabnora iz Sarajeva, da bi se dogovorili za skupno slovesnost, zgladili nasprotja in začeli iskreno sodelovati, Sabnor iz Banjaluke vztraja pri svojem. In čeprav je predsednik Sabnora BiH, dr. **Bakir Nakaš**, poudaril, da »Jugoslavija ter bratstvo in enotnost ne glede na dogodke iz zadnje vojne še živijo«, kar so s svojo navzočnostjo dokazali še živeči borci in protifašisti iz vseh nekdanjih republik, so bile še kako na mestu besede vodje slovenske delegacije **Milana Gorjanca**, ki je v kratkem

in jedrnatem nagovoru med drugim dejal: »Tito nam je kar naprej naročal, da moramo čuvati bratstvo in enotnost kot punčico svojega očesa. Žal smo bratstvo utopili v bratski krvi naših narodov v zadnji nesrečni vojni, ki se je kakšen dan pozneje začela tudi v Sloveniji. Enotnost pa smo izgubili! Najprej, ker so nas ločili kot narode, ločili so nas kot stranke, zdaj pa nas hočejo ločiti še kot dediče vrednot NOB. Ne dovolimo jim tega!« Venec so v imenu ZZB NOB Slovenije h grobnici položile Valerija Skrinjar Tvrz, Lilijana Pahor in Janja Janež.

Besedilo: Saša Jankovič //Foto: Jože Jeram

Trebnje, Novo mesto:

ZB za vrednote NOB Trebnje je dvakrat sodelovalo na dnevu odprtih vrat vojašnice Franca Uršiča v Novem mestu. Pripravili smo razstavo fotografij dogajanja med NOB v Mirnski in Temeniški dolini in kopije oziroma fotografije dokumentov, ki jih je izdajala takratna partizanska oblast. Prvič smo sodelovali na dnevu odprtih vrat 14. maja letos, ko so bila vrata vojašnice odprta za vse občane Mestne občine Novo mesto. Razstavo si je takrat ogledalo veliko starejših obiskovalcev, ki so z zanimanjem motrili obraze na fotografijah. Marsikdo je med njimi prepoznal svojega sorodnika in se spomnil težkih časov osvobajanja domovine. Razstava je bila nato postavljena v jedilnico vojašnice in namenjena predvsem zaposlenim v vojašnici.

6. junija pa je bil dan namenjen dijakom Srednješolskega centra Novo mesto. Razstave se je udeležilo 800 dijakov, bodočih elektricarjev, računalnikarjev, gimnazijcev, zdravstvenih tehnikov, gradbincev, lesarjev in vzgojiteljic. Del razstave je bilo tudi orožje iz druge svetovne vojne in je pritegnilo največ pozornosti tako med dekleti kot med fanti. Manj zanimanja pa so dijaki pokazali za dogajanje med drugo svetovno vojno. Očitno jim je tematika v izobraževalnem procesu zelo slabo predstavljena, pa tudi sicer mlade dogajanje v tem obdobju kot tudi v obdobju osamosvajanja Slovenije ne zanima. Raje se osredotočajo na sedanost in prihodnost, ti dve obdobji pa prepuščajo političnim prepričanjem. Škoda, da se ne zavedajo, da je preteklost

naroda pomembna in da se je iz nje treba kaj naučiti! Očitno smo se tudi mi naučili bolj malo, zato je težko pričakovati, da bo to zanimalo mlade.

Besedilo in foto: Boštjan Sladič

Kotlje:

ZB za vrednote NOB Mežiške doline je na začetku junija organiziralo spominsko slovesnost pri Rimskem vrelcu v Kotljah v spomin na tukaj na grozovit način ubite brata Ivana (Anzana) in Jožeta (Zepa) Zdovc, po domače Rožanka, Avgusta Kotnika in Apohaljevo Mico ter ustreljenega Alojza Štajnerja. Spomin na tukajšnji zločin in dogajanje v letih 1943 in 1944 je obudil predsednik ZB Mežiške doline **Stanislav Ovnič**. Spominu pokojnih žrtev se je poklonilo skoraj 50 udeležencev. V programu sta sodelovala recitator Aljaž Verhovnik, sicer tudi podžupan Občine Ravne, in ansambel Koroški harmonikarji pod vodstvom Alena Rožeja.

Konec oktobra bo minilo 73 let, odkar je prišla v Kotlje prva koroška četa, ki je vkorakala v cerkev. S kora je sredi maše zadonela slovenska pesem ob prisotnosti nemškega župnika. Zatem so pod lipami izpeljali miting in kar šest govorcev je spregovorilo o OF, med njimi tudi Pavel Žavcer - Matjaž, ter o fašizmu, ki ne bo zmagal, saj je obsojen na propad. Na triurnem shodu so bili tako prepričljivi, da so sprebrnili kar nekaj omahljivcev, ki so začeli

verjeti v partizansko zmago. Partizani so zasedli vse dohodne poti v Kotlje, ki so bile ta dan svobodne. Sočasno s potekom Hotuljskega tabora pa je na Ravnah zborovalo približno 300 vermanov.

Osvobodilna fronta je v Kotljah spomladi leta 1943 že ustanovila osem novih odborov, odpor proti okupatorju je rasel, ljudje so bilo politično prebujeni. Z rastjo OF pa je rasel tudi okupatorjev teror. Nemci so se na kotuljski partizanski miting ostro odzvali. Aretirali in v gestapovske zapore v Celovec in na Prevalje so odpeljali več kot 50 ljudi iz Kotelj in okolice. Kljub zasliševanju in pretepanjem pa izdaj ni bilo. Na Rimskem vrelcu so po kotuljskem taboru gestapovci ustanovili svojo postojanko. Stavbe Rimskega vrelca so se spremenile v pravo gestapovsko trdnjavo. Začeli so se izseljevanje, požiganje in ubijanje. Ob robu gozda pa so gestapovci pokopavali žrtve, ki so izdihnile po zasliševanju in strašnem mučenju.

V tej policijski postojanki so Hitlerjevi policisti na začetku junija 1944 storili strašen zločin, ko so na grozovit način usmrtili brata Zdovc, po domače Rožankovega, Avgusta Kotnika in Mico Apohaljo ter ustrelili Alojza Štajnerja. Na Rožankovi kmetiji pod Uršljo goro je živela poštena, delavna, zavedna slovenska družina Zdovc, v katero je spomladi leta 1944 grdo posegel okupator in je izgubila kar štiri sinove: Franca, Zorka, Zepa in Anzana. Marmorno spominsko ploščo na pročelju stavbe so petim žrtvam na Rimskem vrelcu odkrili 6. julija 1954. Spomenik, ki stoji nedaleč stran ob cesti na Ivarčko jezero, je prav tako posvečen tukaj ubitim kotuljskim žrtvam in vsem neznanim žrtvam fašističnega nasilja, odkrili so ga 27. aprila 1978.

Besedilo in foto: Stanislav Ovnič

Celje:

Na prsi predsednika KO ZB za vrednote NOB Tone Grčar iz Celja, Lenarta Horvatiča, so predstavniki veleposlaništva Ruske federacije iz Ljubljane pripeli medaljo ob 71. obletnici zmage nad fašizmom in nacizmom. To visoko čast so **Lenartu Horvatiču** pred dnevi izkazali na njegovem domu. Visoko odlikovanje si je tovariš Lenart Horvatič prislužil z neutrudnim delom v vseh

letih svojega delovanja v borčevski organizaciji. Pred leti je bil gost na radiu Moskva, sicer pa se vsa leta intenzivno in z vsem žarom zavzema za pravilno tolmačenje in priznanje velikanske vloge ruske Rdeče armade v času druge svetovne vojne v pomurskem predelu takratne skupne domovine Jugoslavije. Vedno je dosledno zagovarjal pošten boj ruskih vojakov in slovenskih partizanov. Največji vzornik mu je bil njegov pokojni oče, ki je bil aktiven med vojno in po njej. Med drugim se je bojeval tudi za ohranitev sloven-

skega ozemlja, ki si ga je lastila sosednja država. Preziral je domače izdajalce. Za pravice Slovenije in Slovencev se je bojeval tudi s pismi v kabinet predsednika Tita. Nekaj let pred smrtjo je iz rok predsednika Milana Kučana prejel visoko državno odlikovanje.

Lenart Horvatič nas nenehno opominja, kako velik človeški davek je dala Rusija med drugo svetovno vojno.

Besedilo in foto: Srečko Križanec

Šmarje pri Jelšah:

Med številnimi čestitkami, ki jih je ob svojem 92. rojstnem dnevu prejel **Alojz Dolničar**, nosilec partizanske spomenice, bорец 14. divizije in dolgoletni predsednik Skupnosti borcev 14. divizije, je bila letos tudi čestitka veleposlanika Ruske federacije v Sloveniji Doku Zavgajeva. Veleposlanik je v njej med drugim zapisal, da v Rusiji visoko cenijo vlogo slovenskih borcev v narodnoosvobodilnem gibanju med 2. svetovno vojno, ki so pomembno prispevali k skupni zmagi nad fašizmom in nacizmom. Alojzu Dolničaju so predstavniki ruskega veleposlaništva lani podelili posebno medaljo ob 70. obletnici zmage.

D. D.

Podraga:

V organizaciji KO ZB za vrednote NOB Podraga, ZB za vrednote NOB Ajdovščina - Vipava in novoustanovljenega društva Mala Moskva je 22. maja v Podragi potekala tradicionalna slovesnost v spomin na delovanje kurirske postaje P 2 - P 14.

Junija leta 1942 je Anton Semenič - Medved iz Podrage nad vasjo zgradil bunker, karavlo 2, ki se je pozneje preoblikovala v Kurirsko postajo P 2 in nato v P 14. V njenem okviru je delovalo 43 kurirjev, ki so odigrali po-

membno vlogo v NOB. 18. decembra 1942 je karavla zaradi izdaje doživela napad in bila uničena. Ta dogodek je bil usoden za vso vas. Italijanski vojaki so aretirali 53 moških – vse, ki so jih našli v vasi in so bili stari od 16 do 60 let, ter jih odpeljali v tržaške zapore. Vrnili so se šele po kapitulaciji Italije.

Letošnja prireditev se je začela s krožnim pohodom po poteh kurirjev s postanki na Vousci, Ucjinci in pri Postaji P 14, kjer sta predsednik ZB za vrednote NOB Podraga Erik Šček in predsednik krajevnih skupnosti Podraga Uroš Janežič postavila označevalne table. V kulturnem programu so sodelovali ženski pevski zbor Večernica pod vodstvom Mirana Rustje, harmonikar Erik Gregorič in Vanda Žvanut. Zbrane sta pozdravila Erik Šček in predstavnik krajevnih skupnosti Podraga Valter Likar.

Slavnostni govornik **Marijan Križman**, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije in predsednik Združenja protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper, je v svojem govoru poudaril pomen kurirskih služb in se kurirjem zahvalil za vse, kar so naredili in žrtvovali za to, da danes živimo v miru, imamo svojo državo in govorimo slovensko.

V NOB je padlo 24 prebivalcev Podrage. Njim v spomin in v zahvalo v Podragi stoji spomenik padlim borcem in drugim vojnim žrtvam, h kateremu je delegacija KO ZB Podraga položila lovorov venec. S celotno prireditvijo so se zbrani poklonili hrabrosti, odločnosti in iznajdljivosti kurirjev, ki so delovali v okviru ene prvih kurirskih postaj na Primorskem. »Ponosni smo na vas in ohranjali bomo zgodovinski spomin in vrednote, ki ste nam jih izročili po krvavi moriji druge svetovne vojne,« so bile glavne misli slavnostnega govornika, ki so odmevale na prireditvi.

T. Š. K. ; foto: B. Ž.

Brezovica v Brkinih:

Na pobudo Krajevnih organizacij ZB za vrednote NOB Tržišče na Dolenjskem je občina Hrpelje - Kozina skupaj z ZZB NOB Sežana in Občinsko organizacijo ZB NOB Hrpelje - Kozina priredila spominsko slovesnost na Brezovici v Brkinih v spomin na padlega komisarja komande mesta Koper Janeza Leniča - Rudarja. Dolga leta je bil Rudar na spomeniku na pokopališču na Brezovici vpisan kot neznan partizan. Pred leti so ugotovili njegovo ime in enoto, saj je zapisan na spomeniku v Slivju. Zdaj so njegovo ime vklesali še na spomenik na Brezovici.

Janez Lenič - Rudar se je rodil leta 1903 v Pavli vasi na Malkovcu pri Tržišču. Za boljšim kosom kruha se je podal v rudnike na Nizozemskem. Tam se je vključil v boj za delavske pravice. Ko je izgubil delo, se je vrnil

domov in se preživljal z delom na siromašni zemlji in z dninami. Družil se je z razgledanimi ljudmi in širil med vaščani resnico o delavskih in kmečkih težavah. Ob okupaciji je organiziral mlade vaščane za zbiranje orožja in vojaške opreme. Po prihodu 2. čete 1. dolenjskega bataljona na Otavnik je organiziral srečanje domačinov s partizani v Čehnarjevi dolini, nekaj dni zatem je povedel 13 mladeničev v Duletovo četo, ki je po nekaj tednih prerasla v 2. bataljon Dolenjskega odreda in nato v Krški odred. Po odhodu bataljona v Gubčevo brigado je ostal v Zapadnodolenjskem odredu v junaški Robkovi četi. Ob kapitulaciji Italije je iz odreda nastala 9. SNOUB Kočevska, ki jo je bojna pot zanesla v Gorski kotar. Tam je postal komisar čete. Njegov bataljon je aprila 1944 okreplil Istrski odred. Sredi septembra 1944 je postal politkomisar komande mesta Koper. Na začetku druge nemške ofenzive 25. novembra 1944 na Brkine in Čičarijo je skupaj z dvema kurirjema padel pri

Povžanah. Je nosilec partizanske spomenice 1941.

V krajšem spominskem programu je navzoče najprej pozdravil predsednik ZZB NOB Sežana Bojan Pahor, nato pa še županja občine Hrpelje - Kozina Saša Likavec Svetelšek. Prisrčno je pozdravila goste z Dolenjskega in jim zaželela prijetno bivanje v Brkinih. Zbrane je nagovoril še predsednik skupnosti borcev Istrskega odreda in Rudarjev soborec **Jože Furlan**. Rudarjevo bojno pot je opisal **Milan Gorjanc** kot slavnostni govornik. Posebej je opozoril na prispevek dolenjskih partizanov v bojevanju na Primorskem in na Primorje v partizanskih vrstah drugod po Sloveniji. Napis na spomeniku sta odkrila Rudarjeva hči Štefka Keše in sin Janez Lenič, ki je dolga leta vodil borčevsko organizacijo v Tržišču. Umetniški program je pripravil Franc Jankovič skupaj z okteto pevcev Partizanskega pevskega zbora in nekaj recitacijami. Za organizacijo srečanja je poskrbel predsednik Občinske organizacije ZB Hrpelje - Kozina Vili Sluga ob pomoči in podpori občine. Podjetje Marmor Kras iz Sežane pa je na spomenik brezplačno vklesalo Rudarjevo ime.

Spominske slovesnosti so se udeležili domačini iz Mirenske doline in Sevnice, bilo jih je za poln avtobus. Z manjšim avtobusom pa so prišli še člani borčevske organizacije Zadobrova - Sneberje. Oboji so pred slovesnostjo obiskali še zloglasno jetnišnico Rižarna v Trstu. Druženje so nadaljevali ob prijetnem pogovoru in okusni pogostitvi.

Vladka Blas //Foto: Marjan Povšič

Lendava, Izola:

Člani ZB za vrednote NOB Lendava smo se skupaj s krajevnimi organizacijami udeležili vsakoletnega srečanja z našimi prijatelji v Izoli, ki poteka iz-

menično, eno leto pri njih, drugo leto pri nas v Prekmurju. Tokrat so nas naši gostitelji najprej odpeljali v Trst, kjer smo si ogledali zloglasno taborišče Rižarna in se seznanili z vsemi strahotami takratnega zločinskega dejanja okupatorja. Nato nas je pot vodila po mestnem vrvežu Trsta, zamudili pa nismo niti obiska razgledne točke na Občinah, ki ponuja prekrasen razgled na Trst in na skoraj celotno naše slovensko Primorje.

Nad Izolo so nas nato pričakali člani tamkajšnjega borčevskega združenja. Z njimi smo se družili ob kosilu ter ob zvokih harmonike in violine, ki je trajalo vse do našega odhoda proti domu. Preživeli smo lep in prijeten dan z našimi prijatelji iz Izole in seveda se že pripravljamo na prihodnje leto, ko bodo oni naši gostje.

Besedilo in foto: Edi Vogrinec

Hruševje:

KO ZB za vrednote NOB Hruševje je na letošnjem občnem zboru podelila priznanja za zavzeto delo v krajevni organizaciji ZB članicama Branki Černigoj in Branki Čotar. Priznanji jima je izročil predsednik KO ZB Hruševje Rado Škrjanc in odločitev v imenu KO ZB tudi utemeljil.

Branka Černigoj je skupaj s še nekaterimi članicami prestopila iz KO ZB Postojna v KO ZB Hruševje. Takoj po vključitvi je začela zavzeto delovati v organizaciji in v njej prevzela vsa organizacijska dela. Pomembne naloge so ji bile zaupane pri pripravi programa za izvedbo proslave ob 70. obletnici poboja Sočanovega bataljona v Sajevčah. Program je bil pripravljen uspešno.

Branka Čotar se je rodila v Prestranku, živi pa v predmestju Trsta. V KO ZB Hruševje se je vključila zato, ker veliko časa preživi v vasi Rakulik na Hruševskem. Takoj po vstopu v ZB se je zaradi njenega delovanja število članstva

še povečalo. Je članica Tržaškega pevskega zbora Pinko Tomažič, v katerem uživa veliko zaupanje. Tudi z njeno pomočjo smo ta zbor že nekajkrat pridobili za nastopanje na prireditvah naše organizacije, predvsem na proslavah, ki jih vsaki dve leti organizira KO ZB Hruševje v sodelovanju z Občino Postojna v spomin na padle borce Sočanovega bataljona.

Besedilo in foto: Anita Berra

Kostel:

Člani občinske organizacije ZZB za vrednote NOB Kostel smo ob 25. obletnici razglasitve samostojnosti in ob 75. obletnici ustanovitve OF organizirali prireditev v počastitev teh jubilejev. Potekala je v prostorih PIK Pirče v Kostelu. V pestrem kulturnem programu se je vojna tematika prepletala z domovinsko. Nastopili so učenci OŠ Fara z recitacijami in pesmimi, učenec Matija Marinč kot harmonikar, recitatorji Jelka, Majda in Vasko, nonet Če čiš posluš!. Zbrane je pozdravila županja Kostela Lilijana Butina. Slavnostni govornik, zgodovinar dr. **Martin Premk**, je poudaril pomen odpora proti okupatorju pod vodstvom OF in vse pridobitve NOB. Ko je govoril o kolaboraciji, je med drugim dejal: »Prav druga svetovna vojna nas opozarja, kakšne grozote se zgodijo, če prevladajo zločinske ideje, kot so ideje nacizma in fašizma. Zato je pred nami samo pot resnice, ki jo moramo zmagati, če ne se lahko vrnemo v brezno mračne preteklosti.«

V nadaljevanju so zazvenele bojne in domovinske pesmi, še posebej tista Bo moj vnuk še pel slovenske pesmi. Puntarka Špela Peršl Mlakar nas je opozorila na aktualno dogajanje v domovini in poudarila, da se Puntarji Slovenije skupaj z vsemi naprednimi silami v Sloveniji bojujejo za spoštovanje vrednot NOB kakor tudi za vrednote samoupravljanja in da želijo povrniti delu čast in oblast.

Iz rok predsednika OO ZZB za vrednote NOB Kočevje in člana predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije Jožeta Oberstarja so dobili priznanja naši zaslužni člani: Ljudmila Bratož, Vilma Ofak in Slavko Klarič. Prireditev je pripravila in vodila Vanda Bratož. Po končani prireditvi je sledilo tovariško srečanje ob hrani in pijači gostišča Janežič in z dobrotami, ki so jih spekle članice OO ZZB za vrednote NOB Kostel.

Besedilo in foto: Igor Volf

Ljubljana:

V organizaciji mestnega odbora ZZB za vrednote NOB Ljubljana so se tudi letos v ljubljanskem Mostecu na tradicionalnem srečanju ob nekdanjem dnevu borca zbrali člani in simpatizerji. Zbrane je že po tradiciji nagovoril župan Ljubljane Zoran Jankovič, osrednji govornik pa je bil **Jože Hartman**,

predsednik KO ZZB Ljubljana Bežigrad. V kulturnem programu so s pesmimi sodelovali člani Partizanskega pevskega zbora. Kljub zelo slabemu vremenu je bila udeležba nad pričakovanji, člani ZB in njihovi svojci pa so se zadržali v sproščenem in prijateljskem druženju.

J. H. // Foto: Luka Cjuha/Dnevnik

Jagršče pri Cerknem:

Pri spomeniku v Jagrščah so krajevne organizacije ZB za ohranjanje vrednot NOB Krnice - Masore, Cerkno - Bukovo, Otalež in Kanomlja v sodelovanju z Društvom vojnih invalidov severne Primorske pripravile slovesnost v spomin na 71. obletnico tragičnih dogodkov. Jagršče pri Cerknem je marca in aprila 1945, med zadnjo nemško ofenzivo, doživljalo hude čase, ko je nemška esesovska vojska s pomočjo četnikov najprej ujela bolničarja, nato pa še

ranjene partizane iz okrevališča št. 2 vojaške partizanske bolnišnice Pavla v Jagrščah. Več dni so jih zverinsko mučili, nato pa na grozovit način umorili.

Med udeleženci na spominski proslavi so bili tudi nekateri še živenci partizani, med njimi komandir okrevališča št. 2 v Jagrščah Leopold Tavčar, številni člani Kluba prijateljev SVPB Pavla in Franja, Društva vojnih invalidov severne Primorske, potomci in sorodniki umorjenih ranjencev in osebja tega okrevališča ter številni obiskovalci iz idrijsko-cerkljanske regije, Nove Gorice ter celo iz Ljubljane in Dolenjske. Ob spominski slovesnosti je potekal tudi pohod iz Idrijskih Krnic in z Želina, od koder so pohodniki nadaljevali pot do Jagršč, kjer so se udeležili spominske proslave.

Na slovesnosti so govorili Aldo Carli, član Odbora Kluba prijateljev SVPB Pavla in Franja, Leopold Tavčar, komandir Okrevališča št. 2 v Jagrščah, in slavnostni govornik **Boris Kovšca**, člana Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije. Med drugim je poudaril, da smo morali v ZB negovanje tradicij NOB začeti dopolnjevati in nadgrajevati z bojem za te vrednote, z bojem proti nasprotniku NOB, saj je očitno, da današnja slovenska desnica te vrednote zanika in vsiljuje svoja sprenevedanja in laži, s katerimi skuša prebolevati svoj zgodovinski kompleks kolaboracije. Dobro se pri tem zavedamo, da ne gre več za boj z orožjem, marveč preprosto za boj za pridobivanje volilnih glasov.

Aldo Carli //Foto: Jože Jeram

Maribor:

Že četrto leto zapored v mariborski borčevski organizaciji prirejamo tovariško srečanje članov. Srečanje je posvečeno 4. juliju – nekdanjemu dnevu borca, vsako leto pa mu damo tudi pečat pomembne zgodovinske obletnice. Pripravimo bogat kulturni program, se ob malici in pijači družimo in se pogovorimo

o svojem delu in vrednotah, zaradi katerih smo člani borčevske organizacije.

Člani so nas letos znova nagradili z dobro udeležbo. V soboto, 2. julija, se nas je več kot 200 zbralo na zelenici KUD Angel Besednjak v Mariboru, kjer smo sami pripravili prostor z 250 sedeži pod šotori Slovenske vojske, pester govorni in glasbeni kulturni program in pogostitev. Letos smo naše srečanje posvetili 75. obletnici ustanovitve OF.

Predsednik mariborske borčevske organizacije dr. **Marjan Žnidarič** nas je s pozdravnim nagovorom opozoril na pomen negovanja vrednot organizacije, vključevanja mladih in takšnih družjen članstva. Slovenske narodne pesmi so nam zapeli Ljudski pevci s Tezna, med njimi je večina članov naše organizacije. Gostja iz Izole, Marjetka Popovski, je s svojim ognjevitim nastopom, lepim glasom in vsestranskim repertoarjem pesmi upora in partizanskih pesmi dobila gromek aplavz, marsikdo se ji je pridružil pri izvedbi. Še posebej pa se nas je dotaknil nastop 21-letnega člana Matica Matjašiča, ki nam je s svojega zornega kota enega najmlajših članov govoril o pomanjkanju vrednot v Sloveniji, o pomanjkljivem izobraževanju, vlogi in vzgoji mladih.

Navdušile so nas tudi deklamacije, še posebej v izvedbi ene naših najstarejših članic, 96-letne Tihomile Dobravc, ki nam je s svojim živahnim in iskričastim nastopom predstavila nekaj svojih pesmi in na koncu zapela še lepo makedonsko pesem o popu Ordanovu. S kitaro in petjem ji je pritegnila tudi Marjetka Popovski; ustvarili sta prav posebno razpoloženje. Po koncu kulturnega programa je sledila pogostitev, za katero je bil zaslužen Tomaž Matjašič. Srečanje smo končali v popoldanskih urah ob pohvalah naših članov, ki so nam položili na srce, da se taka srečanja morajo nadaljevati in postati tradicionalna.

Besedilo in foto: Jože Vrhnjak

Veliko Polje:

V vasi pod obronki Štjaka, Velikem Polju, rojstnem kraju herojinje Mihaele Škapin - Drine, se v organizaciji požrtvovalnih domačinov Velikega Polja, Zveze za Primorsko, Združenja borcev za vrednote NOB Sežana in Občine

Sežana vsako leto zbere veliko nas, ki v srcu dobro mislimo, da se dostojno poklonimo spominu na junaško smrt herojinje Drine in drugih žrtev Vrhov, padlih v NOB. Tovariško srečanje je letos obogatila številna udeležba prijateljev iz Žirov, kraja Drinine smrti.

Pozdravni nagovor je imela dr. **Ljubica Jelušič**, podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije in podžupanja občine Sežana. Spomnila je na tragično usodo Drinine družine in na vlogo in nemajhen prispevek partizan-

skih Vrhov v času NOB. Osrednji govornici na prireditvi, dramski igralki Lari Jankovič, se je v izredno čustvenem, samoizpovednem govoru uspelo miselno povsem poistovetiti z bojem herojinje Drine – obe borki za pravičnejši in humanejši svet, vsaka v svojem času. Govornica je svoj govor končala z vzklikom »smrt fašizmu«, tako aktualnim za današnji čas. Kulturni program sta prispevali Vrhovska godba in plesno-pevska skupina Borjač.

Karlo Mahnič //foto: Zvone Vatovec

Bodonci:

KO ZB za vrednote NOB Bodonci pod vodstvom predsednika Daniela Pelca že več let organizira tovariško srečanje 25. maja ob dnevu mladosti, spominu in resnici o tovarišu Titu. Tudi letos se nas je zbralo približno 150 enakomislečnih, ki smo ob prijetnem druženju in obujanju spominov na življenje

v skupni državi Jugoslaviji dočakali prihod Titove štafete, ki jo je prinesla mladinka iz pobratene srbske občine Šiškovac. O pomenu nekdanje Titove štafete je spregovoril predsednik območnega združenja ZZB NOB Murska Sobota, tovariš **Evgen Emri**. Ob prepevanju pesmi o Titu in revoluciji je govorila **Viola Bertalanič**, predsednica PZDU za Pomurje, ki je predstavila tudi Titovo osebnost ter njegovo življenje in delo. Dotaknila se je še današnjega časa, v katerem nekateri životarijo, drugi pa ne vedo, kako bi izkazovali svoj ego in bogastvo, ki so ga tako ali drugače nagrabili.

Srečanja se je udeležil tudi član Slovenske samouprave porabskih Slovencev iz Monoštra Jože Hirnök in bil je navdušen nad našo prireditvijo.

Besedilo in foto: Milan Gaber

Cerklje ob Krki:

Tukajšnja območna združenja Policijskega veteranskega društva Sever, Zveze borcev za vrednote NOB in veteranov vojne za Slovenijo ter vojašnica Jerneja Molana so skupno spominsko prireditev pred vhodom v letališko vojašnico 25. junija posvetili premalo znanemu, a pomembnemu dogodku iz slovenskega osamosvojitvenega procesa. To je bil prestop skupine pilotov

JLA v slovenske osamosvojitvene oborožene sile, ki se je zgodil 25. junija 1991, kar je na letališču sprožilo tudi prebeg Slovencev izmed tehničnega in pomožnega osebja ter vojakov na služenju vojaškega roka. Zaradi tega so postale tukajšnje letalske sile JLA bojno nesposobne in so morale letališče za vedno zapustiti.

Temu dogodku je bil posvečen tudi glavni del slavnostnega govora, ki ga je imel generalni direktor Policije Slovenije, **Marjan Fank**. Že prej smo

slišali pozdravna nagovora namestnika poveljnika vojašnice, podpolkovnika Mojmirja Liparja, in brežiškega župana Ivana Molana. Prireditelji so dogovorjeni, da bo prireditev prihodnje leto posvečena napadu na nemško letališče, ki ga je leta 1943 izvedla Cankarjeva brigada.

Venca k spominskima ploščama na pročelju stražarnice sta položili delegacija borcev Cankarjeve brigade in ZB NOB Brežice ter delegacija veteranov Teritorialne obrambe. V spomin na zgodovinski prebeg pilotov je bila tokrat slovesno odkrita še tretja spomska plošča, častni straži dveh vojakov pa se je pridružil pripadnik veteranov PVD Sever.

Kulturni del programa, ki ga je povezoval Robert Perc, je bil izredno bogat. Sestav štirih trobil Policijskega orkestra je na začetku zaigral državno himno in pozneje še nekaj skladb. Vse drugo so prispevali učenke in učenci Osnovne šole Cerklje ob Krki pod mentorstvom Sandre Glogovšek in Jasmine Vučič: zborna petje učenek sedmega razreda (Eliška, Nives, Maša, Eva, Ema in Hana) je s plesom spremljala Kiara iz četrtega razreda; učenke drugega razreda (Kiara, Liza, Ana in Zala) so doživeto deklamirale pesem Ivana Sivca; Hana iz sedmega razreda je zaigrala na prečno flavto, Zea iz drugega razreda pa je navdušila najprej kot solo pevka, pozneje pa še v duetu z Majem (tudi iz drugega razreda) ob spremljavi diatonične harmonike (Urh) in kljunaste flavte (Hajdi).

Besedilo in foto: Stojan Pertovt

Črnomelj:

11. junija so Belo krajino obiskali člani Združenja borcev (Udruge boraca i antifašista) iz Zagreba in si z zanimanjem ogledali tudi spomenik komandantu slovenskih partizanov Francu Rozmanu - Stanetu na Lokvah pri Črnomlju, kjer so v spomin na njegovo tragično nesrečo položili cvetje. V pogovoru so izrazili zadovoljstvo nad našimi prizadevanji za ohranjanje in prenašanje tradicij NOB in nad zglednim vzdrževanjem spomenika in njegove okolice.

Spomenik Francu Rozmanu - Stanetu so obiskali tudi člani Združenja borcev Bled in Gorje. Ti so si v okviru svojega izleta v Belo krajino ogledali še spomenik 1250 belokranjskim žrtvam nasilja v času NOB na Gričku v Črnomlju (na sliki), Kulturni dom, kjer je potekalo zasedanje SNOS, zgodovinsko muzejsko zbirko mesta Črnomelj s poudarkom na obdobju NOB v muzejski hiši Mirana Jarca in muzejski del Rudnika Kanižarica. V sproščenem pogovoru s člani Združenja borcev za vrednote NOB Črnomelj so se seznanili tudi z drugimi zanimivostmi.

Člani ZZZB za vrednote NOB Črnomelj z zadovoljstvom in ponosom pokažejo in obrazložijo pomnike slovenske zgodovine na območju Bele krajine, ki kažejo na začetke udejanjanja narodove enotnosti in samostojnosti. Večina državnih institucij je bila med drugo svetovno vojno ustanovljena prav na območju osvobojenega ozemlja Bele krajine. S svojim delovanjem tako tudi mi prispevamo svoj delež k mozaiku turistične ponudbe Bele krajine.

Martin Skube// Foto: Jožica Hribar

Debenec:

Na prvo julijsko soboto je bilo v počastitev nekdanjega praznika dneva borca, 75. obletnice ustanovitve OF in 25. obletnice slovenske države na Debencu tovariško srečanje članov in simpatizerjev ZZZB za vrednote NOB Mirnske in Temeniške doline ter Dolenjske in Bele krajine. Dogodek sta skupaj pripravili ZZZB za vrednote NOB Trebnje in Občinska organizacija ZB za vrednote NOB Mirna, med drugim pa so bili na prireditvenem prostoru postrojeni člani Duletove, Gorjanske, Novomeške in Slobodanove čete, ki skupaj sestavljajo spominsko enoto Dolenjskega bataljona.

Prisotne je v uvodu pozdravil župan občine Mirna Dušan Skerbiš in jih

na kratko seznanil o opravljenem delu v zadnjih petih let, saj je na ta dan občina praznovala občinski praznik in pet let samostojnosti. Boštjan Sladič, predsednik ZB za vrednote NOB Trebnje, je posebej pozdravil borce Marka Bulca, Lada Kocijana, Jožeta Sladiča in Ivana Urbančiča. Spomnil je, da smo 4. julija nekoč praznovali v spomin na leto 1941, ko je Komunistična partija pozvala vse napredne sile k organiziranemu oboroženemu odporu proti okupatorju. Prav na ta dan pred mnogo leti je bila v tej planinski koči postavljena in pozneje obnovljena spomska plošča udeležencem NOB, ki so za težko pričakovano svobodo žrtvovali svoje življenje.

Kot slavnostni govornik je zbrane nagovoril domačin **Marko Bulc**, borec Gubčeve brigade. Dejal je, da bi morale vrednote, ki so bile sprejete med NOB, veljati tudi danes. Te so med drugim potreba po razvoju Slovenije ter potreba po prenovi socialne in pravne države. Treba se je vrniti k vlogi ljudi pri javnih

zadevah. To vlogo imajo žal danes stranke in strankarski veljaki. Zgodovina je dobra učiteljica za življenje. Kar je bilo vredno, je treba uveljavljati tudi danes, vendar ne z revolucijami, ampak z vsakodnevnim umnim delom.

Besedilo in foto: Anica Janežič

Mokronog:

Sporočilo je jasno: vojna je največja norost, ki si jo je izmislil človek. In kadar plane iz mračnih umov, prizadene vse, kar je živega in kar je ustvarjenega. Nešteto knjig, filmov, slik, kipov in pesmi pripoveduje o tem, nešteto grobov, spomenikov in spominskih plošč spominja in opozarja. Vendar človek še vedno ureja spore s silo. Še vedno noče razumeti, da je v vsaki vojni poražen. Že res, da generali podpišejo kapitulacijo in se ve, katera stran je zmagovalka. Kljub temu je poražen človek! Seveda je bilo naše sporočilo nedvoumno tudi v tem, da je dolžnost vsakega odraslega braniti svobodo svoje domovine, kot so jo pred okupatorji branili in ubranili slovenski partizani.

S tem prepričanjem so maja sedli pred mokronoške devetošolce trije, ki jih je druga svetovna vojna ne krive ne dolžne zgrabila s svojimi čeljustmi, jih oropala otroštva in mladosti ter zaznamovala za vse življenje. Oleg Igor Križanovskij, partizan, zapornik, nekajkratni obsojenec na smrt, črnogledi humorist, avtor petih knjig in pri triindevetdesetih letih klen, nepopravljiv optimist. Mirko Mirtič, upokojeni general, nekaj mlajši od Olega, pri šestnajstih letih kurir v 12. partizanski brigadi, ki se je formirala v Mokronogu, in Stane Peček, domačin, ki je konec druge svetovne vojne dočkal kot osemletnik v neki ljubljanski sirotišnici, ker mu je vojna zaprla očeta najprej v koncentracijsko taborišče na Rab, nato v Dachau, od mame pa so ga odtrgali.

Pogovor je organiziral Mišo Hrovat, predsednik OO borcev za vrednote NOB Mokronog - Trebelno.

Besedilo: Stane Peček// Foto: Bojan Plauštajner

Odprto pismu predsedniku vlade

Spoštovani gospod Cerar!

Udeležil sem se nedavnega upora v Luki Koper, bil sem tudi na Titovem trgu, kjer je le edino on zbral večjo množico, le da smo tokrat prišli pristo- voljno. Bil sem pred Luko in tudi pred vašo rezidenco.

Ugotovil sem, da mi nismo problem. Problem je in obstaja za tistimi tesno zaprtimi in zastraženimi vrati in okni. Ugotovil sem, da zmerljivke, ki ste nam jih dobrohotno namenili, v nobenem primeru ne veljajo za tisoče protestnikov iz vse Slovenije, za vrhunske umetnike, ki so se nam pridružili, še najmanj pa za poštene delavce Luke Koper.

Do včeraj smo bili vaša volilna baza in ste se obračali na nas z »dragi volivci in volivke«. Kar naenkrat pa smo postali »prostaška ulica«, s katero se nimate namena pogovarjati, javnost zavajate z lažmi in polresnicami. Kaj pa je drugega potvarjanje podatkov o resnični uspešnosti Luke? Podatki izpred nekaj let vsekakor ne! Velecenjeni Dragonja to dobro ve in na pravem mestu je, da ima na voljo tekoče in pravilne podatke. Zato imam njegovo zavajanje in manipuliranje za skrajno omalovaževanje in že zaradi tega bi moral za svoje početje odgovarjati.

Očitane, da smo podlegli različnim lobijem. Toda, dragi prvi minister, ozrite se okoli sebe! Kako lahko nekdo, ki v svojem zagovoru pri sprejemanju ministrskega stolčka javno pove, da ne namerava graditi drugega tira, sploh postane minister? Država, ki jo vi upravljate, mora za svoje premoženje skrbeti in ga plemenititi. Kaj ta naša država dela za to pristanišče? Kot lastnica ji je na zadnji skupščini delničarjev s sklepom odvzela ves dobiček do leta 2020 in ga namenila za dividende! Še tako neumen kmet jeseni del pridelka prihrani za spomladansko setev.

Luški uspešni način vodenja želite zamenjati za manj uspešnega in manj transparentnega, toda kaj ste do danes kot država naredili za Luko? Avtocestni križ, ki se gradi že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja, še ni prišel do Luke. Edini tir je Luka sama zgradila že pred petdesetimi leti. Vsa ostala železniška infrastruktura pa je še od Franca Jožefa. Oglejte si bližnji pristanišči Reko in Trst.

Državni prostorski načrt je v predalu od davnega leta 2004, ko smo ga na

Obali večinsko zavrnilo. Za pozitivne predloge lokalnih skupnosti pa ste popolnoma gluhi. Kot upravnemu organu, ki bi moral delovati po zakonu o upravnem postopku, bi se spodobilo, da na našo vlogo odgovorite v zakonsko razumnem roku.

Očitane delovanje mafijskih združb na pristaniškem območju. Žal pa je grožnja s smrtjo prvi nadzornici Luke, ki ni prišla iz naših logov, temveč od zgoraj, dokaz, da kleptomafija deluje pod okriljem naše vlade. Javno objavljene grožnje so razkrile vso bedo poskusa obvladovanja na silo. Od teh groženj se niste distancirali, pa tudi niste ukrepali z organi pregona.

Zato me je dejansko groza in zaradi takega ravnanja vladnih uslužbenec me je postalo strah. Ne samo mene, tudi tisoče navzočih na protestih.

Vstaja ne sme zamreti! Roditi mora sadove! Ustvariti mora Slovenijo, mojo domovino, spet prijazno in varno.

Zoran Markuža, Ankaran

Slovenija – domovina: mati ali mačeha?

V prejšnjih dneh smo z velikim veseljem in ponosom praznovali 25. rojstni dan naše domovine Slovenije. Vsaka obletnica je enkratni dogodek, zato si nedvomno zasluži določeno mero pozornosti. Verjamem, da je tako bilo in bo ostalo tudi v prihodnje, kar je prav in pošteno. Ob tem pogosto poslušamo nauke, naj državljani razmišljamo, kaj lahko storimo za domovino in ne kaj bo domovina storila za nas. Večina državljanov se s tem brez zadržkov strinja, prvi pogoj pa je, da za to obstajajo potrebne razmere. Kakšne so te razmere in kdo jih zagotavlja, je težko vprašanje, na katero nihče ne odgovori. Velikokrat slišimo tujce, ki na obisku pri nas ne morejo razumeti, zakaj smo tako nepopustljivi in trdi do svoje domovine. Vprašam jih, kdo pa vam je to povedal in kako ste do tega prišli, a pravega odgovora ni. Seveda ne, ker to sploh ni res! Nihče ni nepopustljiv do domovine, ampak do tistih, ki naj bi to domovino dobro in pošteno vodili v korist vseh državljanov, ki tukaj živimo, in vseh, ki bodo v prihodnje živeli.

Odgovor na to vprašanje je načelno preprost in je zapisan tudi v naši Ustavi. Pravi približno tako: »V Sloveniji ima oblast v rokah ljudstvo! Državljanke in državljani jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na

zakonodajno, izvršilno in sodno.«

Kako pa je v resnici? Očitno precej drugače, kar se hitro opazi na vsakem koraku in po resničnem stanju na več področjih. Najpomembnejše je gospodarstvo, ki je glavni temelj za blaginjo državljanov in prihodnost vse države. Jasno pa je, da je naše gospodarstvo v nezavidljivem položaju in bi moralo biti kljub vsem političnim in drugim težavam v bistveno boljšem stanju. Spet smo pri vprašanju, kdo je za to kriv: politika, vodilni, državljani ...? Kdo je sploh odgovoren za tako slabo stanje in koliko moči in besede imajo državljani pri vodenju podjetij, njihovi usodi in uspešnosti, razen nekaterih elit, ki so si prisvojile ogromen kos pogače, čeprav jim ta ne pripada?

Že površen pogled zadnjih 25 let jasno pokaže, da so državljani nekje daleč, odnos do delavcev je sovražen in skrajno neprimeren, delavce celo najvišji politiki označujejo za mafijo, kriminalce in ulico, kot se je dogajalo v Luki Koper. Pa ne samo tam. Razmere, v katerih danes delavci delajo, so velikokrat bolj podobne suženstvu kot pa sodobni demokratski družbi. Nasprotniki in simpatizerji turbokapitalističnega sistema velikokrat vpijejo, da to ni res, pogledi tistih, ki to trdijo, pa da so skrajno nazadnjaški in da smo ostali nekje v letu 1945. Pa mi povejte, kaj se je takrat dogajalo, jih povprašam. Odgovora ni, vse je tiho. Odgovorim jim sam in povem, da smo si takrat skupaj z zavezniki priborili svobodo in pregnali okupatorja, ki je več desetletij tlačil naše ljudstvo in domovino, kar prizna ves pošten in napreden svet. Prekinejo me s trditvijo, da je bil naš osvobodilni boj zloraba, s katero so se zmagovalci postavili na oblast. »In kdo naj bi po vašem mnenju dobil oblast po osvoboditvi? Morda simpatizerji in sodelavci okupatorja, ki so bili oboroženi, opremljeni in plačani od okupatorja, da se bojujejo za 'svobodno domovino Slovenijo'? Torej jih je okupator plačal in oborožil, da se borijo proti njemu?! Ta ugotovitev ne bo zdržala in lahko Franc Rode to še velikokrat ponavlja na vašem zborovanju v Šentjoštu. In ne pozabite, da so bili domači izdajalci največji rablji v okupatorjevih taboriščih in pri sestavljanju spiskov ljudi, ki so bili odpeljani v koncentracijska taborišča, kar nedvomno potrjuje domobranski žig na teh seznamih. Danes pa nam potomci in simpatizerji teh sovražnikov naše domovine hočejo pisati našo zgodovino in prihodnost, kar jim celo uspeva in razmere so, kakršne so. In vprašajte se, zakaj se

vi in vaši voditelji sprenevedajo, lažje in spreminjajo zgodovino za lastne koristi, če ne za to, da se zrinejo na oblast?» jih vprašam.

Ivan Cankar je že pred mnogo leti zapisal: »Narod si bo pisal sodbo sam!« A od tega ni ostalo nič. Usodo državljanov in domovine krojijo osebe in pripadniki elit, ki za to nimajo osnovnih možnosti in morale. S svojim nečloveškim in nedemokracijskim ravnanjem so dejansko zlorabili oblast čez vse dopustne meje, si podredili državo in vse njene organe, ki bi morali delovati izključno v korist poštenih in delovnih ljudi, ne pa v korist skorumpiranih elit. Visoko mesto naše države na seznamu najbolj skorumpiranih držav to jasno potrjuje.

Bolje in drugače morda sploh ne more biti, dokler so posamezniki iz teh elit nad državo in njenimi organi. Večmesečno kričanje po ulicah in pred sodišči, prižiganje sveč in nenehno oviranje sodnih postopkov na sodiščih so nedopustna dejanja, ki v demokratično družbo ne spadajo. Postopki morajo biti ustrezno končani, tako kot državljani pričakujejo in si zaslužijo. Na vodilna in vodstvena mesta ter v parlament pa naj pridejo ljudje, ki si to zaslužijo in so za zastopanje državljanov sposobni ter premorejo določeno mero vesti. Nedopustno in nesprejemljivo je, da poštene državljane zastopajo moralno sporni ljudje, ki za to nimajo osnovnih pogojev in moralnih vrednot ne glede na to, iz katere stranke so.

To pa ni pomembno samo za državljane, ampak tudi za domovino. Poskrbimo, da tujci ne bodo več hodili domov z zgrešenimi ugotovitvami o nas in naši domovini. Potrudimo se, da bodo tujci in vsi intelektualci imeli o nas in naši domovini dobro mnenje. Kaj bo v prihodnosti, je v veliki meri odvisno od nas samih. Potrudimo se, da bo domovina dobra mati! Zagotovo se bo splačalo!

Igor Hreščak, predsednik KO ZB za vrednote NOB Loke

Navijajmo za Slovenijo

Ob 25. obletnici razglasitve samostojnosti naše države se moramo spomniti ljudi, ki so se tiste dni zavedali, kako zelo pomembna sta za prihodnost naše domovine enotnost in spoštovanje med ljudmi, ki sicer razmišljajo drugače, vendar imajo radi svojo domovino. S hvaležnostjo se lahko spominjamo nadškofa Alojzija Šuštarja, ki je takrat vodil slovensko Cerkev, saj je hotel in želel skupaj s takratnim predsednikom

države Milanom Kučanom doseči spravo med ljudmi in tako zagotoviti sodelovanje vseh na različnih področjih življenja mlade države. Tako sta postavljala temelje prihodnosti nove države, kajti država smo ljudje, ne pa skregane politične stranke.

Kaj pa imamo danes po toliko letih? Same zdrahe in obtoževanja. Nekateri ne premorejo niti toliko spoštovanja do države, da bi se udeležili proslave ob obletnici razglasitve neodvisnosti. SDS in njen vodja sta očitno tako zaslepljena s sovraštvom do drugače mislečih, da svojim članom in sledilcem nista privoščila deliti veselja in ponosa z drugimi državljani Slovenije ob praznovanju naše državnosti. Nikoli ne bomo vsi enako mislili, vendar pa se lahko spoštujemo in imamo ne glede na vse radi svojo domovino.

4. junija je bila v Kočevskem rogu spominska slovesnost za vse, ki so izgubili življenje v povojnih pobojih. Udeležil se je tudi predsednik države Borut Pahor. Tako je bila na slovesnosti prisotna tudi država Slovenija. Našemu narodu se je v času njegovega obstoja dogodilo veliko hudih stvari, od poskusov potujčevanja, ki so jih izvajali Italijani, Madžari in Avstrijci, do morije v obeh svetovnih vojnah. Vsak narod ima v svoji zgodovini svetle in temne trenutke, vojni čas pa vsem prinaša ogromno nesreče. Povojni poboji civilistov so temna stran zgodovine našega naroda, prav tako pa tudi koncentracijska taborišča in poboji zavednih Slovencev, ki so se bojevali proti okupatorju in so jih izvedle domobranske sile, ki so prisegle nemškemu okupatorju. Tudi drugi narodi v Evropi so bili priče podobnim dogodkom med vojno in po njej, vendar se danes ne ukvarjajo več s tem.

Po toliko letih bi bil res že čas, da si priznamo, da so vse strani v tistih težkih časih delale napake. Za pravo spravo je treba resnici pogledati v oči in se opravičiti. Borci NOB smo se bojevali proti okupatorju za svobodo domovine in slovenskega naroda in se za to ne bomo opravičevali, lahko pa izrazimo obžalovanje za to, kar se je zgodilo po vojni. Obtoževanje partizanskih borcev za poboje kar povprek pa je žalitev, ker s tem nismo imeli nič, naša edina misel je bila svoboda slovenskega naroda. Želel pa bi slišati opravičilo in obžalovanje naslednikov domobranske strani in slovenske Cerkve zaradi kolaboracije in za vse storjene napake v tistem času.

Končno pokopljimo mrtve in pustimo živim živeti v miru in sožitju. Zgodile so se hude stvari, vendar ločevanje na

vaše in naše zaradi dogodkov pred 70 leti res nima več smisla. Kdor si s tem nabira politične točke in zaradi svojih koristi vnaša razdor med slovenske ljudi, ponavlja napako izpred 70 let.

Danes ima slovenski narod svojo državo. Borci NOB smo se bojevali zanjo v slovenski partizanski vojski, pa tudi druga stran zatrjuje, da se je bojevala za domovino. Čas je, da usmerimo svoje misli v prihodnost svoje države. Spomnimo se letošnje Planice in morja slovenskih zastav. Peter je združil Slovence, leve in desne in tiste vmes. Pokazali smo, da imamo radi svojo državo. Navijajmo za Slovenijo – vsak dan znova.

Ivan Urbančič, Mirna

Petindvajset let pozneje

Visoki oficir JLA, generalpolkovnik Andrija Rašeta, je pred časom v enem izmed intervjujev na televiziji na vprašanje novinarja, komu se lahko zahvalimo, da JLA ni tistega nedeljskega dopoldneva leta 1991 bombardirala Slovenije, kratko in jedrnatost odgovoril, da Milanu Kučanu. Prav zato me je začudila nedavna ovadba združenja VSO proti Milanu Kučanu in posameznim članom tedanjega slovenskega predsedstva. Televizija Slovenija ima zagotovo v arhivu ta posnetek in ga je mogoče poiskati in pogledati.

Zame je namreč resnica nad vsem. Bil sem pripadnik Teritorialne obrambe in aktivni udeleženec osamosvojitvene vojne za Slovenijo. Dokaj dobro poznam potek dogodkov iz tistega obdobja, zato me danes boli srce, ko poslušam nekatere, kako blatijo vsepovprek, predvsem pa tiste, ki niso pri srcu stranki SDS. Pozorno sem poslušal tudi predsednika Odbora za obrambo na tiskovni konferenci, ki je dejal, da bo moral nekdanji predsednik Milan Kučan marsikaj pojasniti, in če bo treba, ga bodo prisilno pripeljali na Odbor, če seveda ne bo prišel sam. SDS še predlaga, da bi ustanovili nekakšno preiskovalno komisijo o odgovornosti Milana Kučana in drugih pri razoroževanju TO v letu 1990. Jaz pa dajem pobudo kakšni politični stranki ali pa združenju, da bi ustanovili komisijo, da bi ugotovila, kam je poniknilo 140 milijonov takratnih nemških mark od prodaje orožja v letih 1990-1991. Ko mi bodo anonimneži po objavi tega vprašanja spet pisali in me zmerjali, da sem komunistični ..., naj takoj povem, da jaz s komunizmom nimam popol-

noma nič skupnega. Vsem tistim, ki se mi oglašate anonimno in se pod svoje grožnje ne upate podpisati, ker vas ni dovolj v hlačah, saj nimate hrbtenice, ker ste pač reve, pa sporočam, da se s takšnimi lizuni ne bom ukvarjal. Vsekakor imate bogat besedni zaklad psov. In na to stavite. O kakšna človeška beda! Vi, SDS-ova gobezdala in pa VSO (vlagatelji sluzastih ovadb), ki Milanu Kučanu pripisujete veleizdajstvo, vi vsi skupaj ne sežete nekdanjemu predsedniku Milanu Kučanu niti do stopal.

Srečko Križanec, Štore

Ob spominski slovesnosti na Menini planini

Z radostjo v srcu sem se letos udeležil slovesnosti na Menini planini, ki so jo pripravile občine Zgornje Savinjske doline in sodelujoča združenja borcev za vrednote NOB Zgornje Savinjske doline, Celja, Kamnika, Maribora in Zasavja. Na spominski slovesnosti so počastili 75. obletnico OF in obletnico legendarnega preboja iz sovražnikovega obroča na Menini planini. Slavnostni govornik je bil Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Njegov govor mi je segel globoko v srce. Pred očmi so se mi kot v filmu prikazovali prizori, ki sem jih kot otrok doživljal med okupacijo v drugi svetovni vojni. Vse premalo pozornosti se v vzgojnih institucijah posveča vzgoji v domoljubju in svobodoljubju, kar pa je predvsem v sedanjem času zelo pomembno, saj so vse glasnejše tiste sile, ki hočejo prikazati zgodovino drugače, kot je resnično potekala. Ob tem se lahko tisti, ki spoštuje in ceni etiko in moralo, le nemočno sprašuje, kje je etika. Kje morala? Kje je človekoljubje? Prevladujejo strankokracija, egoizem, namen posvečuje sredstva ...

Vesel in ponosen sem bil, da sta mi prisotnost na letošnji nepozabni slovesnosti omogočila in bila ob tem tudi zadovoljna moja sin in hči. Posebno sem bil zadovoljen tudi zato, ker sta spoznala danes legendarnega partizanskega komandanta, pred 71 leti pa mladega fanta, tovariša Franca Severja - Franto. Mi stojimo neomajno kakor naše planine – naj preklet bo izdajalec svoje domovine!

Metod Škerjanec, Ljubljana

90 let

Boruta Rusa

// PIŠE: Milan Rejc

Predsednik KO ZZB za vrednote NOB Bled Borut Rus bo 12. avgusta praznoval 90 let. Funkcijo predsednika ZZB je prevzel kmalu po osamosvojitvi Slovenije.

Leta 1941 je kot mlad fant zapustil Ljubljano z italijanskim spričevalom male mature, saj je bilo takrat mesto že pod italijansko okupacijo. Že takrat je imel informacije očeta Zdravka in strica Josipa o ustanavljanju OF. Kmalu so mladi fantje začeli zbirati orožje, ki so ga v blejsko jezero ob kapitulaciji Jugoslavije odvrgli orožniki. Ustanovili so mladinsko organizacijo, iz nje je na začetku leta 1943 nastal Skoj. Povezali so se s partizani in Borut Rus postal je terenski obveščevalec.

Vse, ki so imeli poziv za nemško vojsko, so nagovarjali, da gredo v partizane, pri tem pa so bili izdani. Boruta so ujeli v Celovcu in ga zaprli, nato pa premestili v zapor v Radovljici. Od tam so ga poslali na prisilno delo v mlekarno v Pusti dolini, od koder je hitro ušel domov in se pridružil partizanom. Najprej je deloval v okolici Bleda, v mobilizacijskem vodu na Mežaklji. Pozneje je deloval v obveščevalni točki na Pokljuki kot obveščevalec za območje Bleda. Od tam je leta 1944 odšel na Primorsko, v Gorenjo Trebušo. Med največje dogodke šteje zadnje ofenzivo, ki so jo Nemci poimenovali Winterende. Takrat so Nemci obkolili 9. korpus v okolici Trnovega z namenom, da ga uničijo. Zajeli so 30.000 ljudi, od tega 3.000 partizanskih borcev. Borut Rus je s soborci pogumno in uspešno kril umik štaba. Nato se je vrnil v Cerkljevo in čez Kras kmalu odšel v Trst, kjer je dočakal konec vojne. Ob koncu vojne je bil tudi ranjen, dobil je strel v glavo. Na srečo ga je krogla le oplazila in jo je odnesel s posneto kožo in precejšnjo izgubo krvi. Še v času vojne je prejel medaljo za hrabrost. Partizanstvo je končal kot komisar čete. Ima čin kapetana I. razreda.

Po vojni je Borut Rus končal študij medicine. Večinoma je služboval na Bledu, kjer je bil poznan kot spoštovan zdravnik. Svojo poklicno pot je sklenil kot

primarij dr. medicine in direktor Zdravstvenega doma Bled, ki so ga gradil v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Graditev je vodil kot predsednik gradbenega odbora.

Organizacija ZB, ki jo vodi Borut Rus, deluje dobro, pri članstvu pogreša le vključevanje mlajših. Skrbi za redno izvajanje vseh spominskih slovesnosti. Pod njegovim vodstvom je bil postavljen spomenik narodnem heroju Jaku Bernardu in spomenik pisatelju Tonetu Svetini. Za svoje delo je prejel številna priznanja in odlikovanja, med drugim odlikovanja za vojne zasluge s srebrnimi meči in s srebrnim vencem, veliko plaketo Občine Radovljica, srebrno plaketo in naziv častni občan Občine Bled, zlato plaketo ZZB NOB, zlati častni znak TZ Slovenije, častni član Združenja zdravnikov družinske medicine. Pravi, da ga žalosti današnja politika. Meni, da bi morali vse sile posvetiti napredku in razvoju, ne pa da se nenehno vračamo v zgodovino, saj konfrontacija in prepiri ne koristijo nikomur.

IZJAVA

Zveze združenj borcev Slovenije o žaljivi pridigi upokojenega kardinala Rodeta

V Šentjoštu nad Horjulom je upokojeni kardinal dr. Franc Rode v pridigi 10. julija 2016 označil medvojni boj slovenskega ljudstva proti nacizmu in nacističnim kolaborantom za »zločin«, hitlerjevske sodelavce pa za »demokratične sile«, ki da so bile prisiljene sprejeti orožje od okupatorja, saj da druge izbire niso imele. Ta nenavadna razlaga, ki je svojevrstna v pohitlerjevski Evropi, nam narekuje začudenje, saj je ni izrekel kdor koli in kjer koli, temveč ena od kardinalskih avtoritet v javni pridigi, in to med verskih obredom.

Slovenci smo bili med drugo svetovno vojno obsojeni na uničenje kot narod in kultura; s takšnim ukazom je prišel v Maribor Adolf Hitler osebno že prve dni vojne. Na svojem zasedbenem ozemlju so takoj nato nacisti nasilno izgnali in deloma pobili slovensko intelektualno elito, tudi duhovništvo, mariborskega škofa so za ves čas vojne konfirirali v hišnem priporu, s kazensko prisilo so uvedli nemščino kot edini jezik v javni rabi, začeli streljati talce, tudi po več sto skoraj hkrati. Jasno je, da je bil frontalni odpor ob tem neizogiben in neideološki – velikanska večina partizanske vojske so bili kristjani pod vodstvom krščanskih socialistov. Šlo je za biti ali ne biti, in to kot Slovencev, ne kot ideoloških opredeljenec. Žal je edina izjema pri tem bil le del ljubljanskega vodstva Rimskokatoliške cerkve, kar je potem

ostal črn madež na njeni podobi.

Namene, da uniči slovenski narod v celoti, so imeli tudi italijanski okupatorji, kar so dokazovali ne le med vojno, temveč že dvajset let prej z zatiranjem primorskih Slovencev. Izjema niso bili niti madžarski okupatorji v Prekmurju.

Od pamtiveka do danes velja sodelovanje s sovražnikom, ki je napadel in okupiral domovino, za zavržno in kaznivo dejanje, za katero je bila celo že v kazenskem zakoniku Kraljevine Jugoslavije zagrožena zaporna kazen, za sodelovanje v boju na strani sovražnika pa smrtna kazen. Zato za sodelovanje v protikomunistični milici (MVAC), ki so jo ustanovili, oborožili, vzdrževali in plačevali italijanski okupatorji, in v slovenskem domobranstvu, ki so ga ustanovili, oborožili, vzdrževali in plačevali nemški okupatorji, ni nobenega opravičila. Ni ga bilo med vojno 1941–1945 in ga ni danes, ne iz verskih ali političnih razlogov ne zaradi strahu ali česa podobnega. Popolnoma nesmiselno in nezgodovinsko je tudi prevračati krivdo za kolaboracijo na komuniste in revolucijo.

Pridige kardinala Rodeta torej ne moremo razumeti drugače kot protikomunistično in v bistvu profašistično propagando in kot politično manipulacijo. V vsakem primeru pa predstavlja potvarjanje zgodovine in globoko žalitev tisočev padlih za domovino ter žalitev domoljubnih čustev velikanske večine Slovencev. Žal ostaja tudi močan vtis sprenevedanja in neavtentičnosti oziroma agitacijskega izkoriščanja verske pripadnosti za politične namene, kar je – prepričani smo – v globokem nasprotju s poslanstvom Cerkve.

Dr. Tit Turnšek
predsednik ZZZB NOB Slovenije

Obsodba lažnive obtožbe o »veleizdaji« članov predsedstva Republike Slovenije v času osamosvajanja naše države

V zvezi Združenj borcev za vrednote NOB Slovenije z ogorčenjem obsojamo ovadbe o izmišljeni »veleizdaji« štirih članov predsedstva iz časa osamosvajanja Republike Slovenije, ki sta jih javno predstavila Janez Janša in Aleš Hojs. Vsi vemo, da so člani predsedstva v tem času častno opravili svojo državniško in domovinsko vlogo in bistveno pripomogli k osamosvojitvi naše države. Zato je obtoževanje Milana Kučana, dr. Matjaža Kmecla, dr. Dušana Pluta in Cirila Zlobca groba politična manipulacija in podlo obrekovanje, obenem pa tudi diskreditiranje osamosvojitve. Politika laži, podtikanja in kar je še drugih izlivov sovraštva nimajo prihodnosti. Zato v sedanji Sloveniji zanje ne sme biti prostora.

za ZZZB NOB Slovenije
dr. **Tit Turnšek**, predsednik

Izjava za javnost KoDVOS ob 25. obletnici samostojne Slovenije

Spoštovane državljanke in državljani Republike Slovenije!

Koordinacija domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije (KoDVOS), v kateri se združujejo organizacije iz različnih zgodovinskih obdobjih (Zveza društev general Maister, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske, Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Zveza vojnih invalidov Slovenije, Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije, Zveza slovenskih častnikov, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Zveza policijskih veteranskih društev Sever in Zveza društev in klubov MORiS), vam državljanke in državljanom Republike Slovenije ob 25. obletnici razglasitve samostojnosti in državnosti Republike Slovenije iskreno čestitam

ter Vas pozivamo, da bi ta dogodek praznovali z veseljem in ponosom v srcu.

Lastna državnost je bila sen mnogo generacij slovenskega naroda. V različnih zgodovinskih obdobjih so za ta cilj, v katerem mi vsi skupaj danes živimo, številni pred nami trpeli, se žrtvovali in dali tudi tisto, kar je največ – svoje življenje. Ob proslavljanju srebrne obletnice obstoja lastne državnosti ne smemo pozabiti, da je bila razglasitev samostojnosti naše domovine izvedena na podlagi izražene večinske volje slovenskega naroda na referendumu decembra leta 1990 in da smo komaj razglašeno državo v osamosvojitveni vojni leta 1991 morali braniti tudi z orožjem in s krvjo.

Seveda pa se ob proslavljanju tako pomembnega jubileja naše domovine organizacije, ki smo povezane v KoDVOS, ne moremo strinjati z vse pogostejšimi poskusi spreminjanja pretekle

in polpretekle zgodovine kakor tudi ne z javnimi manifestacijami, kot je organiziranje vzporednih državnih proslav, ki ne združujejo državljanov in državljanov Republike Slovenije, temveč jih s tem celo razdvajajo.

Zatorej »srečno, Slovenija« in še na mnogo let, ki so pred nami.

Ljubljana, 22. junija 2016

Koordinacija domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije:

Društvo TIGR Primorske

Zveza društev civilnih invalidov Slovenije

Zveza društev general Maister

Zveza društev in klubov MORiS

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije

Zveza policijskih veteranskih društev SEVER

Zveza slovenskih častnikov

Zveza veteranov vojne za Slovenijo

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije

Predstavniki domoljubnih in veteranskih organizacij pri predsedniku RS Borutu Pahorju

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je 5. julija 2016 povabil predstavnike Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacije Slovenije (KoDVOŠ) na srečanje. KoDVOŠ-u v tem trenutku predseduje ZZB NOB Slovenije. Teme pogovora so bile:

1. kratko poročilo o delovanju KoDVOŠ-a v letu 2016;
2. problematika potvarjanja zgodovinskih dejstev glede NOB, organizacije TIGR in osamosvojitvene vojne;
3. dileme novega Zakona o obrambi in podpora KoDVOŠ-a nacionalnarnostnemu sistemu;
4. uporaba slovenskega jezika na slovenskih univerzah;
5. spomenik Cerje in Pot miru;
6. notifikacija Avstrijske državne pogodbe.

V KoDVOŠ se združujejo: Zveza društev »General Maister«, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij TIGR Primorske, ZZB NOB Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Zveza slovenskih častnikov, Zveza policijskih veteranskih društev SEVER, Zveza društev in klubov MORiS in Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije.

Izjava ZZB NOB Slovenije o Luki Koper

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na svoji 10. redni seji 5. julija 2016 razpravljalo o dogodkih v gospodarski družbi Luka Koper. Sklenilo je, da podpira prizadevanja Združenja protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper, ki tvorno sodeluje v okviru fronte Vstala Primorska – Vstani Slovenija. Luka Koper je dobro delujoče podjetje v Sloveniji in mora ostati v državni lasti z vsemi možnostmi za nadaljnji razvoj. Predsedstvo pa pri tem opozarja na nujnost smotrnega in strpnega dialoga med vlado, upravo ter delavci in je proti takim oblikam ravnanja, s katerimi se povzroča gospodarska škoda.

Predsedstvo ZZB NOB Slovenije

1. Predsedstvo

5. 7. Informacija o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, ocena proslavljanja 25. obletnice razglasitve osamosvojitve RS, sklep o povračilu potnih stroškov, dogovor o sodelovanju članov(ic) predsedstva s pokrajinskimi sveti in združenji ZB, informacija o uresničevanju finančnega načrta Zveze v prvem polletju 2016, sodelovanje ZZB pri filmu Strah, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se ali se bodo udeležili:

1. 7. pogovora z Antonom Peršakom, ministrom za kulturo,
2. 7. spominske slovesnosti ob 71. obletnici legendarnega preboja iz sovražnikovega obroča na Menini planini,
3. 7. srečanja članstva ob dnevu borcev v Mostecu,
3. 7. slovesnosti ob odkritju obnovljenega spomenika padlim kurirjem P15 v občini Komen - Sveto,
5. 7. sprejema predstavnikov KODVOŠ-a pri predsedniku RS Borutu Pahorju,
8. 7. slovesnosti MO Ljubljana s podelitvijo priznanja ob 70-letnici Mitje Omersa, soavtorja idejne zasnove za »Pot spominov in tovarištva,
9. 7. 31. zaključne prireditve pohoda na Triglav na Rudnem polju na Pokljuki,
9. 7. slovesnosti ob 70. obletnici ustanovitve Molniške čete v Zadvoru,
11. - 13. 7. srečanja predstavnikov SUBNOR-jev v Črni gori,
16. 7. slovesnosti v spomin padlim aktivistom na Pristavi pri Stični,
16. 7. spominske slovesnosti ob 75. obletnici ustanovitve Ribniške čete na Travnici gori,
17. 7. zaključne prireditve ob 37. pohodu na Komelj,
18. 7. seje Pokrajinskega sveta ZB Zgornje Savinjske doline,
23. 7. slovesnosti v spomin na ustanovitev Prešernove brigade, slovenski odpor in na žrtve okupatorja pri spomeniku talcev v Dolenji v vasi v Selški dolini,
23. 7. slovesnosti ob 73. obletnici tragičnih dogodkov na Igrišah,
30. 7. spominske slovesnosti ob 100-letnici Ruske kapelice pod Vrščem.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

Mladi borci tudi v Celju

18. julija smo v kavarni Muzeja novejšje zgodovine v Celju ustanovili pokrajinski odbor Mladi borci v okviru Pokrajinskega sveta borcev za vrednote NOB za savinjsko območje. Na našem prvem sestanku smo sprejeli pravilnik o delovanju in okvirni program dela. Pokrajinskemu svetu bomo pomagali pri izvedbi prireditev in delavnic. Sredi oktobra že načrtujemo tabor za mlade na Sveti-ni. Našega sestanka sta se udeležila tudi dr. Tone Kregar, v. d. direktorja Muzeja novejšje zgodovine Celje, in Aljaž Verhovnik, predsednik Mladinske komisije pri ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Mladi borci smo organizacija, ki združuje mlade, ki so nam skupne vrednote narodnoosvobodilnega boja. Delujemo avtonomno, v okviru določil aktov o mladinski organizaciji ZZB NOB Slovenije. V našo organizacijo se lahko včlani vsak med 15. in 29. letom starosti. Trenutno imamo samo pet članov, zato vabimo vse zainteresirane, da izpolnite prijavnico in se nam pridružite. Naš sedež je v Celju, Gledališka ulica 2, z nami pa lahko stopite v stik preko e-pošte: alex_wirth15@hotmail.com.

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 5. julija 2016 sprejelo

DOGOVOR

o sodelovanju članov(ice) predsedstva s pokrajinskimi sveti in združenji ZB

1. Člani(ice) predsedstva Zveze soglašajo, da bodo sodelovali s pokrajinskimi sveti in združenji po razporedu v tem dogovoru z namenom:

- tesnejše povezanosti Zveze s pokrajinskimi sveti, boljše medsebojne informiranosti in pomoči pri napredku organiziranosti in delovanja;
- sodelovanja na sejah pokrajinskega sveta, po možnosti pa tudi na pomembnejših prireditvah v združenjih.

- 2.** Člani(ice) predsedstva bodo posebej sodelovali:
1. Tit Turnšek s Pokrajinskim svetom ZB Podravja;
  2. Slavko Grčar s Pokrajinskim svetom ZB savinjske pokrajine;
  3. dr. Ljubica Jelušič s Pokrajinskim svetom ZB južne Primorske;
  4. dr. France Križanič s Pokrajinskim svetom ZB Pomurja;
  5. Meta Mencej z Mestno Zvezo ZB Ljubljana;
  6. Marko Vraničar s Pokrajinskim svetom ZB Gorenjske;
  7. Marjan Križman s Pokrajinskim svetom ZB Notranjske;
  8. Janez Alič s Pokrajinskim svetom ZB severne Primorske;
  9. Tilka Bogovič s Pokrajinskim svetom ZB Posavja;
  10. Milan Gorjanc s Pokrajinskim svetom ZB Zasavja;
  11. Aljaž Verhovnik s Pokrajinskim svetom ZB Koroške;

12. Branka Kastelic s Pokrajinskim svetom ZB osrednjeslovenskega območja;
13. Jože Oberstar s Pokrajinskim svetom ZB južnoslovenskega območja.

3. Člani(ice) predsedstva bodo občasno poročali predsedstvu o svojih dejavnostih in ugotovitvah iz sodelovanja v pokrajinah.

4. Predsedstvo predlaga pokrajinskim svetom, da obveščajo člani(ice) predsedstva o sejah, drugih pomembnejših prireditvah in o svojih pobudah za sodelovanje z njimi.

5. Ta dogovor sporočamo pokrajinskim svetom in objavimo v Svobodni besedi ter naj bi ga začeli uresničevati takoj.

Predsednik **Tit Turnšek**

Program aktivnega oddiha za člane ZB NOB in društva upokojencev

Talaso Strunjan, 4. 9.–9. 9. 2016

Vabimo vas na poletno 5-dnevno okrevanje članov vašega društva v Strunjan! Za vas smo pripravili širok izbor telesnih dejavnosti pod strokovnim nadzorom in pester animacijski program. Oddih v Talasu Strunjan na enem najlepših koščkov zelene obale, v prijetni družbi in med prijaznimi gostitelji bo zagotovilo za vaše boljše počutje.

Naša ponudba vključuje:

- namestitev v sobah hotelov Laguna ***, Vile **** ali Svoboda ****,
- polpenzion ali polni penzion z bogatimi samopostrežnimi obroki,
- neomejeno kopanje v bazenih z ogrevano morskovo vodo v hotelu Svoboda in prost vstop na plažo,
- vsaj tri dnevne dejavnosti vodene telesne vadbe (jutranja hidrogimnastika, vodna aerobika, vodeni sprehodi, nordijska hoja, sprostitvene vaje ob morju),
- bogat večerni animacijski program in organizacijo izletov po željah društva,
- 1 (eno) brezplačno zdravstveno predavanje ali predavanje o zdravi prehrani,
- 10 % popusta na vse zdravstvene storitve in storitve wellnessa,
- možnost **obročnega odplačila aranžmaja** s plačilno kartico na 3 obroke,
- **brezplačni avtobusni prevoz v zdravilišče in nazaj***.

	5-dnevno okrevanje v dvoposteljni sobi		5-dnevno okrevanje v enoposteljni sobi	
	polpenzion	polni penzion	polpenzion	polni penzion
HOTEL LAGUNA ***	210 EUR	260 EUR	255,50 EUR	305,50 EUR
VILE ***	220 EUR	270 EUR	265,55 EUR	315,50 EUR
HOTEL SVOBODA ****	305 EUR	355 EUR	385,50 EUR	435,50 EUR

Doplačilo za enoposteljne sobe v hotelu Laguna in v Vilah je 9,10 €/dan, v Hotelu Svoboda pa 16,10 €/dan. Cene veljajo na osebo, turistična taksa ni vključena v ceno (1,27 EUR na dan na osebo). Navedene cene že vključujejo zgornjo mejo vseh popustov in nanje ni mogoče uveljavljati dodatnih popustov. *Brezplačni avtobusni prevoz je vključen v ceno v primeru vsaj 20 udeležencev izleta iz vseh društev.

Opcija za potrditev ponudbe: 1. avgust 2016,
Rezervirane sobe za celotno skupino: 18/2 Vile, 5/2 Laguna in 5/2 Svoboda.
Kontaktna oseba: Marija, gsm: 031/303 755

Dr. Ljubica Jelušič, podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije,
na Srminu, 2. julija 2016 na tradicionalni proslavi petih krajevnih organizacij ZZB iz Slovenske Istre

»Naše veterane moramo vprašati, kako so videti fašistične milice, ki divjajo po vaseh in zažigajo hiše ter napadajo nič hudega sluteče civiliste. Kako se pojavijo takrat, ko država ni sposobna zagotoviti varnosti vsem svojim državljanom. Ali takrat, ko podcenjuje svoje lastne policijske ali vojaške enote, in se pojavijo škvadristi, politične milice, garde, ki hočejo varnost vzeti v svoje roke. To opozorilo potrebujemo tudi za našo lastno državo, ki je v 25 letih obstoja vojsko in policijo vse bolj potiskala na obrobje družbenega pomena. Da se ji to ne bi kdaj maščevalo?

Naše veterane moramo vprašati, kako je, ko se boriš za druge, skrbiš za sotovariše, misliš na prihodnost, ki morda ne bo tvoja, ampak tistih, ki bodo preživeli vojno morijo. Kako je, ko ne pričakuješ najprej zase ugodnosti, ampak skrbiš za to, da bi se prebili vsi! Danes nimamo več tega občutka! Zdi se celo, da so z vstopom v demo-

kracijo nekateri to razumeli kot trenutek za lastno bogatenje in ugodno preživetje na plečih številnih slabo plačanih delavcev in prekarjih tlačanov.

Skrbeti moramo ne le za tiste veterane, ki so še živi in med nami, temveč tudi za tiste, ki smo jih napisali na premnoge spomenike po naši državi. Vsaj štiristo spomenikov imamo, ki so posvečeni narodnoosvobodilnemu boju. Nekateri so vzorno urejeni in obnovljeni, ob njih se zbirajo vaščani in veljajo za središče vasi. Nekateri pa so pozabljeni, zaraščeni, skriti pred očmi ljudi in pred vestjo. Prav danes je pravšnji čas, da premislimo, ali imamo povsod register teh spomenikov in kako skrbimo zanje. Ne moremo pričakovati, da jih bodo urejali naši stari veterani, ki v mnogo primerih hodijo obiskovat te spomenike, jih čistijo po svojih močeh in se tam spominjajo svojih mrtvih tovarišev, soborcev in sobork, ki so za vedno ostali na straži za njih neizsanjane domovine. Pojdimo z njimi k tem spomenikom, očistimo jih in poslušajmo pripovedi naših veteranov! Videli boste, koliko znajo povedati o človečnosti, pogumu, to-

varištvu in vzdržljivosti! Videli boste, kako se bo njihov pogled zazrl nekam mimo vas v preteklost, v obraze tistih njihovih mladih soborcev, v požgane domačije, kri talcev in trpljenje izgnancev.

Veteranom moramo prisluhniti zato, da bi razumeli, zakaj se je treba bojevati proti vojni in proti sovraštvu med narodi. Pred tednom dni smo vsi v Evropski uniji imeli vajo iz sovraštva do tistih, ki zapuščajo našo skupnost. K odhodu Velike Britanije iz EU so pozivali desničarji, skrajni desničarji. Nasedli pa so jim vsi, tudi navadni ljudje brez lastnega mnenja, ki so v hujškanje in propagando verjeli bolj kot v svojo zdravo pamet. Le spomnimo se primera tiste vasi, v kateri so vsi glasovali za izhod iz EU, ko pa so jih vprašali, zakaj, so rekli, da od EU nimajo nič. Živijo pa v vasi, ki so jo v celoti obnovili s sredstvi EU! Ne glede na sovražnost, ki jo zdaj nekateri gojijo proti Britancem, moramo mi člani Zveze borcev ohraniti v spominu, da so za svobodo Evrope v prvi in drugi svetovni vojni na tleh Evrope umirali desetstisoči britanskih vojakov!«

Andreja Katič, ministrica za obrambo,
na slovesnosti ob dnevu državnosti in ob 160. obletnici odprtja Kadetnice v Mariboru, 23. junija 2016

»Novembra 1918, potem ko je v Mariboru general Maister prevzel vojaško oblast, je zaradi neurejenih razmer v takratni vojaški realki predlagal Narodnemu svetu v Ljubljani, naj z Dunaja pokliče podpolkovnika Davorina Žunkoviča in ga tu imenuje za poveljnika. To se je tudi uresničilo in razmere v Kadetnici so se temeljito uredile. Kraljevska vojaška realka pa se je 15. decembra 1918 z 200 gojenci v dveh stotnijah v Mariboru udeležila velike proslave zedinjenja in se izkazala na paradi. Eden izmed ključnih korakov na naši poti do samostojne države pa se je zgodil z zmago slovenskega narodnoosvobodilnega partizanskega boja skupaj z zavezniki nad okupatorjem – proti fašizmu in nacizmu – v drugi svetovni vojni.

Tudi v tem boju ima Maribor posebno mesto, tako zaradi prve uporniške akcije

na Slovenskem v drugi svetovni vojni, ki je bila tu organizirana že aprila 1941, kot seveda zaradi številnih štajerskih partizanov, ki so se z vsem domoljubjem hrabro uprli okupatorju, ki je imel trden namen izkoreniniti našo narodno identiteto. Leto 1945 je prineslo težko pričakovano svobodo in boljše življenje, utemeljeno na večji socialni pravičnosti. In utrla se je pot do samostojne in suverene države.

Za uresničenje tega hrepenenja so bili v predosamosvojitvenem in osamosvojitvenem obdobju potrebni ogromni napor. Vodila nas je velika enotnost, ki smo jo Slovenke in Slovenci izkazali na plebiscitu. In čeprav smo naredili vse, da se osamosvojimo mirno, je bilo žal treba našo mlado državo obraniti tudi v obrambnem, oboroženem spopadu.

Tudi v tem zgodovinskem obdobju ste se Mariborčanke in Mariborčani zelo izkazali. Ko je maja 1991 JLA prvič z vojaško silo posegla v miren proces osamosvajanja

Republike Slovenije in hotela onemogočiti usposabljanje pripadnikov nastajajoče Slovenske vojske v učnem centru v Pekrah, ste se odločno uprli in javno izkazali svojo pripadnost slovenstvu. Ob teh dogodkih je v Mariboru žal padla tudi prva žrtev za samostojno Slovenijo.

Samostojna in suverena Slovenija je bila dejansko naš skupni cilj. Razumski in srčni cilj. Le skupaj je bilo mogoče uspeti. Za ta cilj so se poenotile tudi tedanje politične stranke. Predosamosvojitvena in osamosvojitvena dejanja so slovenski narod združila v prizadevanjih za lastno državnost. Prav zaradi takratne enotnosti smo zmagali. Zato ni prav, da si nekateri po 25 letih pripisujejo vse zasluge za najpomembnejši trenutek slovenske zgodovine, vsem drugim pa to odrekajo. Osamosvojitve Slovenije je namreč zasluga vseh državljanov in državljanov Republike Slovenije, ki so se na referendumu plebiscitarno odločili za samostojnost.«

Milan Gorjanc, član Predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, ob 71. obletnici preboja na Menini planini, 2. julija 2016

»Sicer tega še nihče ni rekel, toda predsednik naše vlade je že podprl natovska prizadevanja na mejah z Rusijo, čeprav se bo čez nekaj dni slikal ob ruskem predsedniku Putinu. Nato hoče poleg ZDA, da tam sodelujemo v tej brambovski menažeriji z Angleži, Francozi in Nemci. Njim se bodo zagotovo pridružili naši natovski nadzavezniki Italijani in oni nas bodo ljubeznivo povabili, da stražarimo ob njihovem oporišču, kot so to primeri že več kot desetletje od Albanije, Bosne do Kosova in Afganistana. Za skupno obrambo je treba prispevati vsaj denar in še kakšnega vojaka. Rusija da grozi Poljski, baltskim državam, Ukrajini!

Kapitalistična Rusija naj bi spet ogrožala svetovni mir, kot je to počela komunistična Sovjetska zveza. Treba je ustvariti novega močnega sovražnika, da se bo ameriška vojaška industrija opomogla od 25-letne letargije zaradi slabe in nemočne Rusije. Treba je Rusijo prisiliti, da proda svoje bogastvo zahodnim kapitalistom, sibirski nafta in plin jih mikata. Če nas Rusija ogroža kot članico Nata, zakaj pa ne izstopimo iz te militaristične in militantne družine in ne postanemo nevtralni kot Avstrija?

In spet je naš predsednik izrekel zelo žalstavo besedo: Evropa bo federalna ali pa je ne bo. Zelo modro rečeno od človeka, ki je sicer zelo malo pripomogel, da smo pobegnili iz federacije, v kateri smo bili prvi, vodilni in najbogatejši. Zdaj naj bi pa zlezli

v federacijo, v kateri bomo najmanjši, med najbolj revnimi in naš glas ne bo segel niti do sosednje vasi, kaj šele v deveto deželo. V vsaki federaciji se veliki dogovorijo na škodo majhnih. Zagotovo bomo na nemško-francoskem vlaku stali na hodniku na eni nogi. Mogoče pa bomo nekoč postali cokla temu vlaku, kot smo to bili v rajni Avstro-ogrski, pa v Kraljevini in pa v Titovini. Samo zdaj ne bomo izstopili po svoji volji in s svojo odločnostjo. Brcnili nas bodo z vlaka, pa še hvaležni jim bomo! Spet bomo imeli priložnost, da se združimo in postavimo na svoje noge, da zaživimo svobodno vse do dne, ko nas bo neka nova politična elita zvlekla v neko novo družino. Predsedniku države pa bi svetoval stari slovenski pregovor, da je vsaka neizrečena beseda zlata vredna.«

Luigia Negro, predsednica Zveze slovenskih kulturnih društev za Videmsko pokrajino in borka za pravice slovenske manjšine, na slovesnosti ob 31. spominskem pohodu na Triglav, Pokljuka, 9. julija 2016

»Če primerjam to, kar je danes tu, in kaj je na naši strani, moram povedati, da je pri nas pot na Triglav – kot simbol slovenstva – še dolga. Ovinkasta je, včasih ozka, včasih malo nevarna, včasih piha veter ali burja, včasih je veliko smerokazov, ki peljejo drugam, zgodi se, da tolče tudi toča, a mnogokrat je tudi lepo vreme. Na tej poti smo kot nekakšni prvošolci, ki se morajo še veliko naučiti.

Pri nas smo ostali skoraj tako, kot je bilo v Sloveniji pred nekaj stoletji. Nismo – večina – doživeli kulturnega, jezikovnega, identitetnega procesa, ki je potekal in še poteka v Sloveniji od Trubarja in od prve polovice 19. stoletja dalje. V Videmski pokrajini, morda prav v Reziji, smo med zadnjimi, tisti bolj oddaljeni tako z naravnega vidika kot z vidika samozavesti. Torej smo daleč ne samo zaradi oddaljenosti, ampak tudi zgodovinsko.

In kaj delamo? Trudimo se ohraniti vse to, kar je mogoče – na primer naša narečja, ki so povezava s slovenskim jezikom, s slovenskim svetom, in se učimo knjižni je-

zik. Počasi se učimo tudi našo skupno zgodovino. To bolj malo poznamo. V šolah se učimo zgodovino Egipčanov, Rimljanov, srednjega veka, naše pa ne.

Dobre izkušnje in rezultate na jezikovnem področju imamo predvsem v Benečiji, kjer so v 70. letih začele uspešno delovati naše slovenske ustanove: naj omenim samo uspeh dvojezične šole v Špetru, delovanje Kulturnega društva Ivana Trinkina in Inštituta za slovensko kulturo, Glasbene matice, raznih kulturnih društev, tednika Novi Matajur, 14-dnevnika Dom, radijske oddaje ... Širi se zanimanje za slovenski knjižni jezik. Vse to pomaga tudi nam v Terski dolini, Reziji in Kanalski dolini. Pri nas v Reziji se je začelo zavedanje, da govorimo slovensko narečje, v 80. letih prejšnjega stoletja. Prva knjiga, napisana od Rezijana, v kateri je zapisano, da je rezijansko slovensko narečje, je iz prve polovice osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Včasih je pot strma in malo nejasna. Še danes, ko razni javni upravitelji trdijo, da se pri nas ne govori slovenskega narečja – se skoraj bojiš, kam boš padel. In veliko naših ljudi se tako usmeri drugam. Za nas, ki se zavedamo, da govorimo slovensko

narečje in da naša identiteta ni samo lokalna, domača, ampak lahko gre čez hribe, da se združi z drugimi našimi, ki govorijo kot mi, pa so naša stalna opora stroka (jezikoslovci), kultura/znanje in zaščitni zakoni. To nam pomaga ostati na poti.

Tako kot je prav po gorah, da hodiš počasi in previdno, a vedno naprej, tako je tudi z nami, ki smo na tej poti. Počasi in previdno. Naše delovanje gre naprej. Skušamo delati pozitivno. Skušamo delati lepe reči, dobre volje in dobrega razpoloženja nam ne manjka.

Skrbi pa nas, da se doline počasi praznijo, rodi se malo otrok, mladi ne dobijo dela in gredo po svetu. Asimilacija pa je v teku. Zato je skrb naših institucij v okviru slovenske manjšine, predvsem v Videmski pokrajini, če je le mogoče, usmerjena tudi v gospodarski razvoj naših dolin, da bi lahko dali možnost našim ljudem ostati doma v naših krajih. Pri tem je tudi treba omeniti, kako je pomembno čezmejno sodelovanje, na primer v okviru evropskih projektov. Ne gre samo za sredstva, pomembno je tudi, da se družimo, da se poznamo in da skupaj nekaj naredimo. Dobro je tudi to, da se govori o Evropi, tako da so naše vizije bolj visoke in širše.

Dr. Tomaž Čas, predsednik Zveze policijskih veteranskih društev Sever, na slavnostni razširjeni seji glavnega odbora ZZB NOB v Ljubljani, 21. junija 2016

»Osvobodilna fronta je povejevala celotnemu osvobodilnemu gibanju na Slovenskem in izpolnila večino narodnopolitičnih ciljev, osvobodila je slovenski narod in uspešno ji je priključiti Primorsko. Z osamosvojitvenimi procesi in osamosvojitveno vojno v letu 1991 pa smo izkoristili pravico do samoodločbe in odcepitve, ki je bila izborna po drugi svetovni vojni po zaslugi OF. Koncept narodne zaščite je v letu 1990 omogočil organiziranje Manevrne strukture narodne zaščite, ki se je nato preoblikovala v Slovensko teritorialno obrambo (Čepič in drugi, 2010: 10) in pozneje v slovensko vojsko.

Dovolite mi, da v kratkem opišem nekatere manj znane, vendar zelo pomembne dejavnosti slovenske milice konec osemdesetih let 20. stoletja, ki jih lahko uvrščamo med zelo pomembne demokratične in osa-

mosvojitvene procese, in sicer:

– uprli smo se zahtevi ZSNZ, da je treba uniforme milice v celotni državi urediti tako, da nihče ne bi opazil, da je miličnik prestopil republiško mejo;

– uprli smo se poskusu vzpostavitve enotnega informacijskega sistema organov za notranje zadeve v Jugoslaviji;

– uprli smo se pritiskom Jugoslovanske ljudske armade po širjenju pristojnosti vojakov pri varovanju državne meje Republike Slovenije s stometrskega pasu v kilometrski obmejni pas, v primeru izrednih razmer pa celo na od 5- do 10-kilometrski pas (Celar, 2001: 9);

– že konec leta 1989 je milica od JLA prevzela širše varovanje objektov Gotenica – in uprli smo se tudi širjenju zvezne pristojnosti na področju javne varnosti itd.

Zelo pomembno je poudariti, da je milica že leta 1989 začela v strogi tajnosti pripravljati celoviti sistem varovanja državne meje z Republiko Hrvaško. Tako je bil že

aprila 1990 pripravljen prvi predlog varovanja državne meje, ki je določal 600 miličnikov in mejne prehode, ki jih imamo danes (Čas, 1999: 28). Vse to je milica počela zaradi svoje pripadnosti službi, ki je delovala po načelu pravne države oziroma zaradi svoje lastne identitete, ki je bila vezana na identiteto slovenskega naroda, na domoljubje Slovencev (Čas, 2009/1:179).

V teh procesih je bila izjemno pomembna tudi akcija Sever leta 1989, ki je preprečila »miting resnice«, saj če bi 'miting resnice' uspel, ne bi bilo prvih svobodnih volitev in vsega drugega povezanega s tem. Z akcijo Sever je bil preprečen poskus, da bi slovensko vodstvo na zrežiranih mitingih zamenjevale nahujskane množice iz drugih republik. Slovenska milica je dokazala, da v Sloveniji veljata red in zakon in da demokratizacija poteka organizirano, dogovorno, s postopnim sprejemanjem zakonodaje in njenim spoštovanjem ter s spoštovanjem legalnih institucij.«

Peter Bossman, župan Pirana, ob praznovanju 4. julija, nekdanjega dneva borca, pred domom krajanov na Belem križu nad Piranom, 2. julija 2016

»Danes se zdi, da se naša družba nevarno oddaljuje od vrednot, na katerih temelji naša svoboda. Vedno glasnejši so tisti, ki nas želijo razdeliti na dve Sloveniji.

Na levo in desno, na bogato in revno. Ne verjamem v prihodnost dveh Slovenij. Ne verjamem v Slovenijo, v kateri delavci hlapčujejo tujemu kapitalu. Verjamem v enotno domovino, ki temelji na vrednotah narodnoosvobodilnega boja,

na pogumu bork in borcev v drugi svetovni vojni, na njihovi želji, da živimo svobodni.

Zato me boli, ker moram vedno znova spremljati poskuse razvrednotenja pomena narodnoosvobodilnega boja za dnevno-politične cilje. Laži, s katerimi želijo poraženci zabrisati svojo sramotno sled v zgodovini, so vedno bolj predrzne. Zato moramo biti tudi mi pri obrambi resnice še bolj odločni. To je naš dolg do junakov, ki so pred skoraj sedmimi desetletji v teh krajih umirali za našo svobodo in prihodnost.

Zato se moram iskreno zahvaliti Obmo-

čnemu združenju borcev za vrednote NOB Piran, ki pri nas tako vzorno skrbi za ohranjanje izročila NOB, za pridobitev osamosvojitvene vojne in slovenstva. Zavedam se, da svoje poslanstvo opravljate v vedno težjih razmerah, saj vam lokalna skupnost zaradi zaostrenih gospodarskih razmer ne more zagotoviti toliko sredstev, kot jih potrebujete. Kljub temu pa svojo vlogo pri ohranjanju zdravih temeljev domovine in skrbi za to, da se družba razvija na načelih pravičnosti, enakosti in solidarnosti, še naprej opravljate brežhibno.«

Vsi govori so v celoti objavljeni na naši spletni strani.

SVOBODNA
B E S E D A

www.svobodnabeseda.si

facebook: Svobodna beseda

e naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Dimitrij Jerič - Mitja

Na začetku decembra lani je po hudi bolezni ugasnilo življenje uglednega upokojenega podpolkovnika JLA Dimitrija Jeriča – Mitje iz Logatca. Mitjev življenjski opus je bil zelo bogat in ustvarjalen. Rodil se je v Žireh 20. januarja 1927 v napredni uradniški družini. Ker je bil oče financar, so družini premestili na Rakek. Mitjeva soproga Tilka omenja, »da je Mitja svoj najlepši del otroštva preživel na Rakeku in ostal nanj čustveno vezan vse do poznih let. Na Rakeku je s šestim letom stopil v šolo in jo 1942 tudi končal.«

V času okupacije je simpatiziral s partizani, saj je bil član ZSM, zato so ga poslali na prisilno delo, kar je v njem še povečalo odpor proti okupatorjem in domačim kolaborantom. Po osvoboditvi se je kot aktiven mladinec vključil v udarniško delo in leta 1946 sodeloval pri gradnji proge Brčko – Banoviči. Naslednje leto pa je odšel v oficirsko artilerijsko šolo. Nato je končal višjo šolo za šport, tedaj imenovano DIF, in postal učitelj smučanja na Jahorini ter sodeloval na vojaških prvenstvih v športnih panogah.

Leta 1955 se je poročil z domačinko Tilko. Po upokojitvi sta v skromnih razmerah zgradila dom v Logatcu in se tako

rešila stalnih premeščanj po vsej nekdanji državi. Kot navdušen športnik in planinec je s soprogo Tilko prehodil slovensko planinsko transversalo, številne vrhove planin. Aktiven je bil tudi v domačem smučarskem klubu in vanj vključil tudi prijatelja Jožeta Omerzuja, ki mu je kasneje

pomagal s fotografijami za brošuri o partizanskih snežniških bolnicah. Ob vseh teh dejavnostih pa je bil še posebej aktiven član Zveze borcev za vrednote NOB. Udeležil se je številnih srečanj in proslav ter vodil ljudi na ogledne znanih partizanskih krajev. Svoje bogate izkušnje in znanje, predvsem iz topografije je izkazal z izdelavo skic za monografijo dr. Damjana Guština in dr. Martina Premka o Notranjskih odredih. To ga je tudi spodbudilo, da je sestavil vodič Po poteh slovenskih partizanskih poteh pod Snežnikom. Pripravil je tudi drugi del z naslovom Vodič po poteh slovenskih partizanskih bolnišnic in civilnega taborišča pod Snežnikom na hrvaški strani meje. V to delo je vložil veliko truda in naporov ter to delo pretežno tudi sam financiral. Predstavitve druge brošure pa mu je preprečila bolezen in prezgodnja smrt.

Vrednost tega dela je predvsem v tem, da so kraje postojank vnesli v kataster, da je zarisal poti, koordinate in azimut, oddaljenost ene od druge ter čas hoje. Brošuri sta tako trajen spomin na čase NOB. Pokojni Mitja je poudaril, da sta oba vodiča posvečena vsem ranjencem, zdravniškemu osebju ter ostalim, ki so skrbeli za varstvo in oskrbo bolniških postojank – prebivalstvu tostran in onstran stare Rapallske meje ter prebivalstvu Gorskega Kotarja. Vsem, ki smo ga poznali in z njim sodelovali, bo ostal v srcih in mislih - še zlasti pa prijateljem, ki so mu pomagali pri realizaciji njegovega projekta.

Anton Avsec

Karel Sever

Na bodonskem pokopališču smo se oktobra lani s spoštovanjem poslovili od partizana Karla Severja, iskrenega prijatelja in tovariša, borca Prekmurske brigade in srčnega Bodončarja. Mirno in tiho je bilo slovo, takšno kot je bilo

vse njegovo življenje. Vse življenje se je razdajal drugim, za družbo, za vas in pomoči potrebnim ljudem. V času druge svetovne vojne se je kot mladenič vključil v NOB in na razne načine pomagal borcem. Postal je borec Prekmurske brigade in sodeloval v bojih z izdajalci pri Dravogradu. Kasneje se je aktivno vključil v izgradnjo porušene domovine. Pri tem je bil tudi zelo uspešen, saj so mu bile zaupane odgovorne naloge, ki je zelo dosledno in uspešno ter odgovorno opravljal. Bil je dolgoletni zelo aktivni član borčevske organizacije,

nadvse uspešno in plodno je sodeloval z Domoljubnim krajevnim združenjem Puconci. Radi smo se družili z njim, še posebej takrat, ko se je med nami pojavil v partizanski uniformi in nam je pripovedoval življenjske zgodbe iz NOB in iz svojega bogatega življenja.

Pogosto je govoril tudi o krivicah današnjega časa in nespoštovanju vrednot NOB. Krivice so ga zelo razburile in mnogokrat je dejal, da se zanje ni boril in da bi tudi skoraj žrtvoval svoje mlado življenje.

Za njim bo ostal nepozaben spomin na skromnega in srčnega tovariša in domoljuba.

Jože Časar,

predsednik Domoljubnega krajevnega združenja Puconci

Tilka Blaha

Konec junija smo se poslovili od aktivistke OF, interniranke, povojne vsestranske družbene delavke, članice ZZB za vrednote NOB Ljubljana – Tilke Blaha, rojene Pirnat.

Življenjska pot tovarišice Tilke Blaha je bila burna in težka. Rodila se je leta 1925 v kajžarski družini v Zgornjih Gameljnah pod Rašico nad Ljubljano. Pri hiši so bili štirje otroci, dva brata in dve dekleti. Oba brata sta bila v partizanih, najmlajši je padel kot borec, starejša sestra pa je umrla že leta 1943.

Leta 1941 so Nemci požgali vas Rašico. Nato so sledili izseljevanja ljudi in grožnje družinam, katerih svojci so bili v partizanih. Zajeli so tudi večino borcev Rašiške čete. To je občutila tudi Tilkina družina.

Tilka je kot 18-letno dekle postala aktivistka OF, leta 1943 je postala tudi članica

Skoja in zatem KPS. To je bil čas, ko so aktivisti OF, posebno skojevci, dobivali težke naloge in sprejemali odločitve tudi za ceno lastnega življenja. Tilka je pogosto pripovedovala o akcijah, ki so jih izvajali aktivisti OF, med drugim tudi kurirske naloge. 30. julija 1944 so Nemci obkolili Gameljne, zaradi izdaje je gestapo večino aktivistov OF in Skoja aretirjal in zaprl v Begunje na Gorenjskem, med njimi je bila tudi Tilka. Zdržala je mučenje in bila obsojena in poslana v taborišče za kriminalce Aichach pri Augsburgu v Nemčijo. Z njo so bile še zapornice Mara Bešter, Marica Brejc, Slavka Dovgan. V taborišču so bile nemogoče razmere, toda z medsebojno pomočjo so vzdržale vsa ponižanja, domov se je Tilka vrnila julija 1945.

Po vojni je delala na področju ljudske oblasti, bila je članica CK Ljudske mladine (1945–1956), odgovorna za delo osnovnošolske in srednješolske mladine. V tem času je bila tudi urednica časopisa Mladina. Diplomirala je leta 1964 na ljubljanski Visoki šoli za politične vede. Kot diplomirana po-

litologinja je delala v zvezi Svobodnih in prosvetnih društev Slovenije, v sindikatih, v Zvezi delavskih univerz Slovenije. Ukvarjala se je z izobraževanjem in kulturo, preučevala motiviranost za usposabljanje in učenje delavcev ob delu in o tem veliko pisala. Kot podpredsednica Republiške konference SZDL (1979–1983) se je največ posvečala družbenoekonomskemu položaju kmetov, delavk in položaju žensk. Vodila je koordinacijski odbor za družbenoekonomski položaj žensk. Vseskozi se je zavzemala za enakopravnost žensk, zato je bila leta 2000 kot članica glavnega odbora ZZB NOB Slovenije pobudnica za ustanovitev Društva Dobrníč, ki skrbi za ohranjanje spomina na vlogo žensk v NOB in nadaljuje delo AFŽ, ki je bila ustanovljena 1943 v Dobrníču. Tilka je bila častna članica Andragoškega društva Slovenije (ADS), saj je bila med pobudniki, ustanovitelji in nosilci tega društva v Sloveniji. Do leta 2005 je bila predsednica Kluba brigadirjev Ljubljane in ustanoviteljica koordinacijskega odbora klubov Mladinskih delovnih brigad (MDB) Slovenije, ki so do leta 2000 delovali pri glavnem odboru ZZB NOB Slovenije. Zaradi njenih zaslug so ji podelili naziv častna predsednica Kluba MDB Ljubljana. Sodelovala je v uredniškem odboru pri nastajanju knjige *V korak s časom o mladinskem prostovoljnem delu in pri dokumentarnem filmu pod avtorstvom Neve Kodelja z naslovom Bili smo mladi takrat*. Film so prikazali na nacionalni televiziji in tudi na srečanjih brigadirjev in v šolah. Prav tako je sodelovala v uredniškem odboru za izdajo knjige *Ilegalčki*.

Vse dokler ji je zdravje dopuščalo, je bila Tilka Blaha zelo delavna tudi v ljubljanski mestni borčevski organizaciji, v Društvu izgnancev in internirank ter društvu Zeleni prstan in Društvu Dobrníč. Za svoje delo je bila večkrat odlikovana, med drugim je prejela red dela z zlatim vencem in Žagarjevo nagrado kot najvišje priznanje za delo v kulturi in izobraževanju.

Julijana Žibert

Marija Operčkal - Jasna

V juniju smo se poslovili od Marije Operčkal - Jasne, ki se je rodila leta 1927 na Tolstem Vrhu pri Slovenskih Konjicah v kmečki družini kot druga izmed treh otrok. Že v otroštvu je kazala nenehno željo po znanju in spoznanju novega, in to tako da je bila pripravljena v snegu in temačnih urah pešačiti čez goro v meščansko šolo v Slovenskih Konjicah.

Med vojno se je vključila v OF. Sodelovala je s kurirji, ki so se utaborili v bližini njenega doma, hranili pa pri njih doma. Organizirala je mladinsko organizacijo, ki je sodelovala v vseh pomembnih akcijah pri zbiranju hrane in skrbi za ranjence, saj je bila nedaleč stran partizanska bolnica. Neposredno zvezo je imela z odborom OF celjskega okrožja.

Po vojni je Jasna nadaljevala šolanje v Mariboru in dobila prvo zaposlitev kot učiteljica v Zrečah pod Pohorjem.

Tega obdobja se je vedno rada spominjala. Kljub ljubezni do domačih krajev jo je pot vodila naprej v Ljubljano, kjer se je strokovno izpopolnjevala in nato zaposlila. Leta 1962 je prevzela vodenje vrtca Mladi rod v Savskem naselju. Tedaj je bil to majhen vrtec z malo otroki. Sledila je potrebam in zahtevam časa in si prizadevala za nenehen razvoj ustanove Mladi rod, ki se je pod njenim vodstvom razširila na več

enot. Vrtec je postal velika in sodobna ustanova na visoki ravni. Vodila ga je vse do upokojitve.

Marija Operčkal – Jasna je znala pritegniti ljudi in v njeni družbi je bilo vedno veselo. Skrb za otroke, predvsem za revne in zapuščene, jo je vedno globoko pritegnila, pomoč potrebnim je bil njen življenjski moto. Bila je aktivna tudi na družbenem in političnem področju v mestu Ljubljana in občini Bežigrad. Izvoljena je bila v mestno skupščino, kjer je predsedovala zboru občin. Aktivno je sodelovala v Zvezi združenj borcev za vrednost NOB in v drugih političnih organizacijah. Za svoje delo je dobila vrsto republiških in občinskih priznanj, med drugim red dela z zlatim vencem in najvišje priznanje za delo v prosveti – Žagarjevo nagrado v letu 1976, na katero je bila zelo ponosna.

Julijana Žibert

Vida Kulovec

Konec junija smo se poslovili od Vide Kulovec, partizanke, aktivistke, povojne družbene delavke.

Rodila se je 15. novembra leta 1919 v družini z desetimi otroki v kraju Dobe pri Kostanjevici na Krki. Živeli so v eno-

sobnem stanovanju, ki ga je njen oče dobil v najem kot gozdarski inšpektor. Imela je zelo dobro, dobrodušno, veselo, zelo močno in predvsem izjemno pogumno mamo. Oče je umrl v njenem desetem letu življenja. Po smrti očeta so živeli z mamo, brati in sestrami zelo skromno živ-

ljenje v hišici blizu Kostanjevice na Krki. V veselje sta ji bila plavanje v Krki in lovjenje rakov v bližnjem studencu, kar je bila velikokrat edina hrana za vso družino. Skrbela je za mlajše brate in sestre.

V partizane je stopila 7. maja 1942. Bila je borka v Zahodnodolenjskem odredu, od maja leta 1943 pa v 1. Cankarjevem bataljonu. Sodelovala je v številnih bojih. Velikokrat je pripovedovala, kje vse so napadali okupatorje, in v šali dodala, da je preživela zato, ker je hitro tekla in je krogle niso mogle zadeti. Povedala je, da so jo njeni sovražniki domobranci, ker niso imeli njene fotografije, opisali kot svetlolasko z divjim pogledom. Med vojno je spoznala Cirila Kulovca, spomeničarja, ki je v partizane vstopil takoj po začetku vojne leta 1941.

Vida je bila zelo dejavna na različnih pomembnih položajih. Zaposlena je bila kot načelnica v takratnem Republiškem sekretariatu za notranje zadeve, pozneje v Skupščini Slovenije kot pomočnica republiškega sekretarja in na številnih pomembnih funkcijah. Sodelovala je tudi v Zvezi združenj borcev NOB. Več mandatov je bila članica predsedstva zveznega in republiškega odbora ZZB NOB.

Posebej se je ukvarjala s socialnimi in zdravstvenimi vprašanji borcev. Na začetku devetdesetih let je bila članica Sve-ta Republike Slovenije. Kot rezervna oficirka je bila aktivna tudi v Zvezi rezervnih vojaških starešin, bila je pobudnica ustanovitve skupnosti borcev VOS OF in članica odbora za zgodovinsko dejavnost.

Vida Kulovec je bila vojna veteranka. Dobila je številna odlikovanja, med drugimi red zaslug za narod III, red bratstva in enotnosti II, red za hrabrost, red dela III., red republike s srebrnim vencem, red dela z rdečo zastavo, red zaslug za narod z zlato zvezdo ...

MO ZZB NOB Ljubljana

Marjetka Popovski in pevska skupina Cvet v laseh postajajo vse bolj priljubljene gostje na prireditvah.

Plaketo mesta Ljubljane je letos prejel tudi Taboriščni odbor Ravensbrück - Auschwitz, na fotografiji nekdanji taboriščnici, dr. Stanka Krajnc Simoneti in Dara Valič, ter Matjaž Špat.

Obiskovalci na Jančah: v ospredju borca Stanislav Simšič (Dolomitski odred) in Jože Simšič Jelen (Rakovška četa)

Za vodenje in program slovesnosti na Poljani pri Prevaljah, na kraju zadnjih bojev druge svetovne vojne, so letos poskrbeli dijaki Gimnazije Ravne na Koroškem. V ospredju je evropska poslanka Tanja Fajon.

Srečanje borcev na Pokljuki (z leve): Ivo Miklavčič, Janko Heberle, Franc Sever Franta in Albin Pibernik

Množica na slovesnosti na Menini planini.

Gregor Krištof, slavnostni govornik pred spomenikom na Komelju.

Lehen:

ZB za vrednote NOB Radlje ob Dravi, KO borcev za vrednote NOB Podvelka, vabi v soboto, **30. julija, ob 11. uri** na tradicionalno slovesnost pri pomniku NOB ob Urbančevi koči v spomin na ustanovitev Prve pohorske čete. Spominsko slovesnost bo popestril kulturni program, v katerem bodo sodelovali: Moški pevski zbor Stane Sever z Ribnice na Pohorju, pevke Šentjančanke, Pevski zbor upokojencev Vuzenica, pevka Ana Grdadolnik, domači pevski zbor KUD Lehen, Gabrijela Planinšič, Tadej Vilar, Milena Končnik in drugi. Slavnostna govornica bo Ljubica Jelušič, podpredsednica ZZB NOB Slovenije.

Zagorje ob Savi:

ZZB za vrednote NOB Zagorje ob Savi v sodelovanju z Občino Zagorje ob Savi vabi na tradicionalno prireditev v spomin na ustanovitev Revirske partizanske čete. Slovesnost bo v nedeljo, **31. julija, ob 11. uri** pri spominskem znamenju četi v gozdu nedaleč od planinskega doma na Čemšeniški planini. Obiskovalci z osebnimi avtomobili se lahko pripeljejo pod planino na Prvine, od koder je potem približno uro hoje do kraja dogodka. Osrednji govornik bo Miloš Prosenec, predsednik ZZB za vrednote NOB Zagorje ob Savi.

Murska Sobota:

Zveza Romov Slovenije in Mestna občina Murska Sobota vabita ob svetovnem dnevu spomina na romske žrtve holokavsta v drugi svetovni vojni na odkritje spominske plošče, ki bo v torek, **2. avgusta, ob 17. uri** v Slovenski ulici 11 v Murski Soboti. Spominsko ploščo bodo odkrili Damjana Pečnik, državna sekretarka na kulturnem ministertvu, župan Aleksander Jevšek in Jožek Horvat - Muc, predsednik Zveze Romov Slovenije.

Polom, Kočevje:

ZZB za vrednote NOB Kočevje skupaj z odborom XVIII. divizije vabi na srečanje v spomin na ustanovitev in boje jurišnega bataljona XVIII. divizije v Suhi krajini in obletnico roške ofenzive, ki bo v Polomu pri Kočevju v soboto, **6. avgusta, ob 11. uri**. Spominski dogodek bodo obogatili z bogatim kulturnim programom. **Ob 9.30** bo polaganje vencev v spominskem parku na pokopališču v Starem Logu, **ob 10.30** pa bo polaganje venca ob spomeniku padlih v Polomu. Osrednji del programa bo pri Vaškem domu v Polomu.

Radovljica:

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica vabi v soboto, **6. avgusta, ob 11. uri** na spominsko slovesnost ob 75. obletnici ustanovitve Cankarjevega bataljona in ob prazniku Občine Radovljica. Slovesnost s kulturnim programom bo pri Partizanskem domu na Vodiški planini (Jelovica). Za dolgoletno prizadevno delo v organizaciji Zveze borcev bodo na prireditvi podelili plaketi ZZB za vrednote NOB Slovenije dvema članoma ZZB za vrednote NOB Radovljica.

Cerklje na Gorenjskem:

Združenje borcev za vrednote NOB Kranj, občinska organizacija ZB Cerklje na Gorenjskem, vabi v **soboto, 13. avgusta**, na pohod in spominsko slovesnost v spomin na padle borce 2. grupe odredov in Krvavške čete – Kokrškega odreda. Zbrali se bomo **ob 9. uri** pri lovski koči LD Krvavec na Štefanji gori. Po poti spomina in tovarištva bomo prišli do grobišča padlih borcev na Brezovici pod Krvavcem, položili venec in izvedli krajši kulturni program. Zatem se bomo vrnili na izhodišče, kjer bosta pri lovski koči kulturni program in se tovariško druženje.

Žlan v Bohinju:

ZZB za vrednote NOB, KO Polje Bohinj, vabi na sedmo tradicionalno proslavo v počastitev prvega padlega talca Bohinja, Franca Podlipnika, in vseh žrtev druge svetovne vojne v Bohinju. Proslava bo v **soboto, 20. avgusta, ob 13. uri** v vasi Žlan v Bohinju, pred stanovanjsko hišo Žlan 2. Slavnostni govornik bo predsednik ZZB za vrednote NOB Tit Turnšek, v kulturnem programu bodo med drugim nastopile tudi članice ženskega pevskega zbora KD Bohinj, sledila bosta polaganje venca k spominski plošči in tovariško druženje.

Graška gora/Velenje:

Veteranske in domoljubne organizacije občine Velenje, Planinsko društvo Velenje in Društvo brigadirjev Velenje vabijo na 30. spominsko srečanje borcev, planincev in članov veteranskih organizacij, ki bo v soboto, **27. avgusta, ob 11. uri** na Graški gori – gori jurišev. Slavnostna govornica bo obrambna ministrica Andreja Katič. V kulturnem programu bodo sodelovali Moški pevski zbor Slava Klavora iz Maribora, Moški pevski zbor KUD Ravne pri Šoštanju, Marjetka Popovski in drugi.

Iz Ljubljane bo organiziran avtobusni prevoz z odhodom ob 8. uri izpred dvorane Tivoli. Prijave zbira Danica Dolničar na telefonski številki: 051/420-919.

Semič:

Občina Semič, odbori domicilnih enot VII. korpusa in območni odbor ZZB za vrednote NOB Semič vabijo na 57. srečanje borcev in krajanov Bele krajine, ki bo v nedeljo, **28. avgusta, ob 11. uri** v parku pri gasilskem domu v Semiču. Po pozdravu županje občine Semič Polone Kambič bo sledil belokranjski folklorni program. Slavnostni govornik bo poslanec državnega zbora Janko Veber. Spominjali se bomo bojev za obrambo svobodne Bele krajine, skupnih bojev z enotami hrvaških partizanov proti nemškim in kolaborantskim enotam in delovanja partizanske bolnice Topolovac v vasi Črešnjevca, od koder je bilo več kot 2800 ranjencev evakuiranih v zavezniške bolnice.

Iz Ljubljane bo organiziran avtobus z odhodom **ob 8.30** izpred hale Tivoli. Prijave zbira Tatjana na telefonski številki: 1/4325-241.

Ljubljana:

ZZB za vrednote NOB Ljubljana Bežigrad vabi v Strunjan na enodnevnem kopalne izlete s kosilom. Izlete organizirajo vsak četrtek v avgustu in septembru. Cena izleta za skupine nad 25 oseb je 25 evrov na osebo in vsebuje samopostrežno kosilo v restavraciji hotela Svoboda in prevoz. Odhodi so: **ob 7. uri** tržnica Koseze (postaja LPP, smer mesto), **ob 7.10** Kino Šiška (postaja LPP, smer mesto) in **ob 7.15** Razstavišče (postaja LPP, smer mesto). Prijave so obvezne vsaj dva dneva pred odhodom na telefonski številki: 031/ 303 755. V primeru, da bo prijavljenih manj kot 25 udeležencev, bo izlet odpovedan.

Jubilejno srečanje internirancev v Portorožu

Taboriščni odbor Ravensbrück Auschwitz pri ZZB za vrednote NOB Slovenije pripravlja tradicionalno, tokrat že 55. vseslovensko srečanje nekdanjih internirank in internirancev, političnih zapornic in zapornikov, izgnank in izgnancev ter ukradenih otrok nekdanjih nacifašističnih taborišč in zaporov, njihovih svojcev in prijateljev. Srečanje bo potekalo od **petka, 9., do ponedeljka, 12. septembra**, v hotelih Life Class (Slovenija, Riviera) v Portorožu. Osrednja slovesnost pa bo v **nedeljo, 11. septembra**, ob 11. uri v Kongresnem centru dvorane Colombo Hotela Slovenija v Portorožu.

Slovesnost bo potekala pod osebnim pokroviteljstvom predsednika države Republike Slovenije Boruta Pahorja, slavnostna govornica bo obrambna ministrica Andreja Katič. V kulturnem programu bodo sodelovali: Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, orkester Slovenske vojske s solisti, Tinkara Kovač in recitatorji.

Cena polpenziona v dvoposteljni sobi je 51 evrov na dan – skupaj tri dni 153 evrov. Dodatek za enoposteljno sobo je 18 evrov na dan. Namestitev bo v hotelih Riviera in Slovenija. V ceno je vključeno: DDV, pijača dobrodošlice, uporaba zunanega in notranjega bazenskega kompleksa hotela, rekreacijski in animacijski program, vstop v igralnico Casino Portorož. **Prijavite se lahko do vključno ponedeljka, 5. septembra, na naslov: ZZB za vrednote NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, ali po telefonu: 01/434-4445, 01/434-4619, gsm: 051/392-120; ali na e-naslov: info@zzb-nob.si.**

Rab:

Taboriščni odbor Rab – Gonars vabi ob 73. obletnici osvoboditve taboriščnikov iz italijanskega fašističnega koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rabu na spominsko slovesnost, ki bo na pokopališču v Kamporju na otoku Rabu, v soboto, **10. septembra ob 16. uri.**

Iz Ljubljane in Kočevja bo organiziran avtobusni prevoz. Informacije na telefonski številki 01/434-44-45 oziroma na območnih odborih ZZB. Za odhod iz Kočevja pa na številko 041 953 065, Jože Oberstar. Za odhod iz Kočevja pa na številki 041/953-065, Jože Oberstar.

Ustanova Dr. Šiftarjeva fundacija je praznovala dvajsetletnico

Vrt spominov in tovarištva

V baročnem salonu Pomurskega muzeja v Murski Soboti so na začetku julija proslavili dvajsetletnico delovanja Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije. Prav tam je bila namreč 5. julija leta 1996 podpisana ustanovna listina, ki jo je podpisal tudi dr. Vanek Šiftar (1919–1999), ustanovitelj in gonilna sila te ustanove.

// VIR: spletna stran Ustanova Dr. Šiftarjeva fundacija

Dr. **Vanek Šiftar** je bil profesor prava in zaslužni profesor univerze v Mariboru. Izhajal je iz napredne kmečke družine Šiftar na Petanjcih v Prekmurju. Skupaj z družino je tam zasnoval Vrt spominov in tovarištva, v katerem so zasadili rastline s simbolnim pomenom. Vrt

bote, je zaradi odličnih rezultatov dela fundaciji izročil zahvalno listino Mestne občine Murska Sobota. Pozdrave predsednika Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Tita Turnška je udeležencem seje prenesel Evgen Emri, predsednik ZZB NOB Murska Sobota. O pomenu ustanove, rezultatih njenega

Vrt spominov in tovarištva je zanimiv vseh letnih časih.

Utrinek s slovesnosti

je tudi kulturni spomenik. Posebnost tega vrta so številne podarjene rastline in predmeti zgodovinske vrednosti. Pri našli so jih nekdanji borci proti fašizmu, posamezniki in predstavniki organizacij iz Evrope pa tudi z drugih celin. S spominskimi darili so bile povezane tudi pretresljive izpovedi usod ljudi med drugo svetovno vojno.

Na tokratni slovesni seji so predstavili publikacijo *Začrtana in prehojena pot Ustanove Dr. Šiftarjeva fundacija 1996–2016*, ki jo je uredil Franc Kuzmič. Predsednik uprave **Ernest Ebenšpanger** je poudaril, da se uvršča ta fundacija med najdejavnejše v Sloveniji. Dr. **Aleksander Jevšek**, župan Murske So-

dela in o njenem ustanovitelju dr. Vaneku Šiftarju so na slavnostni seji razmišljali med drugimi Franc Horvat, župan občine Tišina, dr. Darja Peče, profesorica na pravni fakulteti, dr. Ludvik Toplak, nekdanji rektor mariborske univerze, Rudi Cipot, nekdanji direktor Zavarovalnice Triglav, in drugi. Akademik Anton Vratuša se je spominjal 65 let izjemnega sodelovanja z dr. Vanekom Šiftarjem in tudi zdaj, ko je v 102. letu, je dejal, da bo še naprej sodeloval v njenih programih.

Marjan Šiftar, sin dr. Vaneka Šiftarja, pa je ob tej priložnosti povedal: »Skoraj petdeset let sva z očetom prehodila skupaj; kot oče in sin, kot prijatelja, kot zaupna tovariša in sodelavca, kot soustvarjalca Šiftarjeve fundacije. Bilo je to bogato in dinamično obdobje v družbi, naši prejšnji in sedanji državi, v Prekmurju, v mojem, najinem in našem skupnem življenju.« ■

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €

letno
36 €

Podpis:

NAROČILNICA

						SVOBODNA BESEDA	GESLO	LETALEC, AVIATIK, PILOT	SLADKOVODNA RIBA Z VELIKO GLAVO	GOVORNIK	KONEC GESLA	TEŽA OVOJNINE	OLIVER TELBAN	VEČJA, NAVADNO OKROGLA POSODA	PREBIVALCI TAJSKE	
NAJSTAREJŠA ZNANA IZUMRLA PTICA, OHRANJENA KOT KAMNINA, ARHEOPTERIKS																
IZSTRELETEV																
AZIJCI (SLABŠALNO)																
TUR																
FRANČE ONIČ																
ENOTA ZA GLASNOST EMISIJA									RUDI VAVPOTIČ							
OSNOVA, TEMELJ									SLOVENSKI VESLAČ (IZTOK)	MAROGA, LISA SOKRATOV TOŽNIK					SVOBODNA BESEDA	
ODVOD V RAZLIČNE SMERI															KROJILEC IN ŠIVALEC OBLEK (POMANJ.)	ŠPORTNIK V KRALJICI ŠPORTOV
ANTIČNO IME ITALIJANSKE REKE ANIENE																
REJEC PSOV																
NAŠ PESNIK IN PUBLICIST VIDMAR																
BARVNO SLEPA ŽENSKA (DALTONIZEM)																
OČKA, ATEK																
RAHEL PREMİK ZRAKA ALBERT EINSTEIN																
V ZEMLJO NAREJENA VDOLBINA																
HUMORIST TONE FORNEZZI RADO ČASL																
KRAJ PRI MOJSTRANI KRAJ PRI OPATIJI																
ENOTA ZA JAKOST EL. TOKA USESNI NAKIT																
ANTON INGOLIČ NEKDANJI VZHODNI SLOVAN																
VOJASKA STOPNJA HRVASKA PEVKA JUVAN																
OTOČJE V ALEUTHIH EG. BOŽANSTVO MEMFISA																
VOHANJE, DUHANJE																
RIKO DEBENJAK																
DELAVEC, KI KOPLJE																
ROMAN HORVAT																ŽDANOV ANDREJ
STRASTEN ČLOVEK																
GLASEN IZDIH ZRAKA																
TAČICA																
VPAD VOJSKE NA SOVRAŽNO OZEMLJE																

Rešitve križanke pošljite do 18. avgusta 2016

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebanim reševalci križanke iz
8. številke revije *Svobodna beseda* 2016:

1. Jožica Krapež, Ob žici 60, 5270 Ajdovščina
2. Sergej Čas, Roška cesta 23, 8333 Semič
3. Doroteja Nared, Vodovodna pot 40, 1381 Rakek

Rešitve križanke:

ISKRENOST, VTAKNITEV, KOP, KNEŽA, OLEŠA, PAR, VELAR, ANI, MOČNOST, TIR, ALEN, USTAVOVERCI, KOCA, SLIVAR, LUETIK, LAV, DOTIS, EMONCI, IBO, BRESKEV, OER, ME, HAAG, EM, TESLA, ALOR, TOK, BLAŽ, IN, NOSAČ, BRALEC, ANK, KSENIJA PREDIKAKA, ATLANT, AHMATOVA.

Geslo: STO LET RUSKE KAPELICE

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 18. avgusta 2016.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 8. številke SB: _____